

Č A S O P I S
MAĆICY SERBSKEJE

1874.

Redaktor:
M i c h a l H ó r n i k.

Lětnik XXVII.

B u d y š i n.
Z nakladom Maćicy Serbskeje.

Jus primae noctis.

Wot *Žarina*.

Pišćel pišći,
Kózlo drišći,
Huslam truny juskaja.
Cyła wjeska
Ruki kleska,
Trawník w rejach zejhrawa.

Rjanu Hanku,
Něžnu klanku,
Je sej Januš dzensa brať.
Piwa nadosć —
Spěw a radosć —
Juch! štó njeby sobu hrať?

Khmancy, slěpcy,
Borty, čěpcy —
Wšo so wjerći do koła
Karan khodźi,
Piwko słodźi —
Jusk a tołk a ćišćeńca.

Wobojana,
Zwustróžana
W haju drobna ptačina
Zamjelkuje,
Zrozpjerchuje,
Wuhladnuwši škraholca.

Běda! běda!
Kejko jěda!
Pan tu do wsy přijědze.
Na dvě léće
Po wšěm swěće
Kóto wokoł jězdźił je.

Stróžni wšitecy!
Njenadźicy
Z wozom steji před nimi.
Kak to budže,
Kwasni ludže!
Wróća wón so čertowši?

Plěchač stary
Wjelče spary
Na zónki ma nježenjenc —
Čorno měri
A so šćěri
Wohidny kaž wojbješenc.

Z woza skoči,
K hercam kroči.
„Kajke brunčenje mi to?
Kwas a hara —
Lube jara
Je mi tajke witanjo!“

„Hlaj wšak, rjanka
Je ta Hanka,
Šwarna pyšna njewjesta.
Rum mi dajće!
Hercy hrajće!
Z njeju reju změju ja!“

Woči žahće,
Žady nahće
Z njeho na nju sapaju.
„Wjerć so rjeńko,
Lubušeńko!
Ty sy pani woprawdu!“

„Nócku přěnu
Sebi změnu —
To je pravo zemjanske!
Kujezam snopy,
Poľne kopy!
Roboćanam woklepje!“

Januš křipi,
Z hněwom kipi.
„K čertu wrótné prawizna!
Zwěrowana
Mi je Hana,
Moja, moja mandželska!“

Kajka broza!
Pan sej z woza
Kiwnje panskich třělerjow,
Herjekajcy
Přikaz dajcy:
„Přimajće so mječikow!“

„Hač do srjedy
Žněje přjedy
Pan, ty hoľy žebrako!
Ty pak daty
Budžeš jaty
Do rječazow, spjećeńco!“

Powzka blědy
Januš bědy
Hrozy, rži a třěpjeta.
Hancy mjaknje —
K lubom' skaknje,
Pošępta mu do wucha.

„Z nim wšak póudu —
Pjanom' wuńdu —
Z drjehmom njeńdu do łoža —
Stara klóda
Tebje čwóda
Jatoh' dzerži do ranja!“

Smorčo w skaku
Wbohoh' wľaku
Do klódy do rječazow. —
Ludžo zrudni,
Hľupcy skludni
Z kwasa ćahnu do khěžkow. —

Hudźba něma —
Wjeska zdrěma —
Trawník prózna husćina.
Swěća w hrodzi —
Sľuźnik khodži,
Z pincy wino přinoša —

Zajtra rano
Njenadžano
Klóda zwotamkana je.
Straźnik knježi
Zady leži,
Hubu, rucy zwjazane.

Rjekće murje,
Prajće durje,
Čeji kľuč to zwotamka?
Na hród chceja,
Panej džeja
Powjesć, što so njecofa.

Z wonka łoža
Helska koža
Pan tam leži, njedycha. —
Zadajeny,
Rozkračeny
Jako morwa krokawa. —

Wuwľakľ pjaty
Je tón jaty,
Sobu wotsal mandželska. —
Łójcy khodža,
Sľědža, brodža, —
Jeju cuzba zakľowa.

P j e ć b a s n i.

Wot *Žarina*.

1) Šiju za šiju.

Je pachol třělať jelenja —
 Su w lěsu jeli pachola.
 Su čisnuli ho do klódy —
 Je pan joh' sudžil k šibjeńcy.
 Ta rjana Hilža sylzozta
 Je na kolenach prosyla
 „Ach smil so, smil so, paniko,
 Mi pušć toh' rjanoh' lubeho!“ —
 Chceš slódku nócku přimni spać,
 Chcu lubeho čí z klódy dać.
 A jeli so pak wobaraš,
 Joh' zajtra na šibjeńcy maš.
 Tón šěry škraholec pojimnu
 Tu wbohu bělu hoľbičku.
 Hdyž Hilža ranko z brodu dže,
 Jej luby na šibjeńcy je.
 „O pano, duša pohanska,
 Ma džeć so tebi wot čerta!“
 Jej blyski z wočow sapaju —
 Ju wjedže puć na dračinu.
 „Hej dračowski ty wotročko,
 Chcu tebje měć za lubeho.
 Ty zarunaj tom' zemjanej,
 Kaž zwinowať je na mni sej!“
 A njedž'lu rano hladaju —
 Tón pan tam wisa na šmrěku.
 Je falšna duša wujěla —
 Ni stawčk so wjacy njehiba.

2) „Woklep njeje žadyn snop.“

Pyšna zdata šćiblica
 Běše hišće bjez muža,
 Ale hižo žiwješe
 W hněžku sebi maluške.

Kak smjerčady na muža
 By so tola wudała;
 Na wšě kwasy, hermanki
 Lětaše za žeńchami.

Haj wšak, by tež rodziła
 Njewonjatoŭ hupaka;
 Lestnoŭ brašku sceliše,
 Zo ju mudrje podtyknje.

Ale hupak ze štoma
 Wusmějicy zahupa:
 Rjekn' ji: prjedy prjedy pop,
 Wokleŭ njeje žadyn snop.

3) Šwjerče.

Čahnyle su šwjerče,
 Panyl na nje mróz —
 Po pjatnaći,
 Po šėsnaći
 Zwozebichu šwjerče
 Wšitke sebi nós.

Čahnyle su šwjerče,
 Panyl na nje sněh —
 Po pjatnaći
 Po šėsnaći
 Na sepjach te šwjerče
 Himpotachu wšě.

Čahnyle su šwjerče,
 Zdunyl ćoply wět';
 Po pjatnaći,
 Po šėsnaći
 Zejhrawachu šwjerče
 Horje dele nět'.

Čahnyle su šwjerče,
 Panyl na nje měd;
 Po pjatnaći,
 Po šėsnaći
 Lizachu te šwjerče,
 Jank a nank a džěd.

4) Jeleń.

Wulki jeleń na hori
 Hladaše do studnički,
 Hordy wobhladowaše
 Rohizna sej wulkotne.

Štó dha traž by zmužil so
 Z mužom być mi poruno?
 Nošu krónu kralowsku,
 Wulki kral sym woprawdu.

Čuška blawknje nazdala —
 Jeleń stuli rohizna,
 A tón wulki hordy knjez
 Fuk by, kaž by wětr joh' nješt.

5) Trawařka.

Do trawki džěše trawařka
 Kaž škowrončk spěwajo,
 We haju swačić wuhlada
 Tam hajnka knježeho.

Pój, syn so ke mni holičo,
 Ty rjana spěwařka!
 Tu winka ze mnu napij so,
 Mi spěwaj radozna!

Knjez hajnko, to so njehodži,
 Mje swariła by mać —
 Ja spěšna khwatam do trawki;
 Tu njesměm z tobu bać.

Sej wobwal porsćik běluški,
 Rjekn, zo sy rězła so!
 Dosć trawy nažnu w haju či.
 Pój, slódkki hołbiko!

Maćercy zeřhać nohcu ja,
 Ni tajić ani přěć;
 Pak wulcy rad bych wuznała:
 „Tón hajnik chce mje měć!“

Serbskim přečelam na puč do Lipska.*)

Wot *H. Seilerja*.

Kaž rózow kćenja poľna bľowa
So k ćopľom' slónčku wobroći,
Hdyž wone pak so wječor khowa,
So zańdzelenena pokhili:

Tak pře wodźujetaj tej woći
Tu lubosć, kiž nětk wot nas dze;
Wot slónca zakhadženja wróći
Tón přečel so a zrudny je.

Za hory, hdžež dze slónco k rowu
Do mórskich žolmow purpura,
Zo by sej přibjerało nowu
Móc, kotruž wodnjo wudawa, --

Tam ćahnu do tych lipow khľódka**)
Ći lubi přečeljo a tu
Nas wostaja; o budž wšak krótka,
Ty štunda, hač was dosćahnu!

My Budyšin jow wobydľachmy
A mjez sobu so pytachmy,
My z lubosću so wopřijachmy
A přečelstwa zwjazk ćesćachmy.

Tam swjećiće wy druhe města
We nowym rjanym přečelstwje,
Tam sprócnym je ta króna wěsta,
Kiž žiwjenja ćesć wobradži.

Dha ćehńće Bohu poručeni
Wot nas, wy Serbow Serbja tam,
Hdžež wy we bójskim rozwučeni
Do Serbow dzeće zasy k nam.

*) Dokelž je naš časopis posledni Seilerjowy spěw „Mój přewod“ podal, njech tu tež přeni znaty spěw stej, kotryž sym z Krügarjowych rukopisnych zběrkow wupisal. Ze Seilerjowej ruku pisany a tam sobu zwjazany spěw ma tam tole napismo: Mojim lubym Serbskim Přechecjelam dasće telej Ryncjki na jich Rejju do Lipska Handri Seiler ton 10th Septbr. 1824. W textu spěwa sym prawopis porjedzil.

Redaktor.

**) To rěka: do Lipska.

Do serbskich wótcow kraja džiće,
 A khwalće so, zo Serbja sće;
 Jim krasne šacy sobu wzmiće,
 P'la Serbow bydlić derje je!

Wlečaki abo reptilije.

Wot *M. Rostoka*.

Wlečaki maja w čěle sylny kosćowc, čerwjenu, zymnu krej a dychaja jeno z płucami. Su ze škitami (tarčemi) abo ze šupiznami pokryte a znjesu jeja z kožojtej škorpawu. Wone so nje-
 přeměnjeja, khiba jeno, zo někotre swoju kožu slěkaja n. př. hady. Do nich słušeja: nopawy, ješćefcy a hady.

A. Nopawy (Testudines, Schildkröten).

Nopawy maja krótke, šěroke čěleso mjez dwěmaj twjerdy-
 maj škitomaj, kiž staj z rohojnymi blotami pokrytaj a z kotrejuž
 jeno hłowa a (4) nohi won steja. Čelesna su pyskej podobne a
 nimaja zubow. Nohi su wšelako stwarjene, po tym hač nopawa
 we wodze abo na kraju přebywa. Nopawy su lěnje ale wužitne
 wobojžiwki abo wlečaki, kiž so z łopjenami a małymi mjehkimi
 zwěrjatami žiwja. Znjesu dolhi hłód a sylne zranjenje swójeho
 čěla a maja twjerde žiwjenje. Jeja z twjerdej škorpiznu znjesu
 do pěska, hdžež je slónčna ćopłota wulehnuje. Wo mlóde so nje-
 staraja.

1) Nopawa lužaca (*Emys europaea*, Sumpf-Schildkröte)
 je 10 palcow dołha, ma horny abo khribjetny škit (kabat) jeno
 mało wjelbowany a z 13 čornymi, žóltodypkatymi, rohojnymi
 blotami pokryty; spódny abo brjušny škit je płony, čémnožoły
 a tak z hornym zrosćeny, zo móže nopawa, kotraž mjez wobě-
 maj škitomaj tči a k nimaj přirosćena je, z wotwjerow na wo-
 běmaj kóncomaj jeno hłowu, nohi a wopuš won tyknyć. Hłowa
 je podołhojta; čelesna, trochu ptačemu pyskej podobne, su bjez
 zubow a maja jara wótre kromy. Nohi su jenak dołhe, pjeć-
 porstate; porsty su hibite, z pluwničku zjenoćene a do dołhich,
 wótrych pazorow wukónčene.

Přebywa we wodach a jězorach srjedźneje a južneje Europy a žiwi so z wakami, šlinkami a rybami. Swoje mjehkoškor-piznate jeja znjese blizko wodow do jamki a přikryje je z pjeršću. Jeje mjaso so jě a na torhošćach předawa.

2) Želwja grichiska (*Testudo graeca*, *Sandŕhildfröte*) je stopu dołha a ma jara wjelbowany horny škit ze žołtymi čornoblakaty, na kromach brózdowanymi blotami, pod kotryž móže hłowu, nohi a wopuš cyle skhować. Porsty na nohach njejsu hibite, su pak hač do tupych pazorow dospołnje zrosćene.

Bydli we južnej Europje na lěsatych, pěškojtych městnach. Žiwi so z lisćom, sadom, šlinkami a rybjacymi wakami, čehož dla so tež do zahrodow sadža. Wona so tež na torhošćach předawa.

3) Kortawa hobrska (*Chelonia Midas*, *Riesen-Seeschildfröte*) je 6—7 stopow dołha a 7—8 centnarjow čězka. Horny škit je skoro płony a z 13 wulkimi rohojty blotami pokryty; hłowu a nohi pod njón sćahnyć njemóže. Horka je čěmno-bruna abo čěmnozelená, čornawje žołmata, spody žołta. Přědknej nozy stej wjele dlěšej dyžli zadnej; porsty su njehibite, z kožu zrosćene a podobaja so wjeslam.

Přebywa we ćoplišich krajinach atlantiskeho morja najradšo blizko nizekich kupow a pěškojčnych brjohow. We jasnych nocach dže na suche, zo by tam jeja do pěska nješla. Při tutej składnosći ju ludžo łoja a zběraja tež jeje jeja. Mjaso dawa jara strowu žiwnosć. Nimo mjaso potrebuje so tež ćećaty tuk a škitowe bloty. — Kortawa šupiznata (*Ch. imbricata*, ećte *Carett-Seeschildfröte*) je přjedawšej podobna, tola něšto mjeńša. Rohojte, žołto- a brunoblakate a přeswitowate bloty jejneho zwjětšeho škita dawaja tak mjenowanu želwinu (*Schildpadd*), z kotrejež so česaki, nožowe črony, tobakowe tyski a t. d. džělaja.

B. Ješćeřcy (*Saurii*, *Eidechsen*).

Ješćeřcy su wlečaki z podlěšenym tułowom, ze šupiznami abo ze škitami pokryte, maja zwjětša 4 krótkke nobi a blabu, kotraž so přěki rozšěrěć njeda. Žiwja so z druhimi zwěrjatami a su z wuměnjnjom krokodylow wšitke nješkódne. Ješćeřcy horcych krajinow maja zwjětša jara džiwny a hrózbny napohlad. Najwjacy rozdželow pokaže jich jazyk; někotre maja jazyk na dwoje roz-

ščěpjeny, druhe krótki a čenki, někotre krótki a mjasny a zaso druhe dołhi a wusunliwy.

4) Ješćeřca abo jechćelca hórška (*Lacerta agilis*, graue Eidechse) je 6—8 palcow dołha, ma jara čahle, hibite čělo, na hłowje małe škity rohowe, zbytnje šupizny, na khribjeće brune a nazelen, pod brjuchom nažolć. Po khribjeće čehuje so jasnobruna smuha. We čelesnach a na džasnach ma małe wótre zubčki. Jazyk je dołhi, čenki a na dwoje rozščěpjeny. Nohi su krótke, steja na přédnej položcy čěla a maja po pjeć porstach z pazorkami. Tułow wukhadža do dołheje čenkeje wopuše.

Přebywa wšudžom na slónčnych pěskojčnych městnach. Žiwi so z překasancami, pawkami a rybjacymi wakami a je dla swojeje wobwjertliwosće derje znate zwěrjatko. W zymje so hlubšo do zemje zaryje. — We čoplišich krajach žiwi so jej podobna, tola wjetša a rjeńša zelena ješćeřca (*Lacerta viridis*, grüne Eidechse).

5) Wrjećenca abo slepy had (*Anguis fragilis*, Břindšleiče) nima nohi a podoba so teho dla hadam. Ma čělo kulešojte, 15 palcow dołhe a z hladkimi, drobnymi šupizkami pokryte. Zwjercha je na čerwjeń šěra, druhdy z čemnišimi smuhami, spody pak stajnje čemniša dyžli zwjercha. Huba je mała a njeda so rozšěrić; jazyk je na kóncu jeno niłko wukrany. Woći stej tež małej a matej powoka.

Wrjećenca je rady we wložnych slónčnych lěsach a přebywa pak pod zwjadłym lisćom, pak we podzemskich džěrach. Žiwi so z překasancami, wakami a šlinkami. Tute cyle nje-winowate zwěrjo liči so k ješćeřcam teho dla, dokelž je jeje hłowa bóle ješćeřcowej dyžli hadžacej hłowje podobna. Kaž wšěm ješćeřcam, tak tež jej lohko wopuš wotleći, hdyž so jeno trochu dyri.

6) Barbuměnjef powšěchny (*Chamaeleo africanus*, Chamáleon) je 8—10 palcow dołhi a prawje dziwna ješćeřca. Čělo ma po bokach splacnjene, na hłowje šišakojty wurostk, po khribjeće piłowany rjemjeń a dołhu čenku wopuš k wobwibanju. Jara spodžiwne su nohi a jazyk. Nohi maja po 5 porstach, kiž su po třoch a po dvěmaj zrosćene, tak zo móže

z tajkimi nohami derje po štomach lažy; jazyk je na kóncu šeroke, lěpjaty a zwěrjo móže jón jara ruče won wusunýc a zaso nutř scáhnyc. Cyłe čělo je jeno ze zornojtyimi šupiznami pokryte a jeho barba so kóždy wokomik mjenja. Je-li zwěrjo we pokoju, je zelene; hdyž so stroži, hdyž so jemu klubu čini abo hdyž scěn na nje panje, bywa khětre žolte, brune, šere abo dospołnje čorne a druhdy su na nim módre a fjałkojte blaki a smuhi widzec.

Barbumenje, kiž je hižom wot starych časow sem dla přeměňowanja swojich barbow znaty, bydli we lěsach sewjerneje Afriki a Małeje Asije. Steji husto bjeze wšeho pohibowanja na wobnožkach a čaka, hač někaki překasanc njeprileci, kotrehož ruče z dołhim jazykom lapnje a póžrěje. We swojich zbytknych pohibowanjach je jara pomałku. Wón móže po swojej woli z kóždym wokom druhdze hladač, kaž šělawy, n. př. z jenym horje, z druhim dele, abo z jenym runje won a z druhim do boka.

7) Zmijik lětacy (*Draco volans*, fliegender Drache) je 10 palcow dołha ješćerca, kiž móže z pomocu rozpjateje kóžki, mjez rjeblami wurošćenje, jara derje na nižše města skacač, ženje pak lětač. Ma jara dołhu čěnkú wopuš, tři króc dlěšu dyžli tułow a pod brodu wisaty wačok.

Tute njewinowate a nješkódne zwěrjato žiwi so we narańšej Indiskej, hdzež po štomach lažy a překasancy loji.

8) Padalc ameriski (*Iguana tuberculata*, Seguan oder Kammeidechse) je jena z najwjetšich ješćercow a často 5 stopow dołhi. Po cyłym khribjeće wot hlowy hač k wopuš čěhnje so rjemjeň rohojtych kołakow; pod brodu ma wulki wačok abo mēch, kotryž móže zwěrjo hišće wjetši wuduč; šija je poľna brodawkow a wurostkw. Jazyk je krótki a mjasny, čim dlěše pak su jeho k laženju připrawjene porsty z krótkimi pazorami. Po cyłym čěle ma drobne šupizny. Padalc je horka zeleny, spody nažolc.

Bywa we horcej Americy, lažy spěšnje po štomach, loji překasancy a wuběra jeja z hnězdow. Čini jemu něchtó klubu, wuduwa wačok a so jara strašny býc zda. Loji so dla dobrego mjasu.

9) Bazylisk (*Basiliscus mitratus*, Bafilis) je 3 stopy dołhi,

ma na hłowje wurostk kaž khapicu, kotryž móže naduwać, a na khribjeće wysoki rjemjeń skoro khribjetnemu rybjacemu pjerjesu podobny. Zadnej nozy stej wjele dlěšej dyžli přědknej. Po barbje je namódr.

Přebywa we srjedźnej Americy na podobne wašnje kaž padalc. — Wo baječnym zwěrjeću bazylišku wudawachu stari, zo so z jeja wulehnje, kotrež je khapon znjesł a na kotrymž je krokawa sydała, zo ma 4 khaponjace nohi, hadźacu wopuš, křídla, na hłowje złotu krónu, wohnjowej woči a tak jědojty pohlad, zo tón hižom mori a t. d.

10) Krokodyl nilowy (*Crocodilus vulgaris*, Nil-Krocodil) je na 20 hač do 25 stopow dołha hobrska ješćeřca. Na hłowje a na khribjeće je z twjerdymi kosčanymi škitami pokryty a wopuš, na bokach splacnjena a jara sylna, ma podobu piły. Hłowa je płona do blaby podlěšena, a we tutej nadeńdu so we čelesnach mnohe kónčojte jara sylne zuby, kotrež so stajnje wobnowuja. Jazyk je krótki, mjasny, po cylej swojej dołhosći k delnemu čelesnu přirošeny. Nohi su tak krótkie, zo so krokodyl z brjuchom a wopušu po zemi wleče; na zadnich nohach su porsty z płuwničku zjenočene. Woči swěcatej, małej, stejitej blisko korjenja čelesnow. Barba je na khribjeće čěmnowoliwkowa z čornymi blakami, pod brjuchom žoltozelena.

Krokodyl nadeńdze so hišće džensniši dzeń bohaće we hornym Nilu, Senegalu a druhich afriskich rěkach. Je najstrašniši mjeze wšěmi ješćeřcami a ma so sam čłowjek jara před nim na kedźbu brać. Wodnjo leži zwjetša změrom na brjozy we scinje, w nocy wukhadza na rubjeństwo a woznje we nedostatku tež ze scerbom za lubo. Na suchim je khětro njelepy, wosebje njemóže so derje wobroćec, čím spěšniši je pak we wodze, hdžež derje plawa a so ponórja. Znjese jeja we twjerdych škorpawach, tak wulke kaž husace, něhdze sto z dobom a zahrjebuje je do pěska; za tutymi slědzi mały, mordarjam podobny cacak, ichneumon (*Herpestes ichneumon*, Bžaraomaš) mjenowany a ješćeřca swariwc abo warnowc nilowy (*Varanus niloticus*, Barneibedše). Tutej zwěrjeći stajitej přeměrnemu rozplódžowanju krokodyla mjezu a stej tak jara wužitnej. Tež na stare krokodyle wotbywaja so hońtwy, a někotre

narody jědza rady jich mjaso. Tajka hońtwa je pak přeco jara strašna a dokelž ma krokodyl jara twjerdu, skoro njepředrějomnu kožu, tež jara wobćežna. Zastarsku su krokodyle tež we delnim Nilu husćišo byle a stari Egipcenjo su jim bójsku česě wopokazowali. We wšěch wjetšich rěkach horceho wopasa nadeńdu so krokodylam podobne zwěrjata: we ameriskich su kajmany (Alligator, Kaiman), we asiskich kawiale abo blabarje (Rhamphostoma, Gavial).

C. Hady (Serpentes, Schlangen).

Wšě hady maja dolhe, kulešojte, ze šupiznami pokryte čěto bjez nohow. Wleča abo wija so po zemi na te wašnje, zo so zapjerajo na swoje hibite zadne rjebła wo škropawu zemju, předkny džěl swojeho čěla do předka suwaja a potom zadny džěl za sobu sčahnu, na kotryž so potom zaso z nowa zapjeraja. Wjele z nich tež z tejsamej lohkosću we wodze pluwaja abo so po štomach wija. Hady móža khlamu šěroko rozdajíc a jědnicu jara rozšěric, tak zo móža zwěrjata póžrěc, kiž su šěrše, dyžli had sam. To jim spomozy twar jich čelesnow, zloženje jich zubow, mnohota jich slinow a spružnosć jich rjebłow. Swoju žiwnosć, kotraž hłownje we mjeńšich žiwych cecakach a ptakach wobsteji, póžrěwaju cyłu, a dokelž jara pomatu přetywuja, potrjebaja hakle za někotre njedzele nowu cyrobu. Někotre hady maja jara strašne brónje, mjenujcy jědniki abo jědowe zuby. Jědojte hady maja nimo hewakich zubow we hornim čelesnu zwjetša hišće dwaj wjetšej, zekřiwjenaj a próznaj zubaj, kotrajž so lohko do zady kładžetaj. Hdyž had kusnje abo kłoje, pušći z pucherja, nad próznym zubom stejaceho, jěd po zubje do rany. Jěd je kaž woda čista abo trochu nažolě mokřina bjez wónje a bjez slóda a škodźi jeno w tym připadže, hdyž so njeposrědnje z krewju měša a tehdy mori klótego čłowjeka abo zwěrjo často za mało minutow. Wšě jědojte hady pak njejsu jenak strašne, a samo tón samy had je druhdy strašniši dyžli druzi, štož wot wulkosće a starosće hada, wot podnjobja a počasa, wot mnohoty jěda we ranje a wosebje wot města, hdžež je had kańnył, wotwisuje. Klóće hada je tajke, jako by něchtó z dwěmaj čenkimaj jehlomaj kłół. Ze swojim jazykom (žahadłom) had nikoho zranic njemóže.

a) Njejědojte.

11) Huž abo had widomny (Tropidonotus natrix, Ringelnatter) je 4 stopy dolhi a dlěši, na khribjeće nazeleń abo namódr šěry, čornoblakaty, na brjuše běly a čorny. Na tyle ma dwaj kulojtaj blědožoftaj blakaj, tak mjenowanu krónu; pola

sančki staj tutaj blakaj bětaj. Horne šupizny na čele su mjeńše, spódnje abo delne pak wjetše; tež na hłowje ma wjetše rohojte škity abo tarče.

Je najwjetši a najpowšěchniši had srjedźneje Europy. Přebywa blisko wodow, płuwa wubjernje a žiwi so ze žabami, hórskimi abo hadźacymi ješćercami a rybami. Je dospołnje nješkodny, a jeho dołhi rozdwojeny jazyk, tak mjenowane žahadło, njemóže nikomu škodzić. Hdyž so loji, syka ze zadnich žalzow někajku smjerdžatu mokřinu, kiž pak tež jědojta njeje. We měsacu augusta znjese najradšo do hnoja 20—30 jejkow z mjehkej škorpiznu, kiž su róžencojće zjenočene abo kaž parlički na nitku stykane. Hada ze žolteje kónu mjenuje lud krala.

12) Dusycel kralowski (*Boa constrictor*, *Riesenŕlange*, *Rönigsŕlange*) je zwjetša tak tołsty kaž muska ruka a 12 stopow dołhi. Na khribjeće je načerwjen žolty a ma po cyłym čele wulke čerwjeno-brune, njeprawidłowne blaki. Wutrobojta hłowa je, kaž cyłe čelo, z drobnymi šupiznami pokryta. Tam, hdžež so wopuš započina, stej widzeć dwaj pokónčenaj horbikaj, kiž ničo druge njejstaj hač skhripjenej nózcy.

Nadeńdže so dosć husće we wložnych brasiliskich pralěsach, hdžež na štomach wisajo na mjeńše cycaki ľaka, je z njewurjeknjenej mocu wobwije a zadusy a potom cyłe požrěje, dokelž je khlama a požeradło jara rozscahomne. Je so nažrať, leži kaž morwy a přetywa tak dołho, hač jeho hlód njewabi, za nowym rubjeństwom so rozhladować. Do wody ženje njekhodzi. Tamniši krajenjo so jeho njeboja a zabiwaja jeho z kolikami, dokelž móža jeho kožu k wšelakim wěcam trjebać. — Tam žiwi so tež hišće wjetši dusycel, korbač (*Boa scytale*, *Unafonda*) mjenowany, kiž je na 20 stopow dołhi a zwjetša we wodze přebywa. — We Africy a narańšej Indiskej maja tež wosebite hobrske hady, mjez nimi je krajta tigrojta (*Python tigris*, *Tigerŕlinger*) 15—20 stopow dołha. Je barby šerožolteje z wulkimi brunymi blakami; žiwi so we Indiskej a na Javje a njeje člowjekej jara strašna, wo čimž móžemy so we kóždym zwěrjencu předsvědčić, hdžež so tutón had husto za dusycela kralowskeho wudawa.

b) Jědojte.

13) Zmija abo zmijica (*Pelias berus*, Kreuzotter) je k najwjetšemu jeno lohé dołha a pale tołsta, z wjercha swětle šera abo brunawa, ma po cyłym khribjeće čorny kwaklojty pas, po bokach čěmnobrune blaki a na hłowje dvě podobnje barbjenej wobłukojtej smuzy, křižej podobnej; pod brjuchom je čorna a bělawje dypkata. Płona skoro třihranita hłowa je z małymi šupizkami pokryta; we hornim čelesnu ma dwaj dlěšej próznaj zubaj z jědom, kotraž móže lohcy pozběhnýc a do zady položiť; wšě druge zuby steja we džasnach we dvěmaj rynkomaj.

Zmija je jenički jědojty had cyłeje srjedźneje Europy, přebywa najradšo w lěsach we horatych krajinach na suchich skałojtych městnach, hdžež so na nizkich pahorkach abo na kamjenjach na slónčku wohrěwa. Tež nadeńdže so w trawje na łukach abo we bahniščach, wot slónca přehrětych; do wody pak njeńdže. Před čłowjekom pyta so skhować a kusnje jeno tehdy, hdyž ju čłowjek k hněwej wabi abo njenadžicy na uju stupi. Přez wobuce pak klóc njemóže, dokelž su jědniki abo jědowe zuby jura mólčke. Zmijine kusnjenje je runje tak, kaž klóće z jehłu, je pak jara strašne a husto samo smjertne. Wosebje khětrě skutkuje jěd při horcych dnjach, často hižom po někotrych minutach. Wot zmije kusnjeny čłowjek słabnje, mocy jeho wopušćuja, we hłowje so jemu wjerći a na posledk padnje do njemocy. Pola dorosćenych wosobow z jědom zajaty staw zwjetša jeno začeka a dlěši čas boli a čłowjek so smjerće zmijnje, hdyž so z časom prawe pomocne srědky nałožuju. Tute su: Při małych ranach pomha husto wumyće rany z mlokom; je pak rana hlubša, dyrbi so rozřěznýc a powjetšić, zo krej khětrě wotběhnje; tež je derje, hdyž so rana wucyca, abo zo so kusnjeny staw podwježe; přede wšěm pak je nuzne, zo so khětrě po dobroho lěkarja póscele. Zmija žiwi so z myšemi a je na tute wašnje wužitna. We popadzeństwje žanu žiwnosć k sebi njebjerje, hač na posledk po někotrych měsacach hloda wumrje. — We južnej Europje žiwi podobna, tola hišće jědojčiša zmija, zmija pěškowa (*Vipera ammodytes*, Sandviper), kiž ma na kóncu blaby mały mjehki rózka.

14) Klepotnica sewjernoameriska (*Crotalus du-*

rissus, Klapperschlange) je 5—6 stopow dołha a tak tołsta kaž muska ruka. Je cyła z wulkimi šupiznami pokryta, ma na hłowje při nózdrach dvě jamcy a na kóncu čěła z rohojtych koleskow zestajane ščerkadło, z kotrymž při suchim wjedrje klepoce abo ščerkota. Je woliwkoweje barby a ma na khribjeće wulke a po bokach mjeńše čorne blaki.

Je najjědojčiši had we sewjernej Americy a jeho kusnjenje mori čłowjeka často hižom po 10—12 minutach. Hewak je we swojich pohibach jara lěnja a sama wot so čłowjekej ženje ničo nječini. — We južnej Americy žiwi so podobny a runje tak strašny had, klepotnica južnoameriska (Crotalus horridus, süd-amerikanische Klapperschlange).

15) Praslica indiska (Naja tripudians, Brillenschlange) je 5 stopow dołha, na khribjeće a šiji bruna a spody bělawa a ma mału hłowčku. Hdyž ju štó dražni*), pozběhnje so z přédkej třecinu swjeho čěła runje horje, napina rjebła zahłowne, po čimž so šija přez měru rozšěri a tehdy pokaže so na šiji čornobrune znamješko we podobje nawočow abo bryle. Je spěšna a jara jědojta. Jeje kusnjenje řinjese nahłu smjeré. Swoje rubjeństwo bjerje we zaskoku.

Přebywa we narańšej Indiskej, hdžež ju njedziwajo jeje jědojtosće keklerjo łoja a kludža, hdyž su ji prjedy jědniki wułamali. To so stawa z pomocu hudźby na wosebitych pišćalkach, kotrychž zynki so praslicy jara spodobaja. Na tajke wašnje ju tež rejwac nawuča. — W Egiptowskej přebywa druhi podobny had, praslica kleopatrina (Naja Haje, Kleopatraschlange) mjenowany, kiž nima na šiji znamjo nawočow.

*) Dražnić je delnjolužiscej = k hněwej wabić, neđen, reizen; zdražnić, durch öfteres Neđen erzürnen; podražnić, nachäffen; poměznje hornjoserbsey podrožnjec, spöttlich nachreden. Dobre delnjoserbske stowa bjermy do našeje pismowskeje naryče!

Redaktor.

Pismowstwo katholskich Serbow.

Wot *H. Dučmana*.

(Pokračowanje.)

Druhi dźěl.*)

Katholscy serbscy spisowarjo.

A.

Spisowarjo serbskich knihow a knižkow.

I. P. Ludwig Franc Angermann.

- 1) Žiwjenjopis hl. Pismowstwo kath. Serbow 1869, str. 45. Wón bě wot 8. junija 1869 administrator we Róžeńce, wot decembra (?) 1873 wróći so do Ossega w Čechach.
- 2) Wot njeho je nastawk we „Katholskim Póсле“ 1869: „*Wo napadač na flóštry*“ str. 149, 153.

II. Dr. med. Jan Čěsla.

- 1) Žiwjenjopis hl. Pism. kath. Serb. str. 50. Dostudowawši bu w haprylu (?) 1870 hako Dr. lékařstwa postajeny a zasydli so hako lékař we Neweklowje w Čechach.
- 2) Wot njeho je knižka VII, 1.
- 3) Pěsnje: a) we Łužičanu 1868: „*Na hrodzišću*“, str. 129, 161. — „*Wěnašk z kwětkow nazymskich*“ str. 179. — 1869: „*Luby ptačko leć*“ str. 8. — „*Són a wěrnosć*“ str. 68. — „*Kwětki nalětne*“ str. 81. — „*Ranjo*“ str. 101. — „*Mojim towaršam*“ str. 117. — „*Na spěwateho skóčka*“ (z lać.) str. 134. — „*Někotrym basnjerjam*“ str. 134. — „*Róža a kłóska*“ str. 138. — „*Šipleńki*“ str. 154, 155. — „*Žórlo*“ str. 173. „*Charada*“ str. 176. — 1870: „*Horam*“ str. 23. — „*Wo sudna žeńtwa*“ str. 42. — „*Wěnašk najlubšej*“ str. 88–91. — „*Na łazowskich honach*“ str. 97. — „*To moje njebo*“

*) Hač runje w přenjeji zběrcy „pismowstwo katholskich Serbow“ w lětniku 1867 našeho časopisa jenož přeni dźěl „spisy kath. Serbow“ steji (druhi dźěl „spisowarjo“ je we wosebitej knize „Pismowstwo katholskich Serbow“, w Budyšinje 1869), podawamy tola w tutej drugej zběrcy tež druhi dźěl, zo bychmy pozdžišim serbskim bibliografam a spisowarjam poslužili.

str. 121. — 1871: „Staroserbski spěw“ (po čěsk.) str. 145. — b) We Časop. Mać. Serbsk.: V., 1868: „Kral Přibysław“ str. 8—56. — c) We Serb. Nowinach: 1872: „Žedženje“ str. 172.

- 4) Prosa: „Jězda po pósce“ (po čěsk.) Łuž. 1868 str. 81, 98, 113, 130, 146. — „Hercaj“ (z čěsk.) Łuž. 1869 str. 3, 17, 33, 49. — „Šwingulantojo“ (po čěsk.) Łuž. 1871 str. 1, 17, 34, 49.

III. P. H. Dućman.

- 1) Žiwjenjepis hl. Pism. kath. Serb. str. 51.
- 2) a) Spisy: III, 8, 9, 10a, b; 12, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 27, 28, 29. — V, 1, 3, 5. — VI, 1, 2. — VII, 1b; 2a—f; 3a 4, 5. — 2a—c; 3a, b, c. — X, 1. — XI, 1, 2, 4, 5. — XIII, 1, 2, 4, 5. — XIII, 1, 3, 4, 5. — XIV, 15. XIVa, 12, 17, 18, 19.
- 3) W Kath. Pósle: a) 1868: „Adressa swjatomu wótecy, wot katolskich Serbow wotpósłana“ str. 153. — „Pšchipsismo, wot bamža Piuša IV. wschittim nje-katolikam dla jich zashyzjenosczenja z cyrkwoju Jězusowej podate“ str. 161. — „3 Budyschina“ str. 173. — „3 Barlina“ str. 175. — b) 1869: „Adressa němskich towarstwow“ str. 27. — „3 Budyschina“ str. 44, 52. — „Defumenski koncil“ str. 57, 65. — „Rycž bamža Piuša IX. w konfiteriju 25. junija 1869“ str. 106. — c) 1870: „Powjesće z watikanskoho koncila“ str. 2, 17, 25, 36, 41, 52, 67, 74. — „Šhto dha? bych dał abo njebych?“ str. 65. — „Dogmatiske wustajenje katolskeje wěry, wudate we tšeczim posedženju swjatoho ōkumeniskoho koncila we Watikanje“ str. 113, 121. — „Prěnje dogmatiske wustajenje wo Khrystusowej cyrkwi, wudate we šchwórtym posedženju ōkumeniskoho koncila we Watikanje“ str. 129. — „Srijedž wójny“ str. 145. — „Hižom tam dzeja!“ str. 147. — „Surowstwa napscheczo wjerchowstwou bamžow Piuša VI. a Piuša VII.“ str. 161, 169. — d) 1871: „3 lista knježny Melanije“ str. 28. — „3 Jeruzalema“ str. 30. — „3 Roma“ str. 38. — „Potkóčowanjo cyrkwoje“ str. 73. — „Bamžowski 25lětny jubilej swjatoho wótca Piuša IX.“ str. 81. — „Dobre wěšćenje“ str. 133. — „Njepšcheczělstwa napscheczo Jesuitam“

- str. 173, 181. — e) 1872: „Wuhlady do bližšeho pschicoda“ str. 11. — „3 Roma“ str. 14, 71, 79, 95, 102, 103, 111, 158. „Wěra“ str. 25, 33. — „Schmajcarska“ str. 70. — „Erjedj njepšhecjelow“ str. 96. — „3 Barlina“ str. 101. — „3 kšofštra Marijineje Šwězdy“ str. 141. — „Wobryady a modlitwy pschi nutšwjedženju, drascženju a štajenju knježnom cisteriskoho rjada“ str. 145. — „3 Radworja“ str. 150, 165. — f) 1873: „Stare recepty napschecjo katholickej cyrkwi“ str. 9, 19. — „3 Roma“ str. 14, 15, 40. — „Jězus Khrystus, jehno Bože“ str. 61. — „Žiwjenje a bėdženja přenich kšescjanow — nash pschikad“ str. 112. „Lětuscha suchota“ str. 125. — „Pruska“ str. 169. — „Modlcje so tola“ str. 181. — Pomocnica kšescjanow“ str. 189. — g) 1874: „K wólbje“ str. 8 (tež němski tekst w Bautzener Nachrichten). — „Spaljenje čěšow“ str. 77. — „Čěoho dla so duchownstwo najprjedy pschescžěha?“ str. 109, 117.
- 4) We Łužičanu: a) 1869: „Pućowanje“ (spěw po němsk.) str. 54. — „Swěrnaj“ (spěw z ludu) str. 94. — „Džěćace hrónčko“ (z luda) str. 109. — „Hudančka“ (z luda) str. 112. — b) 1870: „Wotmłowa“ str. 62. — c) 1871: „Z wotkel je njepřecelstwo mjez pawkom a muchu, mjez kóčku a myšu?“ (z luda) str. 187. — d) 1872: „Na čim Němca póżnaješ?“ str. 13. — „Kocor a myška“ str. 46. — „Šwjerč a mrowja“ str. 47. — e) 1873: „Braška prosy“ (z ludu) str. 62.
- 5) We Časopisu Mać. Serb.: a) IV. 1867: „Přehlad pismowstwo katholicich Serbow“ str. 543—586. b) V. 1868: „Sudnja“ (spěw z luda) str. 86. — „Serbske rukopisne dróbnostki“ str. 90. — c) V. 1869: „Varianty serbskich pěsničkow“ str. 93—99. — d) V. 1870: „Koklowy rukopis khěrlušow“ str. 96—112. — e) V. 1871: „Rukopisny słowničk“ str. 17—19. — „Dodawki k serbskemu Słownikej“ str. 19—59. — f) V. 1872: „To bě we časach zastarskich“ (spěwk) str. 48. — „Zběrka rostlinskih mjenow“ str. 87 hač 95.
- 6) W čěsk. Časop.: „Hvězda“ (wukhadžeše we Hołomucu) 1861,

čsl. 22, str. 363 je list knj. P. Aug. Fišerej pisany, we serbskej ryči wotčišćany.

Přísp.: Někotre z jeho serbskich předowanjow buchu w českim přeložku do zběrki „Kazatelé Slovanšti“ podate.

IV. P. Michal Hórník.

- 1) Žiwjenjopis hl. Pism. kath. Serb. str. 56. — Bu 1. decembra 1870 za fararja při serbskej cyrkwi w Budyšinje pomjenowany.
- 2) Spisy: I, 1. — III, 11 a, b; 13, 14, 20, 26, 31. — IV, 4, 5, 6, 7, 8, 9. — VII, 6, 7, 8. — VIII, 1. — IX, 1 a, b, c, d. — XI, 3. — XII, 2. — XIII, 2. — XIV, 4, 5, 7, 9, 10, 11, 13. — XV, 13, 15, 16.
- 3) We Kath. Pósle: a) 1868: „Katholscy Serbja!“ str. 120. — „Zastužby bamžow“ str. 136, 146, 154, 169, 177, 185. — „Druha katolska zhromadźizna w Khróšćicach“ str. 145. — „3 Reichenawa“ str. 181. — b) 1869: „Poštrowjenje katolskeho Pósla“ str. 1. — „List bamža Piuša IX. biskopej Ludwikej z Leontopolis“ str. 9. — „Loreto w Italskej“ str. 33, 49, 68. — „Měšćniski jubilej swjateho wótea a katolscy Serbja“ str. 41. — „Cyrkej swjateho Klemenša w Romje“ str. 73. — „Rabožne muštawy w Parizu“ str. 81. — „Přerňa lětuscha katolska zhromadźizna“ str. 92. — „Wustawki mubjerka k pschitowanju založenja cyrkwoje w Čornecach abo Baczonju“ str. 105. — „3 Budyšćina“ str. 109, 173. — „Michal Kofla“ str. 193. — „Bamž njemóže wo wěrje zmolicž“ str. 113. — „Druha lětuscha katolska zhromadźizna“ str. 121. — „Statistika katolikow w Sakskej“ str. 123. — c) 1870: „Nowe lěto a nowa cyrkej w Serbach“ str. 1. — „3 Čornec“ str. 10. — „3 Budyšćina“ str. 43. — „Jakub Peč“ str. 85. — „Wusměšćeř spowjedže“ str. 105. — „Kranjenje swjatech hostijow w Rieti“ str. 106. — „Čerwjeny kšich w bělym polu“ str. 137. — „Serbske pismowstwo“ str. 177. — „Trjeba bamž swětnu móc?“ str. 189, 197. — „Su egzkomunikacije jenož tupa brón?“ str. 199. — d) 1871: „Bamž njemóže poddan italskeho krala byčž“ str. 9. — „Pastyrski list němšćich biskopow“ str. 89. — „Ščo je katolski?“ str. 125. — „Nowa serbska protyfa“ str. 159. — e) 1872: „3

- Barlina“ str. 6. — „Novy zeschivf Živjenjow Swjatyh“ str. 50. — „Rakuska“ str. 63, 101. — „Kak steji z nowej cyrkwoju w Čornecach abo Baczonju?“ str. 65. — „Z Libonja“ str. 67. — „Serbske pismowstwo“ str. 93. — „Z Budyšina“ str. 109, 117, 141, 174, 188. — „Serbiska“ str. 126. — „Franc Riedel“ str. 133. — „Poštaletny měšnišči jubilej f. kan. fararja Jakuba Bartha“ str. 163. — „Duchowna różownja“ str. 179. — f) 1873: „Rakuske křěžorstwa“ str. 23. — „Pruska“ str. 38. — „Serbske pismowstwo“ str. 46. — „Što je pola katholickej prawy křěrulskaj?“ str. 53. — „Dr. Jan Mahr a jeho wotkazanje“ str. 63. — „Ratarske kreditne towarstwo w Sakskej“ str. 71. — „Z Libonja“ str. 73. — „Dodawf wo ratskim kreditnym towarstwie“ str. 82. — „Nowa knižka wo Philippšdorfje“ str. 104. — „900lětny jubilej založenja Brazyšeho biskopstwa“ str. 128. — „Nowa serbska knižka“ str. 129. — „Swjeděn 900lětnoho jubileja biskopstwa we Brazy“ str. 152. — g) 1874: „Zjednaty zeschivf „Živjenjow Swjatyh““ str. 4. — „Novy serbski katechismus“ str. 53. — „August Bernhard Hauffa“ str. 63. — „Z Libonja“ str. 114 atd.
- 4) We Łužičanu: a) 1869: „Wowčerski spěw“ str. 91. — We Budysko-čornokhołměanskim Łužičanu: „Druzy wo nas“ str. 3. — „Dróbnostki“ str. 4. — „Z Budyšina a Łužicy“ str. 7. — b) 1870: „Karl Jaroměr Erben“ str. 172. — c) 1871: „Paradiz“ (džěc. hra) str. 188. — „Jubilej Serbowki“ str. 158. — d) 1872: „Druzy wo nas“ str. 91. — „Alexander Hilferding“ str. 128. — „Ernst Rychtar“ str. 142. — e) 1873: „Słowjanski rozhlad“ str. 31, 48, 64, 80, 96, 128, 144, 160, 167, 191. — f) 1874: „Statistika Serbow we Sakskej“ str. 11. — „Słowjanski rozhlad“ str. 16, 31, 47, 64, 80, 111, 128 atd. — „Serbske knižki w katholickej šulach“ str. 121, 141.
- 5) We Časopisu Mać. Serbsk.: a) V, 1868: „Prawopis a ryč w katechismje z l. 1597“ str. 56—62. — „Wučahi z protokollow M. S.“ str. 62. — „Pokřěrulskaj“ str. 73—75. — „Wudospołnjenje narodnych pěsničkow“ str. 114—117. — „Delnołužiska pokazka w nětčišim porjedženym prawopisu“ str. 117. — „Próstwa na Serbow a jich přecelow“ str. 121.

- b) V, 1869: „Kwasnaj khěrlušej“ (z luda) str. 6—8. — „Marija a Hilžbjeta“ str. 8. — „Wudospołnjenje delno-łužiskeho prawopisa“ str. 42. — „Rukopisna agenda z lěta 1667“ str. 45. — „Wučahi z protokollow M. S.“ str. 48. — „Wudospołnjene narodne pěśnički“ str. 104—106. — „W kotrej podryči pisaše Tharaeus w lěće 1610?“ str. 108 hač 119. — „Příklad mužakowskeje podryče“ str. 119. — c) V, 1870: „Nekrolog“ str. 50. — „Knižka w Žarowskej podryči“ str. 52. — „Ryč a prawopis Michała Frencela před runje 200 lětami“ str. 55. — „Wučahi z protokollow M. S.“ str. 61. — „Nekrologaj“ str. 112. — d) V, 1871: „Martiniowe pokutne psalmy z l. 1627“ str. 3—14. — „Kurrenda wo nowych biblijskich stawiznach“ str. 15. — „Wučahi z protokollow M. S.“ str. 65. — e) V, 1872: „Serbowka w Prahy wot lěta 1846—1871“ str. 29—50. — „Nekrolog“ str. 50. — „Wučahi z protokollow M. S.“ str. 56. — „Rozprawa při 25lětnym załoženskim jubileju Maćicy Serbskeje“ str. 81. — f) VI, 1873: „Wustawki Maćicy Serbskeje w Budyšinje“ str. 56. — Wučahi z protokollow M. S.“ str. 60.
- 6) W Serbsk. Nowinach: 1868: „3 Budyšćina“ str. 123, 131 a druhe bjez mjena. (W l. 1873 wobstara 9 abo 10 cyłych číslow.)
- 7) Cuzoryčne. Květy 1870 str. 348: „Věža nad bohatými vraty v Budyšině.“ — W Protocy: Čechoslovan, kalendař na rok 1874: „Nynějši Srbové lužičtí a jejich literatura“ str. 18—28. — W časopisu „Slovanský Pedagog 1872“: List z Budyšina. Kak so we lužiskoserbskich šulach wučí. — W pólskim časopisu „Warta“ (w Póznanju 1874): Serbo-łužyczanie (łužycecy Serbowie), w někotrych číslach. List z Budyšina atd. — Tež dopisy do „Čecha“, „Pokroka“ atd.
- Přisp.:** Hewak je hako redaktor Časop. M. S. a hako korektor serbskich katolskich knihow wjele skutkował.

V. P. Pétr Fělip Kowar.*)

- 1) Žiwjenjopis hl. „Pism. kath. Serb.“ str. 63. — K čemuž

*) Jeho pradžěd (po nanowej stronje) rěkaše „Šolta“ a běše kowar we Mešicach. Hdźž běše sebi Krušwicec kubło w Čemjercach kupił, bu z mjenom swojeho prjedawšeho rjemjesla mjenowany.

mamy pristajic, zo beše wón hišce w léce 1721 (27. hapryla) vikar při tachantskej cyrkwi w Budyšinje, w léce 1722 (drje hižon wot novembra 1721) farař w Šerachowje.

- 2) Wot njeho je (po pismje) rukopis we přenjej zběrcy Pism. kath. Serbow, XVI, 11 str. 39 pomjenowany, kaž tež XVII, 7 we přitomnej zběrcy.

VI. *Jakub Kral.*

- 1) Žiwjenjopis hl. „Pism. kath. Serb.“ str. 64.
- 2) Wot njeho su nastawki a) we Kath. Pósle: 1868: „3 Baršćja“ str. 93. — „Žendželsta“ str. 190. — b) 1869: „Bóh njeda so za směch měć“ str. 7. — „Jansenistoj“ str. 23. — „Katholsta cyrkej w Čhinesiskej“ str. 169, 179, 185. — c) 1870: „Katholsta cyrkej w Tibetiskej a Mongolskej“ str. 35. — „Katholsta cyrkej w Korea“ str. 59, 68. — „Katholsta cyrkej w Anamje“ str. 81, 91, 99. — d) 1871: „Połnóčna Amerika“ str. 22. — „Spodžiwne wumoženje z mulkeje nužy“ str. 33. — „Mecklenburgska“ str. 35. — „Katholsta cyrkej w Japanskej“ str. 43, 49, 57. — „Schwajcarska“ str. 53. — „Hollandska“ str. 55. — „Połnóčna Europa“ str. 55. — „3 Roma“ str. 54, 70, 122. — „Čješćuj nana a mac“ str. 70. — „Spomnjenja hódnej podawkej z poslednjeje wójny“ str. 71. — „Sudjenja protestantow wo wučbje bamžoweje njezmyslnosće“ — str. 113. — „Korea“ str. 124. — „3 Brodow“ str. 127. — „Schweidsta“ str. 130. — „Missionska stacija Saigun we francóžskim Cochinchina“ str. 134. — „Čžěsta“ str. 146. — „3 Barlina“ str. 146. — „Amerika“ str. 155, 187, 195. — „Rěmska“ str. 161, 193. — „Što je pschpadnosć?“ str. 177. — „Pruska“ str. 185. — „3 Nürnberga“ str. 186. — „Rěhduschi kłóštyr franciskanow w Budyšinje“ str. 189. — „Hišćeje něšto wo jesuitach“ str. 190. — „Italsta“ str. 193. — e) 1872: „3 Reichenawa“ str. 12. — „3 Berony“ str. 14. — „Indista“ str. 55. — „Žendželsta“ str. 96. — „3 Budyšina“ str. 110. — „3 Rěmskeje“ str. 135. — „Žiwjenjo jenoho missionskoho biskopa“ str. 264. — f) 1873: „Sudjenja bože z našeho časa“ str. 171. — „3 Mužakowa“ str. 179.
- 3) We Łužičanu: a) 1869: „Druzy wo nas“ str. 143. — b)

- 1870: „Druzy wo nas“ str. 44. — c) 1871: „Štwórty přidawk k džěćacym hram“ str. 46. — „Džěćace wuličenja k hram“ str. 174. — d) 1872: „Wo porskanju“ str. 106. — „Škleńčana hora“ str. 157. — e) 1873: „Reje w nje-swaćidlskim hrodže“ (z luda) str. 142.
- 4) We Serbsk. Nowinach: a) 1868: „*3* Kamjeneje“ str. 267. — b) 1869: „*3* Radworja“ str. 162. — c) 1874: „*3* Barščja“ str. 218.

Přisp.: We němskej ryči dlěše nastawki: „Die katholischen Kirchen und Schulen in der f. sächs. Oberlausitz“ we Bonifazijsvereinsblatt 1873 a Kath. Volksblatt für Sachsen 1874. — Die katholischen Kirchen und Schulen in den f. sächs. Erblanden we Schlesiſches Bonifazijsvereinsblatt 1874.

VII. P. Jakub Kućank.

- 1) Žiwjenjopis hl. „Pism. kath. Serb.“ str. 65. — Bu 13. oktobra 1869 za kanonika, 28. oktobra 1869 za scholastika a 16. hapryla 1871 za kantora při budyš. tachantstwjje wuzwoleny.
- 2) Wot njeho su přeložki IV, 1, 2, 3.

VIII. P. Jakub Anton Khilian.

- 1) Žiwjenjopis hl. „Pism. kath. Serb.“ str. 66. — Wón běše Magist. Phil. a Theol. Baccal. Najskerje běše wón literarny přećel Swětlika, kotryž jemu w léce 1711 rukopisny přeložk noweho zakonja dari. Tež na Swětlikowym słowniku drje je sobudžělał. Ze swojeho zamoženja chceše wón na kóncu swojeho žiwjenja wyššu šulu pod nawjedowanjom piaristow we Łužicy založić.
- 2) Wot njeho staj rukopisaj XVII, 4, 6.

IX. Jan Laras.

- 1) Žiwjenjopis. Narodzi so 14. novembra 1845 w Lejnje; nastupi jutry 1860 seminarsku praeparandu we Budyšinje a přendže nazymu 1861 do Prahi na gymnasium. Dokonawši třeeće léto bohosłowstwa, wustupi nazymu 1870 ze serbskeho seminara a studowaše potom na filosof. fakulće.

- 2) Wot njeho je spis III, 24.
- 3) W Časopisu Mać. Serb. V, 1870: „Serbske Pluralia tantum.“ str. 66—77. — „Pokazka noweho přeložka psalmow“ str. 83—96.
- 4) We Łužičanu 1874: „Tři psalmy“ str. 87. (Z „psalmow“ wočišćane.)

X. P. Jurij Łusćanski.

- 1) Žiwjenjepis hl. „Pism. kath. Serb.“ str. 84. Pobywši wot 7. februara hač 16. oktobra 1869 pomocny kapłan we Wotrowje, bu 10. decembra 1870 do Budyšina za přenjeho kapłana při serbskej cyrkwi powołany. Bu 12. hapryla 1871 za wubjerkownika Mać. serbsk. wuzwoleny a wot lěta 1872 je redaktor Kath. Pósla.
- 2) Wot njeho su spisy: II, 1. — IV, 1, 8 g. — XIV, 14.
- 3) Wot njeho su nastawki we Kath. Póсле: a) 1868: „Ž Kralbic“ str. 141. — b) 1869: „Swjatocžne nutswjedženjo nje-dźelnicow“ str. 10, 19. — „Ž Kralbic“ str. 12. — „Wo wotpuŝtku“ str. 89, 97. — c) 1870: „Ž Kralbic“ str. 28. — „Bratstwa we katoliŝkej cyrkwi“ str. 89, 97. — „Ceremonije pŝchi wudźelenju swj. kŝcženjow“ str. 153, 181. — d) 1871: „Kjane swědženjo za miłosćiwu ŝotry“ str. 19. — „Ž Barlina“ str. 21, 52, 179, 175. — „Ceremonije pŝchi wudźelenju swj. firmowanja“ str. 25. — „Kafuska“ str. 36. — „Tyrolska“ str. 37. — „Swjaty Józef“ str. 41. — „Ž Roma“ str. 47, 53, 63, 70, 79, 86, 94, 107, 154, 187, 194. — „Řemŝka“ str. 62, 77, 93, 122, 127, 137, 138, 146, 147, 152, 192. — „Ž Bariža“ str. 64, 87. — „Ž Mnichowa“ str. 69, 78, 93, 153, 162. — „Ž Řelna“ str. 78. — „Wo bamžowym njezmyslnym wučerŝtwje“ str. 97, 109. — „Francóžŝka“ str. 123, 130. — „Ž katoliŝkoho žiwjenja w połńocnej Americy“ str. 131. — „Officium po mormych“ str. 149. — „Schwajcarŝka“ str. 154. — „Što rěka: wotpuŝtki khudym duŝam we cžiŝcju pŝchibroczej?“ str. 157. — „Poŝlednje dny we žiwjenju biskopa Darboj“ str. 165. — „Ž Wina“ str. 179. — „Ž Budyŝina“ str. 191. — e) 1872: „Wudž khwaleny Jězús Khryŝtus“ str. 1. — „Cyrkwinski rozhlad na ŝpočatku lěta“ str. 2. — „Kaŝ

čas“ str. 9. — „Bohen we měsce Chicago“ str. 17. — „Bóst“ str. 35. — „Bowoncika“ str. 41. — „Bože horjestacjo“ str. 49, 57. — „Franc Lemmer“ (?) str. 51. — „Rom a swjaty wót“ str. 59. — „Pius IX.“ str. 73. — „Shto je wěrnoscj?“ str. 81, 90. — „Zliski a powodzenja“ str. 83. — „Karl Järsch“ str. 85. — „Ruza a próstwa“ str. 89. — „Cyrckej njezložuje so po duchu časa“ str. 105. — „Shto praja Jesuitojo k swojemu wupokazanju z Němskeje?“ str. 107. — „Statistika katolikow we Sakskej“ str. 108. — „Katholska cyrckej we Zendzelskej“ str. 113. — „Statistika katolikow serbskich wosadow“ str. 115. — „Swjaty Bernard“ str. 121. — „Tak lubuje měšknik njepscěcjeti“ str. 123. — „Němske katoliske towarstwo we Rainzu“ str. 129. — „Zhromadźizna katolikow we Brótsławje“ str. 137. — „Wopomnjeńske pismo“ str. 153. — „Zloty kwas Seju majestoscjom krala Jana a kralowny Amalije“ str. 169. — „Advent a jutnje“ str. 177. — „Shto maja katolikojo we našchim času činicj?“ str. 185. — f) 1873: „Njebojny so“ str. 1. — „Nowe cyrkwiniske zakonje we Brukskej“ str. 17, 101. — „Kanonikus Emil Heine“ str. 21. — „Nowe hnadowne město swjateje knježny Marije we Lourdes“ str. 25, 36, 44. — „Swjate reliquije Khrystusowoho czerpjenja“ str. 41, 49. — „Marija, kralowna meje“ str. 69. — „Kichizowny tydžen“ str. 77. — „List we Fuldze zhromadzenych pruskich biskopow k swojim wěrnym“ str. 79. — „Swjata Juliana a swjedžen Božoho Čžěla“ str. 85. — „Palestina a farska cyrckej“ str. 93. — „16. junija 1873“ str. 96. — „Shto reka, swětna wyschnojć ma cyrckej zakitacj?“ str. 117. — „Jakub Filip Mróz“ str. 120. — „Swjedžen naroda najzbožnišćeje knježny Marije“ str. 133. — „Stuscha so, Boha bóle poslušacj, hač čłowjekow“ str. 135. — „Bischejćehanjjo cyrkwoje“ str. 141. — „Civilne mandželstwo“ str. 149. — „Nowe znamjo praweje cyrkwoje Khrystusoweje“ str. 154. — „Rasch wjelelubowany krajny kral Jan“ str. 165. — „Su katolikojo we pramdze za stat straschni ludžo?“ str. 166. — „Kral Jan Nepomuk Maria Jozef“ str. 173. — „Bohrjebna swjatocjnosć krala Jana“ str. 176. — Wólby za reichstag“ str. 185. 196. — g) 1874: „K nowomu lětu“ str. 1. — „Njezmólne wučerstwo bantja we přenjeje komorje sakskeho sejma“ str. 28. —

- „Svjate relikvije Khrystusowoho czerpjenja“ str. 33, 45. — „Pastyrski list pruskih biskopow“ str. 34. — „Schwajcarska a katolska cyrkej“ str. 46. — „Farař Jakub Wels“ str. 55. — „Pšheczełojo a njespšheczełojo katolskeje cyrkwje“ str. 69. — „Čiesczenjo najswjeczišćeje wutroby Jezusoweje“ str. 85, 93. — „Njedzelu 21 julija“ str. 96. — „Lëtuscha swjatocznoscj Božoho Čžela“ str. 97. — „Louisa Lateau“ str. 101. — „Pucjowanjo naščejju Kralowškejju majestoscjow pšchez serbsku krajinu“ str. 111. — „Attentat na wjercha Bismarka“ str. 120. — „Swjeczenjo zela na swjedzenju do-njebjes-wzacija j. Marije“ str. 125. — „Pjecjo jecji biskopja Pruskeje“ str. 127. — „Katholska cyrkej z dżiwami pšchekrasnjena“ str. 133. — „Wobraz swjatoho Michała“ str. 141. — „Katholske žiwjenjo we Żendzelskej“ str. 144. — „Něotre zrudne znamjenja naščoho čžasa“ str. 179.
- 4) We kath. protyicy Krajan 1872: „Syrota“ přeł. z němsk. str. 25—32.

XI. P. Tecelin Bosćan Mět.

- 1) Žiwjenjopis hl. Pism. kath. Serb. str. 66. — Wot 1775 hač 1778 přebywaše w Prazy we serbskim seminaru.
- 2) Wot njeho je rukopis XVII, 12.

XII. P. Franc Schneider.

- 1) Žiwjenjopis hl. Pism. kath. Serb. str. 67.
- 2) Wot njeho su spiski: XIII, 5, 7. XIV, 6, 8.
- 3) Nastawki we kath. Pósele: a) 1868: „Bratstwo swjatoho šćapulira we Kulowje“ str. 129. — „Ž Kulowa“ str. 150. — b) 1869: „Ž Kulowa“ str. 13, 84. — c) 1870: „Ž Kulowa“ str. 12, 21, 44, 45, 139, 150. — d) 1871: „Ž Kulowa“ str. 18, 19, 169. — e) 1872: „Ž Kulowa“ str. 12, 69, 133, 142. — „Cyrkwinske swjatocznoscje a jubilej we Kulowje“ str. 139. — f) „Ž Kulowa“ str. 74.
- 4) We Serb. Nowinach 1868: „Ž Kulowa“ str. 21, 164.

XIII. P. Jurij Hawštyn Swětlik.

- 1) Žiwjenjopis hl. Pism. kath. Serb. str. 68, 104.
- 2) Wot njeho staj rukopisaj XVII, 1, 3. — Hl. tež Serbske rukopisne drobnostki 1869.

XIV. P. *Michał Jan Wałda.*

- 1) Žiwjenjopis hl. Pism. kath. Serb. str. 70. — W léce 1742 běše hišće we Krumlowje. — W juniju 1756 běše wón vicarius ad St. Petrum et pro temp. adjutor parochi a BMV. (= administrator). Bu 9. februara 1761 za japoštołskeho notara pomjenowany. Wotpołoži 8. augusta 1766 přisahu (drje hako kapitulár).
- 2) Wot njeho su čišće III, 2. XVa, 8, 9 a rukopis XVII, 9.

XV. P. *Arnold Jurij Werner (Wornar).*

- 1) Žiwjenjopis hl. Pism. kath. Serb. str. 89.
- 2) Wot njeho staj spisaj III, 30 a V, 6.

XVI. *Mikławś Wojnar (Wagner).*

- 1) Žiwjenjopis hl. Pism. kath. Serb. str. 72.
- 2) Wot njeho je spis III, 7 a rukopisaj XVII, 16, 17.

Přisp.: Wot njeho wudata němska kniha rěka: „Andachten für den nachmittägigen Gottesdienst, nebst Morgen-, Abend-, Mess-, Beicht- und Communion-Gebeten. Gesammelt und herausgegeben von Nikolaus Wagner. — Schönau 1845. Druck von Blochmann in Dresden.“ (298 stronow.)

B.

Spisowarjo jednotliwych serbskich nastawkow.

I. *Michał Bjedrich.*

- 1) Žiwjenjopis. Nar. 23. dec. 1855 we Smjerdžacej. Khodžeše do Róžanta a na tachantsku šulu a na praeparandu we Budyšinje. Zastupi nazymu 1870 do 3. rjadownje małowstrowskeho gymnasia w Prahy. Słabeho widženja dla dyrbeješe 1873 serbski seminar wopušćić. Pisa tež pod mjenom „Wjeleměr.“
- 2) Wot njeho su nastawki we Łužičanu a) 1873: „Salowčenko“ str. 50. — „Stawizna poručnika Jergunowa“ str. 65, 82, 98, 114, 130. — Spěw „Je mi šwěrna?“ str. 81. — b) 1874: Spěwaj: „Słabosc“ str. 49 a 127. — „Elegia na rowje nana“ str. 65. — „Při haće“ str. 81.

II. Jurij Cyž.

- 1) Žiwjenjopis hl. Pism. kath. Serb. str. 75, IV. — Wustudowawši gymnasium studowaše wot nazymnja 1869—1870 bohosłowstwo na universiće w Prazy, wot nazymnja 1870 hač 1873 na universiće we Münsteru, na čož so wot nazymnja 1873 na licenciatstwo přihotowaše. Po nowym léce 1874 so khory domoj wróci. Po dlěšej khorowatosci wón 9. hapr. 1874 we wótcowskim domje wumrje.
- 2) Wot njeho su nastawki: we kath. Pósle: a) 1871: „Zhromadžižna katholicow we Münsteru“ str. 1—6. — „3 Münsteru“ str. 104—107. — „Dwě ryči na zhromadžižuje katholicow w Münsteru“ str. 117—121.
- 3) We Łužičanu: a) 1868: „Wo tak mjenowanej „žabje“ pola Njebjelcic“ str. 189. — b) 1868: „Wo třoch zlotych krónach w Njeswaćidle“ str. 60. — „Powjesć wo založenju klóštra Marijneje Hwězdy“ str. 125. — „Krawy duch w Njeswaćidle“ str. 142. — c) 1871: „Tři pěsnje Anakreon-towe“ str. 70. — „Chinesiske hrónčka“ str. 110. — „Wo temperamentach“ str. 134, 149. — d) 1872: „Kamjeńske nosy“ str. 78.

III. Michał Čoch.

- 1) Narodži so w Porphowje 2. novembra 1851, wopytowaše šulu w Budyšinje, wot nazymy 1867—1869 studowaše gymnasium w Prazy, na to w Budyšinje a skónčnje léto we Českej Lipje etc. etc., hdžež 1874 maturitne pruhowanja wotpožiči.
- 2) Wot njeho je w Łužičanu 1872: „Pěseň swobody“ (spěw) str. 24.

IV. Mikławš Čornak.

- 1) Žiwjenjopis hl. Pism. kath. Serb. str. 77.
- 2) Wot njeho su najskerje III, 3, 4, 5, 6.

V. Jurij Hawštyn Haufa.

- 1) Žiwjenjopis hl. Pism. kath. Serb. str. 78. Je 1874 wumrjel.
- 2) Wot njeho su nastawki we Kath. Pósle: a) 1870: „Štós ze wšy“ str. 73. — b) 1871: „3 Róžanta“ str. 67, 101.

Přisp.: W němskej ryči: Festgruß zum 25jährigen Administrator-Jubiläum des hochwürdigen Herrn Herrn P. Benno Krahl

zu Rosenthal, dargebracht am 1. Oktober 1867 von seiner ihm liebenden Schuljugend und deren Lehrer August Hauffe. (we folio.)

VI. P. *Jakub Herman.*

- 1) Žiwjenjopis hl. Pism. kath. Serb. str. 79. — Wot februara 1860 kooperator we Kulowje, wot oktobra 1861 katecheta w Budyšinje, wot meje 1862 nježdželski předař; wot junija hač septembra 1866 wojeřski kapłan sakskeho wójska we Rakusach. Wot 16. oktobra 1869 administrator a wot 16. novembra 1871 farař we Wotrowje.
- 2) Wot njeho su nastawki w Kath. Póсле: a) 1868: „Ž Budyšćina“ str. 175. — b) 1871: „Ž Wotrowa“ str. 12. — „Spodźiwne potrjechenje“ str. 23. — c) 1872: „Ž Wotrowa“ str. 5. — „Stolětne jubileum swjećenja Wotrowskeje cyrkwe“ str. 161.

VII. P. *Mikławś Jacstawk.*

- 1) Žiwjenjopis hl. Pism. kath. Serb. str. 80.
- 2) Wot njeho staj: „Dwě basni.“ Łuž. 1873, str. 43, 44.

VIII. P. *Innocenc Pétr Jawork.*

- 1) Žiwjenjopis hl. Pism. kath. Serb. str. 81. — Wot adventa 1873 administrator we Róžeńće.
- 2) Wot njeho su nastawki w Kath. Póсле: a) 1868: „Ž Marijneje Šwězdy“ str. 159. — b) 1869: „Šćto francózske nowiny wo Serbach praja?“ str. 2—4. — „Šišćje słowcško wo koncilu“ str. 129, 137. — „Słowo katolskim frajanam a Serbam“ str. 147. — „Słowo k rozpomnjenju Serbam“ str. 177. — „Šišćje něšćto k rozpomnjenju za Serbow“ 190. — c) 1870: „Ž Marijneje Šwězdy“ str. 27.

IX. *Jan Kubańka.*

- 1) Rodzeny 19. febr. 1854 we Khelnje. Wopytowawši šulu we Radworju a Budyšinje, bu jutry 1867 do wučerskeje (kath.) praeparandy přijaty, přestupi jutry 1870 do wučerskeho seminara w Budyšinje a je wot jutrow 1872 wučerski zastupnik we Čornecach.

- 2) Wot njeho su we Łužičanu 1871: „Konopačk“ (spěw z němsk.) str. 91. — „Nalětny spēw“ (z němsk.) str. 102. — „Fijałka“ (spěw z němsk.) str. 140. — „Row“ (spěw z němsk.) str. 126.

X. P. Jurij August Kubaš.

- 1) Žiwjenjopis hl. Pism. kath. Serb. str. 84. — Dósta 30. novembra 1870 měšniku swjeciznu a bu kapłan w Koenigshainje.
- 2) Wot njeho su nastawki w Kath. Posle: a) 1871: „3 pola“ str. 160. — b) 1873: „Čjoho dla so pruscy biskopja taf jara napšćećo nowym cyrkwinškim zaŕonjam wobaraja?“ str. 194. — c) 1874: „Šjecź kažnje za katħolifow“ str. 2.
- 3) We Łužičanu: a) 1868: „Moja wótcina“ (spěw) str. 185. — b) 1869: „Na kerchowje“ (spěw z čěsk.) str. 11. — „Wječorny spēw“ str. 57. — „Lubosć k róži“ (spěw) str. 86. — „Serbski spēw“ str. 123.

XI. Józef Leidler.

- 1) Žiwjenjopis (L. narodži so 24. okt. 1847) hl. Pism. kath. Serb. str. 84. — Wustupi nazymu 1868 ze 7. rjad. małostronskeho gymnasia, a wopytowaše gymnasium we Khomotawje a dokonja maturitatne pruhowanje w Budyšinje. Wot léta 1870 studowaše prawa we Lipsku a je wot jutrow 1874 kandidat juris.
- 2) Wot njeho je we Łužičanu: a) 1872: „Při wěrowanju“ (spěwaj) str. 13. — b) 1873: „Serbski spēw“ str. 103. — „W nalěcu“ (spěw) str. 109. — „Na kopšinjanskim hrodžišću“ (spěw) str. 113.

XII. Franc Měrcink.

- 1) Narodži so 17. januara 1852 we Bělšecach. Wopytawši tachantsku šulu, wopytowaše poldra léta praeparandu we Budyšinje. Nazymu 1867 zastupi do třećeje rjadownje małostronskeho gymnasia. Po dokonjanym maturitnym pruhowanju zastupi nazymu 1873 do theologiskeje fakulty we Prazy.

- 2) Wot njeho je we Łužičanu 1871: „Aleksander Sergějewič Puškin“ str. 53—59.

XIII. P. Tadej Franc Natuš.

- 1) Žiwjenjopis hl. Pism. kath. Serb. str. 85. — Wot adventa 1873 serbski kaplan w Mar. Hwězdze.
- 2) Wot njeho su nastawki w Kath. Pósle: a) 1869: „Čjoho dla hanja w našim čjasu kłóšctry?“ str. 145. — „Rajki čžělny mužik mamy wot našoho kłóšctra?“ str. 161. — b) 1870: „Katholska cyrkej w rusowskej Pólskej“ str. 33. — „Něšto z missionstwa we Indiskej“ str. 49. — „Stowčžo wot bórczenja a herjekanja pshecžiwu koncilej“ str. 57. — „Katholska cyrkej w Zendželskej“ str. 83. — „Rusowska“ str. 87. — „Z Jerusalema“ str. 187. — c) 1871: „Missionstwo bjež Botharami w Adria-noplu“ str. 17. — „Z Jerusalema“ str. 23. — „Strach čžinicž ničžo njeplacžij“ str. 65. — „Katholska cyrkej w Rumunsej“ str. 82. — d) 1872: „Z Łazka“ str. 29. — „Něšto z katholskoho žiwjenja w Indiskej“ str. 75. — „Z Chile“ str. 127. — e) 1873: „Katholske missionstwo we Lunis“ str. 52. — „Katholske missionstwo na kupje Haitii“ str. 88. — „Katholske missionstwo nutškomnej Africy“ str. 119. — „Katholske missionstwo we Senegambii“ str. 143. — f) 1874: „Z kłóšctra Marijneje Hwězdy“ str. 113.
- 3) W kath. protycy (Krajan): a) 1870: „Swjaty Basilius a židowski lékař“ str. 32. — b) 1871: „Dobre wotmožwenjo“ str. 23. — „Najlubše“ str. 23. — „Zakmožnu dawacž je najlěpschi poklad“ str. 36. — c) 1872: „Wučžba za njerodnych staršich“ str. 35. — „Njeměj předomarjo k směcham“ str. 37. — d) 1873: „Njeswěrnoscž so samu bije“ str. 26. — „Lěpje „mam“ hačž „bych-li měč“ str. 45. — e) 1874: „Nužna ščecženca“ str. 32. — „Wóc žłoho pschuwčzenja“ str. 36.

XIV. Jan Jakub Pjetaš.

- 1) Žiwjenjopis hl. Pism. kath. Serb. str. 87.
- 2) Wón je čišćeć dač: „Meß-, Leichen- und Prozessionsgefänge für die Chorschüler zu Großwitz. 1864. str. 16.

XV. P. *Michał Róla.*

- 1) Žiwjenjopis hl. Pism. kath. Serb. str. 87. — Wot novembra 1868 druhi a wot 1870 přeni kapłan we Wostrowcu, wot 10. decembra 1870 kapłan we Ralbicach.
- 2) Wot njeho su nastawki we Kath. Pósele: a) 1868: „Stalifa“ str. 166. — b) 1871: „Ź Ralbic“ str. 168. — c) 1873: „Dotal nječisčejany khěrłusč“ str. 54. — „Hiščje junu wo nowych cyrkwinšich zakonjach we Prussej“ str. 109. — „Budže Pius IX. posledni ba nš“ str. 157. — d) 1874: „Ź Ralbic“ str. 13. — „Jurij Čyž“ str. 72.
- 3) We Łužičanu 1869: „Spěwanje wo pyše: a) na mužskich; b) na žónske“ ze staršeho rukopisa (= Pism. kath. Serb. I. zběrk. XVI, 25) str. 113.
- 4) We Časop. Mać. Serbsk. V, 1870: „Dorunanki ludowych pěsničkow“ str. 74—79.

XVI. *Jakub Skala.*

- 1) Narodził so 18. februara 1851 we Khróšćicach Wopytawši 6 lět šulu we Khróšćicach a 1 lěto we Budyšinje, połdra lěta praeparandu, zastupi nazymu 1865 do 2. rjad. małostronskeho gymnasia w Prazy. Po wobstatym maturitnym pruhowanju studuje wot lěta 1872 theologii.
- 2) Wot njeho su nastawki we Kath. Pósele: a) 1872: „Ź Budyšćina“ str. 156. — b) 1874: „Hladaj do přědka“ str. 9, 17, 25. — „Dobyczejšči kščiž“ str. 61.
- 3) We Łužičanu: a) 1871: „Wódny muž jako pjekař (z ludu)“ str. 78. — b) 1872: „Pražski student na prózdninach“ str. 34, 49. — c) 1873: Spěw: „Elegia na wjesnym pohrjebnišču“ str. 97. — „Słowo wo čehnidbje“ str. 6, 23, 38, 55, 76, 89, 122, 138, 151, 166, 180. — d) 1874: Spěw: „Rańše postrowjenje“ str. 118.
- 4) We kath. protyca Krajan 1874: „Rabožnistwo na fommando“ str. 37. — „Ja móžu“ str. 38. — „Ščłoda swěćiji“ str. 38. — „Dobra wutroba“ str. 38.

XVII. P. *Jakub Šotta.*

- 1) Narodził so 28. měrca 1847 we Wotrowje. Studowawši wot

lěta 1862 na gymnasiu a na universice w Prazy dósta 4. nov. 1871 měšniksu swjeciznu a přińdže na to hako druhi kaplan do Khrósćic.

- 2) Wot njeho je nastawk w Kath. Pósele: 1873: „Cyrfwinffe wobštejnoscje we Schwajcarskej“ str. 33.

XVIII. Jan Bohuwér Šotta.

- 1) Narodženy 20. februara 1852 we Budyšinje. Zastupi jutry 1866 do praeparandy a 1868 do wučerškeho seminaru w Budyšinje. Po wobstatym wučerškim pruhowanju (jutry 1872) běše privatny wučer w Dreždžanach a wot noweho lěta 1873 nakhwilny wučer w Zdžeri.
- 2) Wot njeho su nastawki we Łužičanu: a) 1871: „Kono- pačk“ (spěw z němsk.) str. 73. — „Hłupy Hans — mudry kral“ (z luda) str. 103 110. — b) 1872: „Popjelńča“ str. 24. — „Hólčk-palčk“ str. 92. — „Rjana a hrozna džowka“ str. 108. — c) 1873: „Zmijica a wrjećeńca“ str. 60.

XIX. P. Jakub Wowčeršk.

- 1) Narodž. 22. febr. 1839 we Delnych Sulšecach. Wopytowawši wjesnu šulu khodžeše wot jutrow 1850 hač do Michała 1852 do kulowskeje měšćanskeje šule. Na Michała 1852 zastupi na gymnasium we Žahanje, hdžež na Michała 1861 maturitne pruhowanje wobsta. Tři lěta (hač do 1864) študowaše theologii we Wrótsławje. Pobywši lěto we duchown- skim seminaru we Wrótsławje, dosta tam 1. jul. 1865 měšniksu swjeciznu. Bu najprjedy druhi, a wot 1869 přeni kaplan we Kulowje.
- 2) Wot njeho staj spiskaj: V, 2, 4.

XX. Jan Žur.

- 1) Žiwjenjopis hl. Pism. kath. Serb. str. 90. — Narodž. 9. dec. 1812; wučer 27. okt. 1838; wumrjel 28. septembra 1872.
- 2) Wot njeho staj nastawkaj w kath. protyicy (Krajan): a) 1870: „Šchorońcje pčjotow“ str. 53. — b) 1872: „Ž fótčja“ str. 32.

C.

Spisowarjo, wot kotrychž mamy jeno serbske rukopisy.

I. P. Handrij Cyž.

- 1) Narodž. 25. septembra 1758 we Hrubočicach, studowaše we konvikće swj. Bartolmja we Prazy. Dóstawši měšniku swje-
čiznu běše wot 14. měrc 1783 hrodowski kapłan pola hrabje
Hržana we Strawaldze. Wot decembra 1785 hač do oktobra
1798 kapłan we Radworju. Wot 29. oktobra 1798 kapłan
we Lubanje; 9. novembra 1798 (?) farař we Pfaffendorfje,
3. oktobra 1803 za kanonika w Budyšinje wuzwoleny; wot
1806 farař we Hengersdorfje. Wumrje 19. meje 1815.
- 2) Wot njeho staj rukopisaj XVII, 10a, 10b.

II. P. Michał Kokla.

- 1) Narodž. 20. sept. 1819 we Pozdecach. Wopytowaše šulu a
gymnasium we Budyšinje. Dostudowawši we Prazy bu
21. oktobra 1843 hako měšnik wuswjećeny. Wot 1. decembra
1843 běše druhi kapłan při serbskej cyrkwi we Budyšinje,
na to wot 1. meje 1845 kapłan a šulski inspektor we Seiten-
dorfje, 1856 přeni kapłan a we februara 1860 farař we
Wostrowcu, hdžež 6. decembra 1869 wumrje.
- 2) Wot njeho je rukopis XVII, 15.

III. Pétr Kokula.

- 1) Wo nim njejsmy nič nazhonić móhli. Jeho rukopis je
XVII, 8.
- 2) Nadrobniša powjesé wo tutym rukopisu namaka so we
Časop. Mać. Serb. V, 1870, str. 96 112.

IV. Bosćan Kral.*)

- 1) Běše khěžkař a krawc we Khrósčicach, hdžež je wokolo
lěta 1814 we starobje 60 lět wumrjeł. Po swojim přikhod-
nym nanu (Róžant z Khanec) so tež Róžant mjenowaše.

*) Wón je dzéd wučerja knj. Jakuba Krala, w A, VI str. 24 naspom-
njeneho.

- 2) Wot njeho je rukopis XVI, 21 we I. zběrce Pismowstwa Kath. Serb.

V. *Mikławš Kral.*

- 1) Narodź. 30 junija 1791 we Čemjercach na žiwnosci, kotraž je nětko Krawcec Khodžeše do Budyšina do šule. Džělaše doma burske džělo. Bórzy po wukhodženju šule dósta serbske husle darjene a wuknješe sam wot so na nje piskač. Pozdžišo dowukny piskanje pola klóštyrského herca Kóče. Bóle k zawjeselenju, hač zaslužby dla piskaše na kwasach sobu. Hłasy serbskich a němskich spěwow napisa do knižkow, kotrež při woteńdženju do Ruskeje swojim zawostaji. Rjanosće dla mjenowachu jeho ludžo „rjany Krawcec Mikławš“. Bu do wojakow popadnjeny a rjanosće dla do kurwěrchow-skich „Leibtrabantow“ zarjadowany. — Na wójnu do Ruskeje čehnješe 1812 hako trompjetař jězdnych sobu a njeje so z tam wjacj domoj wrócił.
- 2) Wot njeho mamy rukopis XVII, 15.

VI. *P. Jakub Ledźbora.*

- 1) Narodźeny wokoło l. 1745 we Łazku. Wuswjećeny 22. okt. 1770. — Wot aug. 1777 hač nov. 1783 kapłan we Radworju. Na to kapłan a direktor šule we Kulowje. Wumrje na pućowanju febr. 1796 we Prazy, wot božeje ručki zajaty.
- 2) Wot njeho je rukopis XVII, 11.

VII. *P. Jan Józef Młynk (Möller).*

- 1) Narodź. 8. junija 1658 w Kulowje, hdžež běše jeho nan měšćan a šewc. W léce 1673 džěše do Khomotowa na gymnasialne studije, a 1679 na filosofiju do Wołomuca. Po tutym dósta službu pola hrabje Forgača. Studowaše bohosłowstwo najprjedy w Nisy (w Šlezskej) a we Wołomucu. W tutym měsće dósta patoržicu 1685 měšniku swjeciznu a měješe na swj 3 kralow 1686 přěnju božu mšu we Wuher-skim Hradzišću, hdžež někotry čas wosta. Jutry přiidže hako kapłan do N. N. a wosta tam 2 léce, na což w meji 1688 hako vikar na tachantstwo do Budyšina přiidže. Po

smjerci Jana Tinicity bu serbski kaplan a 1694 farař při serbskej cyrkwi w Budyšinje. — 26. meje 1713 bu kanonikus. Na swj. Khatyrnu 1718 skhorje a wumrje 31. decembra 1718 rano w 6 hodž., w starobje 60 lět, 6 mės. 22 dnj. — (Z pohrjeb. ryče Ant. Khiliana.)

2) Wot njeho je rukopis XVII, 2.

D.

Serbjo, wot kotrychž mamy cuzoryčene spisy.

I. P. Miktauš Kokla.

- 1) Rodž. 31. meje 1806 we Pozdecach; wuswjeć. 15. dec. 1830. Najprjedy druhi, a wot swj. Jana 1834 přeni kaplan w Khróscicach. Wot 30. měrca 1848 farař w Njebjelčicach. Wumrjel 3. januara 1864.
- 2) Wot njeho mamy: „Worte des Pfarrers Nikolaus Kotel zu Nebelschütz, gesprochen am Grabe seines würdigen Kaplans: Herr Nikolaus Jaczwarof, bei dessen feierlicher Beerdigung am 1. August 1862 zu Nebelschütz. Gamenz, gedruckt bei E. S. Krausche. 3 str. VIII.

II. August Krečmer.

- 1) Narodži so w l. 1835 w Kulowje; wopytowaše poł lěta gymnasium, a lěto praeparandu we Budyšinje. Nazymu 1851 zastupi do seminarja a małosroonskeho gymnasia w Prazy. Wustupiwiši w léce 1860 wobroći so k šosařstwju. Nětko je šosař we Sonnenwaldze.
- 2) Wot njeho je němski spěw z napismom: Ihrem vielgeliebten Herrn Professor ordinarius Franz Mühlwenzl bei Gelegenheit der feierlichen Ueberreichung des Ihm von Seiner k. k. Apostolischen Majestät allergnädigst verliehenen goldenen Verdienstkreuzes als Zeichen innigster Dankbarkeit gewidmet von den Schülern der VI. Klasse des k. k. Kleinseitner Gymnasiums zu Prag am 28. Juni 1856. Druck von Fr. Kohlíček in Prag. 1 str. fol.

III. P. Jan Khrystof Pannich.

- 1) Žiwjenjopis hl. Pism. kath. Serb. str. 97 — Wopytowaši

šulu we Wósporku a Lubiju, přebywaše 1755—1761 na wjerch. šuli w Mišnje, na to studowaše we Zhorjelcu. Wot 1764—67 studowaše theologiu we Halle a wučese tež we syrotnicy. Po dokonjanych studiach wupomhaše fararjej we Wujezdze (při Sprjewi). Přez čitanje kath. spisow a podpjerany wot fararja Wałdy, wobroći so k kath. wěrje a bu na swj. Michała 1768 we Radworju přez Wałdu do kath. cyrkwe přijaty. Pućowaše přez Dreždžany do Prahi, hdžež we serbskim seminaru podpjeru namaka a (1770—1773) we kollegiu jesuitow theologiu studowaše. Připódlu běše wón domjacy wučer pola Kurandy. Wot lěta 1777—1785 běše praeses we serbskim seminaru a sobu kooperator we italskim hospitalu Korle Borromejskeho (hač do 1785). Wosta w seminaru hač do 1795, hdžež bu professor we Khomotawje.

2) Jeho dalše spisy su:

- a) *Historische Nachricht sowohl von der Errichtung der Wallischen Kongregation* u. Prag 1773. — IV.
- b) *Erbauliche Kirchenlieder.* Prag 1776. -- VIII.
- c) *Dr. Martin Luthers Catechismus, zur Warnung aller Verführten ... aus Luthers eigenen Schriften.* Prag 1781. Augšburg 1797. -- VIII.
- d) *Eine Geißel über die unberufene Geißlerzunft zu Prag.* — 1782. — VIII.
- e) *Ehrenschild der gelästerten Unschuld, oder Recept für mein frankeš Waterland.*

IV. P. Franc Riedel.

- 1) Narodž. 2. meje 1832 w Kukowje. Wukhodžiwši klóštersku šulu, studowaše w Khomotawje a přińdže nazymu 1848 do pražskeho seminarja k skónčenju gymnasiaľnych studijow. Přebywawši wot 1854 we wótcinje zastupi 1855 do arc-biskopskeho seminarja we Prazy. Dóstawši 24. julija 1859 měšniksku swjećiznu bu kapłan we Dupawje, a w léce 1868 farať we Luku. Wumrjeť 16. augusta 1872.
- 2) Wot njeho mamy: *Abschiedspredigt, gehalten am 1. Fastensonntage 1868 an die Duppauer Pfarrgemeinde von P. Franz Ser.*

Riedel, jetigen Pfarrer in Luč. (Druck von Fuchs in Prag.) — 3 str. IV.

V. P. Jakub Žur.

- 1) Rodz. 9. sept. 1821 w Pozdecach. Wuswjeć. 31. jul. 1846. — Wot 1. aug. t. l. němski katecheta, wot 1848 dopořd- niši předar w Budyšinje a missionar za Žitawu. Wot 1861 farar w Šerachowje.
- 2) Wot njeho je po druhich knihach zestajana němska knížka za šerachowsku wosadu: *Katholische Gefänge für die öffentliche und häusliche Andacht, zunächst für die Kirchengemeinde zu Schirgiswalde.* 1869. Čišč. Donnerhak. str. 162.

E.

Podpjerarjo serbskeho pismowstwa.

Předsp.: We přenjeji zběrey „Pism. kath. Serbow 1869“ njesu podpjerarjo serbskeho pismowstwa wosebje pomjenowani, ale na wšelakich městach naspomnjeni: a) Mikławš Mróz, B, XXV str. 85; we přitomnej zběrey F. 7, str. 42. — b) P. Pawoł Pětřik, D, XVII, str. 97. — c) P. Jakub Wornač, B, XXXIV, str. 89. Wěsće je tež tale naša zběrka njedospolna, wosebje dyrbi so wjele spisowarjow hako nakładnikow tež tudy sobu mjenować.

I. Jan Jakub Dučman.

- 1) Poškubleř w Bozankecach. Rodzeny 23. julija 1797 w Bozankecach. Woženjeny 9. aug. 1819 z Madlenu Wjerabec (rodz. 20. februara 1799) z Khelna. Wot 20. nov. 1822 hač 1862 wjesny rychtar, wot 1839 wjesny přědkstejer w Bozankecach. Dosta 20. nov. 1862 po štyrcycilětnej rychtar- skej službje wot J. Maj. krala Jana (17. nov. 1862) slěbornu zaslužbnu medaillu. Wumrjel 9. novembra 1866.
- 2) Wón je w léće 1862 k čišćenju „Khwalce Knjezowe mjeno“ 100 tol. dał.

II Jan August Dučman.

- 1) Poškubleř w Bozankecach. Rodz. 8. novembra 1828 w Bozankecach. Woženj. 25. meje 1869 z Mariju Herrmanec z Khróšćic.

- 2) Wón je w léce 1869 k čišćenju knižki „Róžowc najšbóžnišćeje knježny“ 15 tl. darit.

F.

Dodawki a porjedženki.

Za „katholscy serbscy spisowarjo“ we přenjeji zběrcy „Pismowstwo kath. Serbow 1869“ str. 45—104.

- 1) A, VII. str. 54. P. Měrcin Golian; lud spomina na njeho z mjenom „Golan“. Hl. tež Pism. kath. Serb. II. zběrka. Přeni džěl. XVII, 3.
- 2) A, XX. str. 69. P. Xaverius Jakub Ticin. Narodženy 1. augusta 1656. Zastupi 17. oktobra 1673 do jesuitskeho rjadu. Pjeć lět (snadž po 1679?) wučese na lačonskich šulach a na to (? 1684?) 4 lěta w Prazy předowaše. Wumrje 17. augusta 1693.

Wučah z jeho „Epitome historiae Rosenthalensis“ namaka so we „Hoffmannus, Scriptorum rerum Lusaticarum. 1717.“ Tom. I, pars II. str. 147—153.

- 3) A, XXIII, str. 73. P. Jakub Jan Józef Wósky z Baerentamma. — Studowaše 1707—1714 we Khomotawje, na to universitu w Prazy, hdžež bu 1718 wuswjećeny. Najprjedy domjacy wučer pola barona Přichowskeho a wot 1720—1724 administrator cyrkwyje tam. Bu 6. oktobra 1724 do wótčiny powołany. .... dźeržeše w Khróscicach 20. januara 1725 přenje předowanje, tola běše tam hižom nowe lěto.
- 4) B, VII, str. 77. P. Mikławš Čórlich. Wot njeho je napis na mjeńšim zwonu we Radworju z lěta 1835:

„Na tech, toh' zboža ha nežboža

Pžemeneña pownech wulkich puczow;

Pži powjedam ja zmojo woža

Ach! ha Wesselo wam z wulkim nutzom.“

Templa Dei sancta habete. N. Cz. P.

Lačonski a němski napis na dwěmaj zwonomaj wosebje njenaspomnju.

- 5) B, X, str. 76. Jan Haša: wumrj. 19. meje 1863.
- 6) B, XX, str. 83. P. Benno Michał Kral: Po wjacyměšač-

nej khorowatosci wotjěl 31. meje 1869 do klóštra Ossega na wotpočink.

- 7) B, XXV, str. 85. Mikławš Mróz: Wumrjeł 13. měrca 1869.
- 8) B, XXIV, str. 87. Michał Hawštyn Piwarc, Nar. 23. aug. 1801 w Radworju. 1821—1827 wučer w Khróscicach. Potom domjacy wučer a wot 1829 privatny wučer w Jaseńcy. Wot 1831—1833 pomocny wučer w Radworju. Wot 1833 hač 1836 wučer na tach. šuli w Budyšinje. Wumrjeł 5. julija 1871.
- 9) B, XXXVI, str. 89. P. Jakub Werner (Wornař). Wot 12 sept. 1871 farař w Spitalu pola Kamjeńca.
- 10) D, IV, str. 94. P. Donat Józef Čěsla (Fabritius). W knizy njebj. Bratstwa je wot njeho w léće 1679 w serbskej ryči napisane: „Luby Kschesstziěno nitko pomaytze my Boho prosetz sauchich naschich luběch mordwěch bratrow a sotrow toho swatoho Bostiana. Ha nayprotzce satech kotrechs mena nam potěch schelakích voynach ha nemerach quedzeńu datě su.“
- 11) D, XIV, str. 97. P. Jakub Mróz. Wot nalěca 1868 na wotpočinku, je 21. julija 1873 wumrjeł.

G.

Alfabetiski zapisk dotal pomjenowanych wosobow.

Předsp.: Hwěždka (*) před mjenom praji tudy, zo tele mjeno hižon we přenjeje zběrey „Pismowstwo kath. Serbow 1869“ přikhadža, ale nětko wjacj pisali njejsu; tajkich je 21. — Křižik (†) před mjenom wuznamjenjuje tych, kotřiž su hakle wot lěta 1868 něšto za čišć pisali; tajkich je 9. — Křižik a hwěždka (†*) woznamjenjutej staršich, ale tež we najnowišim času džěla-cych spisowarjow; tajkich je 18. — Bjez wuznamjenjenja stajene mjena mjenuja tajkich, kotřiž su we wotdžělenjach C, D, E mjenowani; tajkich je 13.

†* 1) P. Ludwig Franc Angermann: A, I; str. 18.

† 2) Michał Bjedrich: B, I; str. 29.

3) P. Handrij Cyž: C, I; str. 36.

†* 4) Jurij Cyž: B, II; str. 30.

* 5) P. Donat Józef Čěsla (Fabritius): F, 10; str. 42.

- †* 6) Dr. med. Jan Čěsla: A, II; str. 18.
 † 7) Michał Čoch: B, III; str. 30.
 * 8) P. Mikławš Čórlich: F, 4; str. 41.
 * 9) Mikławš Čornak: B, IX; str. 30.
 †* 10) P. Handrij Dučman: A, III; str. 19.
 11) Jan August Dučman: E, II; str. 40.
 12) Jan Jakub Dučman: E, II; str. 40.
 * 13) P. Měrcin Goljan: F, 1; str. 41.
 * 14) Jan Haša: F, 5; str. 41.
 †* 15) Jurij Hawštyn Hauffa: B, V; str. 30.
 †* 16) P. Jakub Herrmann: B, VI; str. 31.
 †* 17) P. Michał Hórnik: A, IV; str. 21.
 * 18) P. Mikławš Jacsławk: B, VII; str. 31.
 †* 19) P. Innocenc Pětr Jawork: B, VIII; str. 31.
 20) P. Michał Kokla: C, II; str. 36.
 21) P. Mikławš Kokla: D, I; str. 38.
 22) Pětr Kokula: C, III; str. 36.
 * 23) P. Pětr Filip Kowař (Schmidt): A, V; str. 23.
 * 24) P. Benno Michał Kral: F, 6; str. 41.
 25) Bosćan Kral: C, IV; str. 36.
 †* 26) Jakub Kral: A, VI; str. 24.
 27) Mikławš Kral: C, V; str. 37.
 28) August Krečmer: D, II; str. 38.
 † 29) Jan Kubaňka: B, IX; str. 31.
 †* 30) P. Jurij Gustav Kubaš: B, X; str. 32.
 †* 31) P. Jakub Kućank: A, VII; str. 25.
 * 32) P. Jakub Anton Khilian: A, VIII; str. 25.
 † 33) Jan Laras: A, IV; str. 25.
 34) P. Jakub Ledźbora: C, VI; str. 37.
 †* 35) Józef Leidler: B, XI; str. 32.
 †* 36) P. Jurij Łuscanki: A, X; str. 26.
 † 37) Franc Měrcink: B, XII; str. 32.
 * 38) P. Tecelin Bosćan Mět: A, XI; str. 28.
 39) P. Jan Józef Młynk (Möller): C, VII; str. 37.
 * 40) P. Jakub Mróz: F, 11; str. 42.
 * 41) Mikławš Mróz: F, 7; str. 42.
 †* 42) P. Tadej Franc Natuš: B, XIII; str. 33.

- * 43) P. Jan Khrystof Pannich: D, III; str. 38.
- * 44) Jan Jakub Pjetaš: B, XIV; str. 33.
- * 45) Michał Hawštyn Piwarc (Bräuer): F, 8; str. 42.
- 46) P. Franc Riedel: D, IV; str. 39.
- †* 47) P. Michał Róla: B, XV; str. 34.
- †* 48) P. Franc Schneider: A, XII; str. 28.
- * 49) Jakub Skala: B, XXI; str. 34.
- * 50) P. Jurij Hawštyn Swětlik: A, XIII; str. 28.
- † 51) P. Jakub Šolta: B, XVII; str. 34.
- † 52) Jan Bohuwěr Šolta: B, XVIII; str. 35.
- * 53) P. Xaverius Jakub Ticin: F, 2; str. 41.
- * 54) P. Michał Jan Wałda: A, XIV; str. 29.
- †* 55) P. Arnold Jurij Werner (Wornař): A, XV; str. 29.
- * 56) P. Jakub Werner (Wornař): F, 9; str. 42.
- * 57) Mikławš Wojnař (Wagner): A, XVI; str. 29.
- * 58) P. Jakub Jan Józef Wósky: F, 3; str. 41.
- † 59) P. Jakub Wowćeřk: B, XIX; str. 35.
- 60) P. Jakub Žur: C, IV; str. 40.
- †* 61) Jan Žur: B, XX; str. 34.

Přispomnjenje. Ze 27 spisowarjow (18 starych a 9 nových), kotřiž su tež we tutym času (wot 1868) něšto za čišć pisali, su 14 duchowni, 1 Dr. lékařstwa, 7 studentojo abo gymnasiastoj, 5 šulscy wučerjo.

Rukopisne serbske spěwařske.

Podal K. A. Jenč.

Jako běchu so w šesnatym lětstotetku serbske cyrkwinske wobstejenja a serbske bože služby lěpje zřadowałe a jako běchu Serbjo wjacj wučenych mužow ze swojeho samsneho luda jako předarjow a wučerjow při swojich cyrkwjach dostali, myslachu sebi poslenši prjedy všeho na to, k najmjenšemu wšě te knihi tež do serbskeje ryče přeložić, kiž so při zjawnych božich službach, abo při rozwučenju pačeřskich džěci trjebachu. K tajkim kniham słušachu perikopy, agendy, spěwařske a katechismy, kaž tež přeložki bibliskich knihow. Z teho so

dorozymy, čohodla su naše najstarše čišćane knihi runje tute pomjenowane. Wone běchu najnužniše a bjez nich njemóžeše ani předaŕ w cyrkwi, ani wučer w šuli ničo prawe započec a na jich přihotowanje bě so tehodla wučenych Serbow próca prjedy wšeho zložić dyrbjała. Hdyž to wopomnimy, budžemy pak sebi tež wuložić móc, čohodla su najstarše serbske rukopisy, kiž su so nam hač dotal tu a tam wukhowałe a kiž su prjedy wšech našich čišćaných knihow spisane, runeho woprijeća, pak perikopy, pak agendy, pak spěwaŕske, pak katechismy abo přeložki bibliskich knihow. Na tajkich rukopisnych serbskich knihach w 16. lětstotetku njeje pobrachowało, wone namakachu so drje při kóždej serbskej cyrkwi a šuli, přetož nimale kóždy serbski faraŕ a wučer bě nuzowany, sebi tajke přeložki sam přihotować, abo wotpisać. Tehodla namakamy tež jako spisowarjow tajkich přeložkow w starych bibliografijach wšelakich pomjenowanych a te přeložki same we wšelakich recensijach a wudawkach. Tak powjeda nam na příklad Knauth w svojich serbskich cyrkwinskih stawiznach, zo su so w jeho času hišće rukopisne perikopy wot fararja Čichora z Wóslinka, wot fararja Scherca z Dubca, wot fararja Běrlinga z Poršic a wot fararja Michała Frencela z Budystec tu a tam namakać dałe, dale zo je faraŕ Běrling w Poršicach wšelake bibliske knihi w serbskim přeložku měl a zo je tón samy tež agendu za serbske bože služby zhotował. Wšitcy tući mužojo su pak prjedy pisali, prjedy hač móžeše so wjele wo serbskich čišćaných knihach ryčec. Hdže su potom jich rukopisy wostałe? Bóh to wě. Jako běchu so te same wěcy, kotrež běchu woni přeložowali, pozdžišo wot druhich w čišću wudałe, njeběchu jich přeložki wjacy nuzne, tež snadno nic wjacy k trjebanju a su so zhubiłe. Wulku škodu wšak naše pismowstwo a naša ryč z teho wěsće nima, přetož jich přeložki běchu wšě džeci swojeho časa a drje khětro klacate. Tola by we wěstym nastupanju tež zajimawe bylo, hdy bychmy tamne stare přeložki hišće měli a hodžile so potom wšelake přírunanja činić za to, kak su starši a kak su nowiši serbscy spisowarjo přeložowali, abo to a tamne słowo pisali a wuprajili. Je pak to nětko tež w tutym nastupanju k wobžarowanju, zo su so runje wšitke

starše, wot lutherskich Serbow wobstarane přeložki bibliskich knihow, perikopow, agendow a tež katechismow nimale cyle zhubite*), dha je za nas čím bóle zwjeselace, zo su so w nowišim času druhe serbske rukopisy wuslědžite, kiž su runje tak stare, kaž tamne a su z teje sameje potrjebnosće a pod podobnymi wobstejenjemi nastale, kaž tamne. Su to serbske rukopisne spěwařske, z časa prjedy čiščanych spěwařskich, to rěka prjedy lěta 1710, w kotrymž lěće su so přenje serbske ewangelske spěwařske knihi čišćale. Džiwnje dosć, zo na tajke stare serbske rukopisne spěwařske ani Knauth, ani druzy serbscy bibliografojo njespomnja, kaž na přeložki prjedy naspomnjenych bibliskich knihow, agendow a t. d. Spěwało je so w serbskich cyrkwjach tola tež před lětom 1710 a k temu běchu tež serbske spěwařske nuzne. K najmjenšemu namakachu so tajke w rukach serbskich kantorow při cyrkwjach a šulskich wučerjow, kotřiž z nich při božich službach zhromadženemu ludej z chóra dele jednotliwe štučki prjódk prajachu a prjódk spěwachu, štož bě čím nuzniše, dokelž serbski lud tehdom tola hišće, budžiše-li tež te rukopisne spěwařske sam w rukomaj měł, z nich njebudžiše čitać mohl. Tež bě tajke prjódkprajenje khěrlušow, kiž mějachu so spěwać, z chóra dele w 16. a 17. lětotetku derje móžne, dokelž tehdom hišće w najwjacy serbskich cyrkwjach žane byrgle njeběchu, na kotrychž budžiše kantor hrać dyrbjał. Tak dosta na přikład cyrkej w Palowje hakle w lěće 1753 přenje byrgle a w Slepom hišće před 20 lětami žane njeběchu. Wjele khěrlušow móžachu pak tež naši stari serbscy wótcojo z hlowy a při nich njebě tajke prjódkprajenje z chóra dele

---

*) Jeničke hišće zbytkne přeložki bibliskich knihow a agendy z tamnišeho časa su, kaž so zda:

- 1) Jakubicowy přeložk noweho testamenta w žarowskej delnjołužiskej podryči z lěta 1548 w kralowskej knihowni w Barlinje.
- 2) Jedyn delnjołužiski přeložk noweho testamenta z katechismom, ze křćeńskimi a wěrowańskimi knižkami ze 17. lětotetka, před krótkim hišće na předań za 30 abo 50 toleř pola knihikupca Emanuela Maja w Barlinje a wot tuteho, kaž so zda, w Khoćebuzu kupjeny. Hač je tón samy nětko do Zhorjelca, abo do Rusowskeje předaty, njewěmy.
- 3) Rukopisna agenda z lěta 1667 w tachantskej knihowni w Budyšinje, wopisana wot redaktora w 1. zeš. Časopisa 1869, str. 45.

nuzne. Woni běchu je w swojej młodosći w šuli abo na paćer-skej wučbje nawuknyli. Tež to pokazuje pak na to, zo dyr-bjachu k najmjeńšemu serbscy wučerjo tež před lětom 1710 serbske spěwaŕske w rukomaj měć, zo bychy z nich swoje šulske džěci khěrluše wučić móhli. A woni tež tajke spěwaŕske mě-jachu. To zhonimy z wukaza, kotryž lužiske krajne stawy w lěće 1703 wudachu, jako bě so wot nich prjedy na sejmje wobzamknyło, zo chcychy so za wotćišćenje serbskich spěwaŕ-skich starać. Per literas patentes wuńdže tehdom wot nich na wšě serbske cyrkwje wukaz, zo mějachy so dotalne serbske khěrluše, kaž so wone w cyrkwjach spěwachu, wot šulskich wučerjow wotpisać a hač do jutrow do Budyšina posłać a to na komisiju serbskich duchownych, kiž mějachy po postajenju krajnych stawow ćišć serbskich spěwaŕskich wobstarać a ko-trychž předsyda bě Mag. Pawoł Prätorius, tehdomniši archi-diakon pola cyrkwje sw. Pětra w Budyšinje. Po tajkej při-kazni dosta naspomnjena komisija serbskich duchownych wšelake serbske rukopisne spěwaŕske ze serbskich cyrkwjow, z kotrychž bě dowidžec, što bě so hač dotal w serbskich cyrk-wjach spěwało. Ale što jej to pomhaše? Khěrluše běchu bo-hužel zwjetša wšitke tajke, zo je za serbske spěwaŕske trjebać njemóžeše. Jenož khěrluše, kotrež bě njeboh faraŕ Jurij Scherc z Dubca přeložował, běchu tajke, zo so bjez wulkeho přemě-njenja wotćišćeć hodžachu. Wšě druge dyrbjachu so pak z nowa přeložić, pak předžělać. W prjedyryči k přěnim w lěće 1710 wudatym serbskim ewangelskim spěwaŕskim wupraja so wo tym tamni knježa serbscy duchowni, kotrymž bě tamne wobćežne džěło přeporučene*), na scěhowace wašnje:

„Anfänglich wurden uns verlangter massen die geschriebenen Wendischen Gesangbücher von unterschiedenen Kirchen zugeschickt in dem Absichten, daß die könnten durchgesehen, die besten Versionen ausgelesen und durch eine leichte Correction zur Richtigkeit gebracht werden: Allein bei solcher sehr mühsamen und viel Zeit erfordernden Untersuchung befand sich, daß fast alle Versiones und Muta-

*) Běchu to wyše Prätoriusa hišće fararjo Jan Ast w Budyšinje, Jurij Mathej w Kholmje a Jan Wawer w Bukecach.

tiones derer Lieder, wenn solche genau examiniret wurden, wider die Regeln der guten Poesie, viele wider die Wendische Sprache, viele (vermuthlich durch die Uebersetzung, oder unrichtige Abschreibung der Unverständigen) wider des Glaubens Aehnlichkeit lieffen.

Darauff mussten wir den Entschluß fassen, weil sonst keine Uebereinstimmung zu hoffen war, die Lieder von neuen nach der deutschen Version zu elaboriren. — — — Bey denen Versen haben wir den Accentum, die Pedes, das Genus Carminis und die Reime nach der deutschen Poesie eingerichtet. Welches wir vorher in dem wenigsten Wendischen Liedern observiret gefunden, ausgenommen in denenjenigen, welche Tit: Weyl. Herr George Schertz, Wohl-meritirt gewesener Pastor zu Daubitz übersetzet. Sonst in den andern hat man nur die Syllben ohne Absehen auf den Accentum tonicum abgezehlet, in vielen die Pedes Carminis verkürzet oder vermehret, und den Reim zu Ende ganz nicht geachtet, sonderlich den weiblichen Reim nicht, sondern man hat sich schon vergnügen lassen, wenn die letzte Syllbe einiger massen einen gleichen Thon gehabt. Wir haben auch viel Lieder im Wendischen gefunden, welche gar keinen Accentum, keine Pedes und keine Reime geachtet, sondern nur von Wort zu Worte aus dem Teutschen übersetzet worden.“

Z tajkimi słowami skorža nam wudawarjo přernih serbskich evang. spěwarskich, kajke su rukopisne spěwarske namakali, kiž buchu jim k přehladanju ze serbskich cyrkwjow připosłane. A kak jara bě tajka jich skórzba na wěrnosc založena, wo tym móžemy so sami přeswědčić, hdyž tamne rukopisne spěwarske do rukow wozmjemy a přepytamy. Jich wjele je wšak so po čišću přernih serbskich evang. spěwarskich, to rěka po léce 1710 zhubilo, dokelž so wjacjy njetrjebachu a dokelž so tež nichtó za jich skhowanje njestaraše. A tehodla njespomni so drje tež na nje w žanej serbskej bibliografiji. Ale někotre wot nich su tola njepräcelnosc časa přetrále a so nam zdžeržale. Přeni króc sehnjeny je z tutym zaso z jich doholětnych khowankow na swětlo a připokazamy jim jich městno w serbskej literaturje, w kotrejž so hač dotal na nje ani spominało njeje. Smy hač dotal tři tajke rukopisne serbske spěwarske wuslědzili, kotrejž chcemy w dališim rukopis A, rukopis B a rukopis C mjenowac. Zbože, kotrejž smy při tajkim

wuslědženju měli, hodži so čim wjetše mjenować, dokelž je kóždy tutych třoch rukopisow w druhej naryči našeje serbsčiny spisany, mjenujcy rukop. A w hornjołužiskej, rukop. B w namjeznej a rukop. C w delnjołužiskej serbskej naryči.

Rukop. A je w 4. bjez titla, kiž je so zhubił. Tež kónc je so, kaž so zda, zhubił. Tola su knihi hewak derje zdźeržane a w nowišim času zwjazane. Khěrluše su po rjedže cyrkwineho lěta jara rjenje z kencliskimi pismikami na stronach 3—592 napisane a tu a tam tež z notami wuhotowane. W rukopisu stej dvě rucy rozeznać, wot kotrejuž pak je pózdniša mjenje nutř pisała. Najskekerje staj dwaj kantoraj po rjadu rukopis wobsedźiłow. Papjera a pismo pokaže na kónc 17. abo na započatk 18. lěttotetka. (Ryč w spěwařskich je z džěla lubijska a z džěla mužakowska.) Jich posleni wobsedźer bě njeboh kantor Juršik w Barće (1837), z kotrehož rukow su pozdźišo do Budyšina přiše.

Přispomnjenje redaktora: Prawopis tuteje knihi nałožuje hižo někotre serbske pismiki, kaž: ě, cǔ, dǔ, ě, kotrež za „ě, y, e, je“ plaćić; w nałožowanju syčawkow a w druhim nastupanju je wjele njewěstosćow. Z grammatiskich twórbow naspomnju: nepsćacǔ, pofucćacǔ, leǔašće, wjacǔi = wjačši (wječši, wjetši), cǔaǔti, ǔ labju = hlebju (die Glefte) atd.; lǔob = lód; dual: šǔobnišću, šǔ mocǔima; Christe, Jesu (ženje w serbskej formje); kež = kiž; šosty, sodmy; kǔt; khwaluce, skaćuce, prawjuce; woza = wza; wjele mały = jara mały; debrje = derje; lebjje = hlybje, hlubje; žo = zo. Hewak su hišće zajimawe słowa: wospjet, z wychoda = z wukhoda, ranja; we cǔi = w česći; cǔcǔne = česćcǔne; zuzanje, kolebanje (str. 51); gringnosć; w roztołkim žlobje; do wěka = na wěki (str. 62), krahan = karan; za ludскеj zbóžnosću; je skonane; zufałstwo; hiny = č. jiný, druhi (njemodl so jinym boham); zřěć, hladać; z horu stał = wzhoru wstał, horje stanyl; podarmu, podarmo; wotjał, wotewzał; wuěšić, wěrheimlichen; počestny dar; ponjechaj wšitkeho; kacař, kecař; dźbać = kedźbować; dobernik = herba; nitkol, nětko; wokojić swědomjo; jónu = junu; wobłupać bože domy = wobkranyć, wurubić (přirun. česke słowo); lichwa; hlownja; kromje, auß̄er; prjóz = přez; skutki šćawnika = křawnika, deš Blütmenšchen (tež pola B.). Dźiwne je słowo „kolta“ (pycha, přečinjerstwo atd.) na str. 321, 460 (wša kolta a wša chwalba), 550 (nětko: jich wulki khumšt je šlamować); koltny (koltni bratřa), klotne (drje koltne) čělo atd. (str. 456). Što je to? Přirunaj pólske: hultaj, hultajstwo. Česke je drje słowo na str. 371: Štóz skutki knjeza pječuje, ma lóšt k nim atd. Njezrozumjene je: zjednany dar m. sedmory (septiformis; přirun. rukopis B. Ty sy sydom mol z darami); tehorunja: Bóh Wóte m. bohot w jutrownym khěrlušu: Budže to šhonicǔ Bohwotcǔ šam, Daćje to šamolwicy nam, won ie našcy dobre psćacǔill šam!

Rukop. B je tehорunja w 4. a je z cyła derje zdžeržany. Ma scěhowacy titul: *Geistliches. Daß Wendische Gesangbuch vnd Catechismus Mitt Geistlichen Lieder vnd Psalmen Allen Liebhabern göttlichen Wortes in diese Kirche vnd schmeidige Form eingerichtet vnd geschrieben von Martino Müllern Schulmeistern in Bluna des Jahr Anno Christi 1675.* Z tajkeho napisma zhonimy hnydom, što je rukopis pisal a w kajkim kóncu serbskeho kraja je so trjebał, mjenujcy w Blunju zady Wojerec, z wotkelž smy jón tež w léce 1850 do knihownje Maćicy sobu přinjesli. Tež tute spěwařske su po rjedže cyrkwineho léta zřadowane. Ryč w nich je namjezna, kaž so wona zady Wojerec na mjezach delnjeje Łužicy ryči. Wučer Müller, z kotrehož žiwjenja nam hewak ničo znate njeje, je te same w léce 1675 započal, je pak tež w pózdnišich létach (1678, 1681 a t. d.) do nich zapisował a wšelake přistawki nutř lépił. Tež jeho naslědnik w Blunju, wěsty Jakub NN., je do nich zapisował a to hišće 15. julija 1708, kaž je na to wšo w rukopisu tu a tam pospomnjene. Noty so w nim njenamakaju. Štož je Mjertyn Müller pisal, je z džěla jara rjenje z kencliskimi abo tež z němskimi pismikami pisane a iniciales su tu a tam, kaž tež přenje rynčki khěrlušow z brunej barbu wumolowane. Müllerowy naslědnik Jakub NN. je hubjenišo pisal a jenož z němskim pismom. Wot njeho su wosebje intonacije a responsorije, kruch registra a t. d. přiwdate. Cyłe knihi maja něšto přez 100 stronow a su hišće w přenjoťnym khětro hubjenym zwjazku, kiž je najskerje teho runja wot Müllera sameho, nic pak wot někajkeho knihiwजारja.

Přispomnjenje redaktora: W njewěstym a zašmatanym prawopisu je často wosebity čěski pismik *ď* („*d*“ z wobročěnym apostrofom, drje z Ticina wzaty?): *ď*eco (džěco), *ď*esčatfo (tež ščesčetfo), *ď*ens, narod ony. Naryč je bóle a husćišo delnja dyžli hornja. Napadne je: jandželaj prawjaštej m. jandžela prawjašta; honak m. kokot; imerny m. nimerny; kež m. kenž; zuzanje; dweju lotrowu křižowachu m. šacharjow, mordarjow; jalońc m. jałowjeńc, kćić m. cćić; trojca pódla: třejosć. Njezrozumjene drje je: před plautom mje zwarnujo (we khěrlušu: Ten kněz mój swěrný pastýř je) = před bludom??

Rukopis C je tež w 4., je něhdy rjenje do pergamenta zwjazany a přez 100 łopjenow toľsty był. Titul a přenje 6 hač 10 łopjena su přěťlaťe a so zhubiľe, dokelž je rukopis samy wjele zakrasnjenych lét w jenym kućiku spody jeneje cyrkwi-

neje ławki w cyrkwi w Lutolu w delnych Łužicach zabyty leža, hdžež je jón před lětom sobustaw Macicy, k. duch. Tešnař z Nideje wuslědžil a do knihownje towarstwa wotedał. Rukopis je před lětom 1656 pisany a to najskerje wot jeneho něhdušeho wučerja Jurija Krügarja w Lutolu, kiž snadno je prjedy w Sisej (Wolfshain) pola Hródka był, kaž so to z jeneho dožneho lista spóznać da, kotryž je wot knjeza Hansa z Zabeltitz nad Šisej do spomnjenych spěwařskich zapisany. Ryč w tutych je hródkowska delnołužiska serbska, pismo z wjetša němske a khětro wulke, tak zo so derje čitać hodži a rjenje do wočow pada. Khěrluše maja tu a tam noty, po starym wašnju pisane. Kaž so hišće spóznać hodži, je khěrlušam mały katechismu Lutherowy bjez wukładowanja prjedystał a je potom přeni pisar knihow chcył khěrluše w přenim džěle po cyrkwinym lěčs a w druhim džěle po katechismusu zřadować, je pak při tym tu a tam k zapisanju dališich khěrlušow prózne strony wostajil, na kotrež je potom jedyn druhi pisar njehladawši na wotmyslene zřadowanje přenšeho pisarja wšelake druhe khěrluše zapisował, kaž je so jemu to hodžilo. Z teho přińdže drje, zo su khěrluše trochu změšane a zo so wšudžom prawe zřadowanje spóznać njeda.

Zo by nětko kóždy našich čitarjow zhonił, w kajkim přeložku su so něhdy wot našich serbskich wótcow naše nětčije khěrluše spěwale a kak su je jich přeni přeložerjo a wotpiso-warjo w 17. lětstotetku pisali, dha podamy tudy z kóždeho rukopisa jedyn znaty khěrluš a skónčnje jedyn we wšěch třoch recensijach.

I. z rukopisa A.

Snebeŕ dele ia Kwam du
 Dobre nowine wam neŕu
 Teč ia wam tač wele neŕu
 Wotteč Sameč nett Spiwaz zu.

Wam So ie dženeŕ narodžilo
 Wott ienei knežne džeczatko
 Kež Kudne a teč Kane
 Derby butcž waŕče weŕele.

To ton knež GHAJES nasch Boh ie
 Wam Semschei nuse pomhaz ce
 Won cje Sam wasch Stworiczel butz
 Wott Schich rechow wasch woczisciz.

Won wam Schitku Sboznoſcj neſe
 Keſch Boh woczecz Shottowall ie
 Zo we net we nebu Snamy
 Derbicje bitc witecne zitwy.

Da merkuicje ton Geich prawe
 Tech Slobach nate peluschty
 Tam djeczatko nameckacije
 Reſch Schon Switt Sderzi a Skubla.

Steho So Schicze weſelme
 Spasteramy tam nuž djime
 Gladacz jto ie nam Boh wobradzill
 Naſ S. Swoynt Senom wobdarill.

Merckuy a wohladay ſo tu
 Jto tam leiſi tem zlobicku
 Tczeie to hrane djiczo ie
 To ton hluboſne JESUS ie.

Witay knam te Sam hoſcj kneſchy
 Keſch hreſchnicka neſazpill Se
 Me dzefch knam dohubenſtwa
 Sbozne ton keſch ci dzack dawa.

D kneze Scheho Stworiczell
 Rač khude ſe ſo narodzell
 Zo leiſiſch na Suchem Sene
 Rotreſch ton woll a woholl ie.

Hdebe bell ton Swett wele waczj
 A Sneſll So Slottemy parlamy
 Da be czy bell wele male
 Kieney muſſeie kolepce.

Twoj Sommott a twoia Šchida
 Je Senno a tesch peluščka
 Ma kotremž te krall Bohate
 Kolcziš iacko twem kralestwy.

To ie So czy tač hłubillo
 Tem Samem dacž srosemiz to
 Rač to kublo a mož switna
 Nitcz neplacžy a nepomha.

Ach moi nailubišči ŽESBS
 Šhotuy Seby cziste hluzcko
 Měj wutrobny wotpoczivacz
 Jo možu natebe Spominaz.

Steho jo staini wešelicž
 Spiwacz a pschezo trostne bitcz
 To prawe Rähne Susani
 Slotkem hlošom a wuttrobne.

Budž Bohu wiczne czesž chwala
 Jo ie nam dall Swoieho Sena
 Steho jo wepela Zandžela
 Spiwaiu nam nowe hletto Amen.

II. z rukopisa B. *)

Pschischol io hew teu kražny Scheen, Nicht iogo dochwalisz
 Nemoschajcho, Christ nasch knež schenš skražu pschicho, Winickow
 iwešanich Wesche, Alleluja.

Stareg Huscha grechy a smeršch, tu Hellu a šchu nusu tesch, io
 pschewinul knež Jesum Christ, kensch io Wott schmerschy Horey stahl.

Na Sabat Rahno že schalbu, pschischochu Marie kromoy, schal-
 bowat Marinego Sinna, kensch io wot smeršchy gohrei stahl.

*) Tónle kběrluš rěka w druhej recensii někotre strony dale stejacy takle,
 bóle po hornjolužisku: Pschischol io šsem ten šboschny v'en, Nicht dochwalicz
 Nemoscho ien; Christus krasne swohny pschind' o, winikow swasjanich weš o. Hada
 štareho Rech a Helu, tu smerž a tesch šchitku nusu, Jo Jesus Christus psche-
 winull, kensch v'ens wot smerčeze io stanul atd. atd. Tudy je dale: pschind' ochu
 město pschischochu, schalbowacz m. schalbowat, lejšchajcho m. lašchal, potny (?)

Rog pittascho wy Zanschel Schascho, Christusa kensch tudy io laschal, tosch laschy iogo snoiowy schandt, pomewzo iogo poslam nädt.

Schius io tich poplow tuschicza, kschomu Wäßellu hobroschona, Näd iaf Christusa hupitachu, schog tuschena liche bychu.

Ten kneß prawascho lubofne s dwema poslama Na tey droße, Hutschobe gyma goreschtei, sa Jeschu iogo posnaschtej.

Rasch Simsonn Christ ten pschemoschnit, Roznego lahwa doloy poboy, Wot Helle pforty preicz näjo, slem duchoi schu Mocz pobehro.

Gasch Zonaf we Rybe z dny, tač dluyko Christus rowe io laschal, pscheto asch iogo dley nemoschascho, ta smerich podsobu sachowasch.

Ta smerich iogo spushczič derbascho, to schiwene dobywascho, scha mocz tej smerichy Wofeta io, Christus schiwene pschinasl io.

Schins Schomu my sehgiptoissteie, stog Pharaona siogo Wiasche, to prawe Zagschowne jagne, Zeehmy weh Klebe a wine.

My jehmy tesch teh kleby slotke, jako su tym schydam pschikasane, ten stary qwaß nederby pschinas busch, asch se buschomy sposchne schiwysch.

Ten boschy Zanschel nymo scho, perwich nam narodow Nesbijo, nasche schura su schropone, schristusoweiu kru stayne.

Ta seehma Wiaserz a to slonzo, scho zosch perwej tuschnego bescho, to se schinsa scho wiaschely, dokul asch zart io pobyty.

Togobla My tesch spodobne, Alleluja spywamy sche, a Chwalymy kneß Jesom Christa, asch sy Nam wott smerische horej stahl, alleluja. Amen.

M. M. Anno 1681.

III. z rukopisa C.

Pschisch thy Swetty Duch

O Kneß Bog,

Rapolny stwoyehyu Gnadu

Zwoyich Werezich Wutzoby rosim a smill (= zmysl)

m. snoiowy, srudoba m. tuschicza, wischeschu m. hupitachu, srudoby m. tuschena, wutrobny m. hutschobe, schehomoczny m. pschemoschnit, kasch m. gasch, dolho m. dluyko, pschineffo m. pschinasl io, d'omy m. schomu, Seme m. Wiasche, Zahno m. jagne, czhesto m. qwaß, scho bu se sboschne schiwily m. asch se buschomy sposchne schiwysch, preneho porodu m. perwich nam narodow, d'ure su tropene m. chura, sдобne m. spodobne, tesch m. asch.

Redaktor.

Twoyu Goružu luboscz wenaß Sapall
 D Kneß pšes twoyog swedtla šwescheni
 A tey wehre sy sgromaschill then ludt
 Scherofidnog swetta retzow
 Tho Buschy tebe Kneſcho Chwalbe spywano. *Al. Al.*

Thy Kraſchne swettlo motzny troſt
 Day nam ſ wěſchys tho ſchwyne slowo
 A wutz naß Boga pſchawe poſnaſch
 A ſwutzobu Jemu Woſchcz groniſch
 D Kneſch ſwarnuy naß pſchede faſchneyu Wutzbu
 Aſch my Sednog drugeg pytaich nebuſchomty
 Jauw Jheſum Chriſta pſchaweyu Wheru
 A Jomu ſ czelleju Wutzobu doweriſch. *Al. Al.*

Thy Swetta Luboscz, ſlotky troſt
 Nedt pomagay nam tač weſelle a troſtne
 Wetwoyey ſluſbe ſtayne woſtanuſch
 They kſchytzy ſe nedaſch wottegnasch
 D Kneſch pſches twoyu motz naß ſgotuy
 A Zhuy togo ſchela boyoſz motznu
 Aſch my how moſchom (móžomy) motzne woyowasch
 Pſches tu ſmersch a pſches tho ſchywene
 A tebe pſchis alleluja alleluja.

* * *

A.

Jeden twerde rod ie naſch Boh
 A temu ſelna bron a nadobe
 Steie nuſe won ce nam pomhacž
 S kotreiuž ſmė nětko wobdany
 Ton staré ſlė nepſchaczel, celé naſ meny
 Wullifey mocé, lěſnoſcju ſo hottuie
 Na ſwěcži iemu ruhna neie.

Naſcha motz ta ie iare ſlaba
 Steiu ſmė mé ſchicé ſubeny

Sanas moiwie ton prawé muj
 Kotréhož seby ie Boh wostwolěll
 Praščaj té gto won ie won ie **YESUS CHRIS**
 Ton Knež Zebahott, ney žaden hine Boh
 Teho woiscfa won dobecž derby.

Debe slěch Duchow polné swětt bell
 A cěly naž ned schittich požrecž
 Mě šo ičh cěle nitz neboimě
 Schad nam niczoho němža žkodzicž
 Ton Firžta teho swětta
 Šněwně won laba, nitz nam nežkodzž
 Juž ie rečhtowaně
 Slowo Bohže ieho porafe.

Temu slowu woni děrba dacž stacž
 Žaneho džača steho nebratečž
 Boh stei pschinas sam natem plone
 Swem swatem Duchom a šdaramy
 Wosmuly nam ton Dobětt
 Tčjesčž, žonu, džecžy, spuščjimi schitto
 Mala ie gych nadobisna
 Kralestwo Bohže nam wostane.

Tčjesčž khalala budž wicznemu Bohu
 Temu wotzu schitkeie hnadě
 Žo ie nam sweho senna posllall
 To ie sanasche wulke žkōde
 Tčjesčž budž swatemu Duchu
 Sieho schich darow, kež suamy džely
 A naž nemopuščžy
 Rečcje schice wešele **AMEN**.

B.

Sam boh knes io našch twardy Rod, Těsch dobra bron a wěsta
 moz, won pomha nam sewscheie Ruše wen, kotrašch naš nietko io
 wobdala, Ton stary sly nepschaczel, pscheczivo nam moiutio, Wilka
 motž a lesnosž, Žoho hělska bron io, Na semi Žeho rowna neio.

Pšes naschu moz se nicz nestano steiu smy mu nedim Subony,
 Sa nas woiuio ten prawy musch, kotrehosch boh ssam io wuśwolil,
 praschasc hly chto Bonio, won io Christus nasch Boh, Ten knes Ze-
 bahot a ney schaden druhj boh, Won derby dobucze schowaz.

A di by ten swett pollny tzhertow bill, A zelly nas schittich
 poschrecz, da scha sse teho dla neboymy, mu glich psched nimi wo-
 stanomy. Ten fyrschta teho sweta, kasch Kosne won tzhiny, schkod'ez nam
 nemoscho, pscheto scho Sud'on io, Jeno slowko ioho moscho pobicz.

Bosche slowo derba datz wostacz, schaneho d'aka ktomu nemecz,
 boh io sam pschinas we tey woynie se swoim duchom a daramy,
 wesmu hly nam to tzelo, schonu, d'eczy kublo, wopuschczmy wschitko,
 Jich schaden wuschitk neio, bosche kralestwo derby nam wostacz.

Tzesc a Chwala bohu jamemu, Tomu Woczju scheie Nady, A
 ioho Synu nay lupschemu, kesch sahoy sche nasche rany, A swatemu
 duchu, naschemu troschtaru, Ton zel nam pomhacz a nas ne wo-
 pusczizich. Keczjo schiczj wessele Amen.

C.

Nasch Bog yo Jaden twardy Grodt
 A dobra Bron a westy stzpedt (seit)
 Whon pomaga nahm j nuše when
 Kenj naß yo wobdala neht
 Then stary winid' hly
 Sle snamy nedt meny
 Jog moz a lesnoz Tha welicka yo
 Na kwesche Jomu nicht rowny neyo.

Snascheyu Motzu yo scho dermo
 My smy pschist (= prist, bald) Sicne sgubone
 Sanasch then pschawy musch woyuho
 Kottreg (Rotterg?) Bog sam yo wuśwolil
 Pšasches thy Chto won yo
 Whon Jo Jesus Christ
 Then knesch Zebaoth
 A neyo Seden drugy Bog
 Tho dobysche won derby sgowasch.

Gaby ſchen ſwedt polny tich Zartow bil
 A Kiſchel naß Sidnich poſchreſch
 Ga Neboymy ſe gich Welgy
 Whono nam ſe glich derby raſchiſ
 Then Werch togo ſwetta
 Groſne who (= wón) nedt Sabuyo
 Nyž nham neſczyyny.
 Pſchetto aſch whon ſchuſchon
 Zano ſlowo Jož moſcho pobiš.

Thomu ſlowu derbe daſch ſtoyaſch
 A Sednog Secka ktomu nemeſch
 Then kneſch yo piſchynaſch wettey Woyne
 Sche ſwojim (ſwogym?) Duchom a Motzu
 Weſmully nham tho Schello
 Zeſcz ſchomu ſcheſchy Kublo
 Daſchy tho woſmu
 Nyž ſnym nedobnymu
 Tho Kraleyſtowo nahm glich derby woſtaſch. Amen.

Prehľad spisow H. Seilerja.

Wot K. A. Jenča.

A. Wjetše, wot Seilerja sameho wudate pisma:

- 1) Kurzgefaßte Grammatik der sorbenwendischen Sprache nach dem Budiffiner Dialecte. Budiffin 1830.
- 2) Krótke Khyrluſchje a Spjewanczka ſa ſerſke Schulje. Budyſhini 1842.
- 3) Lydženska Rowina, lětniki 1842—48.
- 4) Miſſionske Poweſzje, lětniki 1844—49.
- 5) Prjedowanje na prjenim miſſionſkim Swedženju 24. džen Zutromnika 1842 we Wojerezach djeržane Wojerezach 1842.

B. Jeho wjetše poštiske wudželki:

- 1) Wjenz ſerſkich Spjewow, ſpjewanych 17. džen Winowza 1845 w Budyſhini.
- 2) Druhi Wjenz ſerſkich Spjewow, ſpjewanych 7. džen Znenza 1846 Budyſhini.

- 3) Šerski Kwaš. Šnamjo po Žiwenu. [Bu najprjedy 1847 jako třeci wěnc serbskich spěwow za spěwanski swjedžen w Budyšinje, potom druhi króc 1851 jako textowa knižka za spěwanski swjedžen we Wojerecach a naposledku třeci króc w II. zešiwku Časopisu za 1872 wotčišćany.]
- 4) Žtworté Wěncz serbskich Spěwow, spěwaných 13. Šmajnifa 1848 w Kupeli Marinej Študni pola Šmětkec. [Najwjacy spěwow z přěnich třoch wěncow z nowa wotčišćanych.]
- 5) Pjaty Wjenz serbskich Spjěwow, spjěwaných 5. džen Oktobra 1849 w Budyšinje.
- 6) Žnje. Lyriska přešeń wot Šandrija Seilerja, do hudźby iewstajana wot K. A. Kocora. W Budyšinje 1860. [Z džěla hižom přeńi króc w pjatym wěncu wotčišćana, potom w I. zešiwku Časopisa 1855 předžěłana a naposledku 1860 jako textowa knižka za spěwanski swjedžen w Budyšinje wosebje wudata přešeń.]
- 7) Nalěčo. Lyriski spěw. [Najprjedy w I. zešiwku Časopisa 1851/52 wotčišćany, potom jako textowa knižka za spěwanski swjedžen w Budyšinje 1861 z nowa wudaty.]
- 8) Terty šwjateho pišma, duchownych khěrlušow a nabóžnych spěwow, spěwane 28. junija 1863 w michałskej cyrkwi w Budyšinje. [Podložk k oratorijej: „Israela trošt a zrudoba“ wot K. A. Kocora.]
- 9) Jakub a Khata, abo bajka wo překuzłanymaj nosomaj. [Operetta, wotčišćana w I. zešiwku Časopisa 1870.]
- 10) Šserbske bašnje, šwojemu wulžy lubemu ludej podate k wužitkej a k šabawenu. W Budyšinje 1855. Š nakładom Maczizy. [Z Časopisa wuwzate.]
- 11) Ššo šwoni měř! Š šwojeczinam měra přešnił Š. Š. 1871. W Budyšinje š nakładom Maczizy.

C. Mjeńše, same za so čišćane přešnje, khěrlušy a spěwy z wjetša při wosebitych škladnosćach wudate.

- 1) Na Ššmercž J. A. Račlowža se Šahorja 1828. [Wotčišćany spěw w N. 8. Budyšinjer Račrichten 1828.]
- 2) Tym wosebje čzeszenym njedy Šsobustawam přjedarskeho Towarstwa Lipsku, jako sso teho šsameho na 13tym žnenskeho M. 1828 dopomnichu. Lipsku 1828.

- 3) Dwoje nowej serbskej Pješniczy. 1829.
- 4) Spěwy při dżesatym swjedźenju založenja serbskjego towarstwa na budyskim Gimnasyju, spěwane 11. dzeń Harperleje 1849.
- 5) R. Zmischej na dnju jeho hamt nastupenja 9./3. 1851 mot serbskeje wošady Wošlinku podaty spjew.
- 6) Tři rjane nowe spjewy dawa serbskemu ludu S. S. [1850 pola Kulmana we Wojerecach čiścane.]
- 7) Rube Božeme wojašam krajneje wobory. 15. a 18./11 1850. [We Wojerecach čiścane.]
- 8) Rħjerlusč f. pošweczenju nutwareneho Božeho doma Wošlinčianškeje wošady 1852. [We Wojerecach čiścany.]
- 9) Sa nešwacžilsku nedželstu šulu. [Spěw pola Hiki w Budyšinje bjez lěta čiścany.]
- 10) Bjesadny spěw: „Mi dajće dom, hdžež wjesele so spěwa.“ 1854.
- 11) Čježjomne Božeme f. Dr. Zimpfej. [1855 w Wojerecach w 4. čiścany spěw.]
- 12) Rħjerlusč f. superint. Kubizy we Wojerecach pošweczeny 26./2. 1857. [We Wojerecach w 4. čiścany.]
- 13) Rħerlusč f. fararej Merwi w Šchprejizy 30./6. 1858. [We Wojerecach w fol. čiścany.]
- 14) Bjesadne zwjeseliny 9./11. 1858. [Spěw: „Nan Noah bě wincař a žimaše kić.“]
- 15) Pšchispjew f. fararej Berganej we mulčich Šdjarach 6./10. 1858. [We Wojerecach w 4. čiścany.]
- 16) Bjesadny spěw; „Ponow z nami sluba prawo.“ 1859.
- 17) K zwjeselinam Budyskeje Bjesady 7./2. 1860. [Tři spěwy: „Bórćeć, mórćeć druhdže chcemy“ — „Kij w rucy a wěnušk na kłobucy dže“ — a „Sto lět, kaž mi džens je.“]
- 18) Rħjerlusč f. Ryczerej, fantorej w Burthardžizach f. póštaljetnemu šulskemu jubileju 1861. [We Wojerecach w fol. čiścany.]
- 19) Rħjerlusč czešnej newešzi Lejni Peshkež f. Bedrichę a Zanej Šchudatej f. Komorowa 1871. [We Wojerecach.]
- 20) Nesapomnicžka czešnej newešzi Lejni Muschiz se Šchiboj a Zanej Šoblez f. Mortkoma 1861. [5 spěwow w Wojerecach čiścane.]
- 21) Rwašny Rħjerlusč po šlesyńskim narodnym hšožu, dareny spjewaršam L. wošady [bjez lěta wokoło 1861 w Budyšinje čiścany].

- 22) Druhi swašny khjerlusch, jako čezšjomny pschispjew namoženi a newešji swašny weczor. [Bjez lěta wokoło 1861 w Budyšinje čišćany.]
- 23) K powitanju f. fantora Jurta do Łasa 1864. [We Wojerecach.]
- 24) Khjerlusch f. Taffli, diaf. w Nješwacjibli. 1865. [W Budyšinje pola Monsy — w 4.]
- 25) Khjerlusch f. Libuschi, wóšćemu fararej w Komorowje f poštstaljetnemu jubileju 1865. [We Wojerecach w 4.]
- 26) Khjerlusch f. Hadankej, duch. w Barzowje 1866. [We Wojerecach w 4.]
- 27) Spěwy k Budarjowym posmjertninam džen 2. oktobra 1867 w Budestecach.
- 28) Khjerlusch f. superint. Karašej we Wojerecach 1869. [We Wojerecach w fol.]
- 29) K 22-lětnym swjecinam budyskeje Bjesady 1872. [Spěw: „Bóh postrow a žohnuj će, luba.“]

D. Wšelžizny.

- 1) Safonske Wustawki sa missionske pomocne Sjenocženstwo Wojerowskej Krajomnoszi a Napominanje na Šerbow, šo na Mišionstwi wobdžjelicj. 1843.
- 2) Krótka poweš wot Bethanije we Wrótsławju, hdjež khori pschěš šmilne knežnje wothladanje namakaju. 1858. [We Wojerecach čišćana.]
- 3) Na šerbskich wustwolerjow f němšćemu parlamentej. [Dwaj dopisaj z lěta 1867.]
- 4) Nowe wudawki knižkow: „Pšchi Wujowanju Božeho Wotkasanja f Łasowanju, wot Šānicha pschěložene.“ Tute nowe wudawki wobstara Seiler w lětach 1843, 46, 62.

E. Wot druhich wudate Seilerjowe spěwy.

Njeličomna syła Seilerjowych spěwow a pěsnjow namaka so sobuwotčišćana we wšitkich nowišich zběrkach serbskich spěwow a we mnohich při wjeselych a zrudnych składnosćach wudatych serbskich pismach, kaž tež nimale we wšitkich nowišich serbskich Časopisach a šulskich čitankach. My pomjenujemy tu jenož Časopis Macicy Serbskeje, Serbske Nowiny,

Lužičana, miss. pòsła, Jórdanowu a Kučankowu Jutničku, Kulmanowe zahrodki kwětkojte wšitkich wudawkow, Pjekarjowe spěwy za serbske šule, Wólfowe spěwy za pěkne džěci, Jórdanowe čitanki za serbske šule, Hórnikowy wubjerk z narodneho a nowišeho serbskeho pismowstwa, Kulmanowy čorny kós a drózna, kaž tež jeho čmjety, wosy a šeršenje. Tež su serbske towarstwo Luměr a Bjesada, kaž tež wubjerk za serbske spěwanske swjedženje wšelake Seilerjowe spěwy husto jako bli-dowe khěrlušy abo hewak za swoje wotpohladanja z nowa wot-čišćeć dali. Samo do serbskeje čitanki za katholske wučernje (wot M. Hórnika zestajeneje) buchu w léce 1866 (druhi wudawk w l. 1874) wšelake Seilerjowe spěwy přijate a namakaju so tajke tež we wudawku serbskich spěwow, kiž bu 1873 za serbske katholske šule čišćany.

F. Jako sobudžělar je Seiler sponožal:

Lužiski serbski słownik. Spisal a pod sobuskutkowanjom fararja H. Seilerja a M. Hórnika wudał Dr Pful. W Budyšinje 1866.

Přispomnjenje: Tudy ma so tež na to spomnić, zo je njeboh Seiler knjezej Smolerjej při hromadžowanju a wudaću serbskich pěsničkow, přisłowow a t. d. w léce 1841 a 1842 pomocny byl, na což je tež w Smolerjowych pěsničkach tu a tam pokazane. Wosebje je wón tehdom Smolerjej swoju zběrku serbskich přisłowow přepodał. Wot tutech bě wón prjedy hižom w lužiskim Magazijnje 50 z němskim přeložkom wozjewil. Přirunaj: Laus. Magazin 1839 st. 352—358 — Tehorunja ma so tudy přispomnić, zo je njeboh Seiler wučerjej Kulmanej we Wujezdze a wšelakim druhim serbskim spisowarjam při spisanju, porjedžowanju a wudaću serbskich knihow, hdžež jenož móžeše, pomhał.

G. Wot jeho němskich spěwow su znate:

- 1) Lied zur Einweihung des nun ausgebauten Gotteshauses der Döflinger Parochie. 1852.
- 2) Zur Vermählungsfeier meines Freundes K. A. Rager mit Fräulein Agnes Hennig am 1. Oktober 1856 von H. S.
- 3) Tischlied den 26. Februar 1857 (bei Superint. Kubizeš Jubiläo).

Přispomnjenje redaktora: Štóz něšto tudy njespomnjenje wot H. Seilerja znaje, cheył nam to wozjewiće.

Nekrolog XVI.

Handrij Seiler,

farař we Łazu, wubjerkownik Maćicy Serbskeje.

W njeboćičkim Seilerju zhubichmy jeneho najzaslužbnišich Serbow, sobuzaložerja a wožiwerja noweho Serbowstwa, sławného pěsnjerja a pilneho spisowarja, kotrehož mjeno budže so w stawiznach serbskeje ryče a literatury wěcnje blyšćić. *)

Handrij S. narodži so 1. februara 1804 w Słonej Boršći, hdžež běše jeho nan Jan (Serb) wobsedzeř małeje žiwnosće a wustojny studnjetwarjeř. Jeho mać běše Marija rodž. Běrkec ze Sokolnicy. Spočatki šulskeje wučby dosta wón w Bolborcach a potom we Wulkim Wjelkowje. Jeho duchowne dary spózna wosebje tehdomny farař Mička w Budyšinje na křescanskej wučbje a pohnu nana, zo Handrija do města na gymnasium pósła, hdyž běše jemu w zjenoćenju z diakonom H. Lubjenskim někotre wobjedy w tydženju wustarať. Tu wuznamjeni so S. jako dobry šuleř a dosta, snadź wot Lubjenskeho někak wubudženy, lubosć k serbskej ryči a k serbskemu pismowstwu. Z najmjeńša je hižo w spočatku l. 1824 někotre pěsnje wudžětať. (Hladaj horjeka str. 8. a Łužičana 1874 čisło 1.)

Wot l. 1826 do 1829 studowaše w Lipsku na duchownstwo a pisaše jako wjedźiceř „Sorabije“ (wotdžěla lužiskeho předaškeho towarstwa) wjele w serbskej ryči. Zo bychy so z luda zhromadžene ryčne pomniki a wot sobustawow spisane wudžěłki zakhowať, załoži z Krugarjom towarstwowu knihu pod mjenom „Serbska Nowina.“ Hdyž bě so w Lipsku z Milutinovićom, Kucharskim a Palackim zeznať, poča serbsččinu bóle wědomnostnje wobdžělać; to je hižo z teho widzeć, zo w l. 1827 w lěpšim, w nowym českosłowjanskim prawopisu pisać poča. Płod tychle studiow bě jeho serbska ryčnica, kotruž po khwalobnje wobstatym kandidatskim pruhowanju w Budyšinje w lěće 1830 wuda.

Duchownsku službu započa jako diakon we Klukšu w l. 1832 a w l. 1835 bu jako farař do Łaza powołany, hdžež bě jako tajki čescowany hać do swojeje smjerće. Tudy wožiwi tež jeho spisowarska džělawosć z nowa, hdyž młodeho sobudžělaćerja w gymnasiasće a pozdžišim studenće, našim J. E. Smolerju dosta, kotryž bě zahe k začuću swojeje serbskeje narodnosće přišoť. Tak rjadowaše swoje prjedawše serbske zapiski (wosebje za

*) Dokelž je čas literariskeje džělawosće njeboh Seilerja w našim Časopisu w někotrych nastawkach a tež we předkhadžacym hižo wopisowany, pišemy tudy bóle z krótka. Tola prosymy, zo bychy rowjeńkojo a znaći Seilerjowi materiale (podawki a anekdota z jeho žiwjenja atd.) k pozdžišemu šěršemu žiwjenjowisu we Časopisu abo we Łužičanu wozjewjowali.

slovník) a pěsněji nové spěvy, kotřež so z wulkej wobrotnosću ryče woznamjenjachu.

Najwažnišej skutkaj Seilerja za Serbowstwo běštaj redaktorstwo wot l. 1842 a sobuzaloženje abo zmóžnjenje serbskich spěwnych koncertow abo swjedženjow w l. 1845. Hdyž bě mjenujcy Jordanowa Jutnička, do kotrejež S. pod mjenom Borščan pisaše, po krótkim traću zašla, založi S. na namoľwjenje Smolerja „Tydžeńsku Nowinu“ a wjedžeše ju hač do swjatkow 1848. Pódlu wudawaše tež wot l. 1844—1848 Missionske powjesće. Spěwne koncerty pak pozběhnychu młode Serbstwo do zjawnosće a dobychu jemu tež wěstu nahladnosć pola Němcow, za kotrychž so Seilerjowe texty do němčiny přeložowachu.

Při založenju našeje Mačicy, towařstwje zjenočenych Serbow, bě S. horliwje pomocny; tehodla bu za předsydu přiřadowaceho wubjerka wuzwoleny a běše tež wot jeje dozaloženja w l. 1847 hač do swojeje smjerće jeje wubjerkownik, kotryž z pjeřom a ž pjenježnymi podpjerami za nju skutkowaše. Do Časopisa dawaše swoje poetiske džěla a běše sobudžělaćer serbskeho slovníka.

Pódlu džělawosće za Mačicu wobdžěli so S. po złoženju swojeje redakcije při wšitkich serbskich časopisach a nowinach z pěsnjeřskimi a druhimi přinoškami. Wosebje wudawaše pěsnje za młody lud a šulske džěci, kaž tež wšelake składnostne spěwy. W poslednich lětach mysleše na powjetšenje zběrki svojich „powjesći ze serbskeho kraja a luda“ a chcyše z balladami z našeje minylosće, kaž mi praješe, něšto „wosebiće serbske“ podać, štož by tež před druhimi ludami plaćiwosć měło.

Kaž z pismom, tak je S. tež ze slowom a přikładom wjele za Serbowstwo skutkował. K njemu pućowachu jeho přecelnosće a serbskosće dla kóžde prózdniny wučerjo a studowacy młodžency, kotrychž zahorić wjedžeše.

Z jeho swójbneho a domjaceho žiwjenja spominamy jenož, zo je so hakle w pózdnišich lětach woženil z Hanu rodž. Krawcec, z kotrehož mandželstwa staj po zažnej smjerći maćerje nětko jenož džowcy zawostałoj: Leńka a Mařka. S. běše z wjetša strowy a hakle w poslednich lětach poby někotre razy w strowjacej kupjeli w Smječkecach. Duž běše to přezrudna nas překhwačaca powjesć, hdyž jeho 11. oktobra 1872 Boža ručka zaja a wón 15. oktobra zemrje.

Jeho swjedžeński pohrjeb w Łazu běše 18. oktobra; na nim so maćičiny wubjerk po zdobnosći wobdžěli. (Přir. Łužičan 1872.)

Boži měř jeho duši, jeho mjenej wěčna slawa!

M. Hórník.

Delnołužiske ludowe pěsnje.

Napisał *H. Jórdan.*

Tudy poskićam zběrku pěsnjow, kaž sym je ze rta luda napisał, a tež z dobom někotre hłosy, kaž sym je w Popojcach, Gólkojcach, Wjerbnje a Górnej słyšał. Słowa njetrjechuja druhdy we wšitkich štučkach z hłosom, a scěhuje to po mojim poznaću a nazhonjenju z teho, zo lud pěsnje po štučkach nje-wuknje, ale hnydom cyły kus.

Něhdy, do separaciona, pasechu doroscene holcy stadła svojich staršich na ladach, łukach a w lěsu, a běše při pasenju dosć časa a składnosće k nawuknjenju ludowych pěsnjow. W nětčišim času wostawaju jenož přazy jako składnostne městna k nawuknjenju pěsnjow, a tež přazy su wulcy wobmjezowane skhadžowanki; tež ma lud wjetše požadanje za nowšimi wěcami dyžli něhdy, a tak so stanje, zo te stare so dale a bóle zabudu. Škoda, wulka škoda pak by była, jeli bychu wšě so zabyłe a zhubiłe. Tehodla dyrbjeli wosebje wučerjo a študenci so za to starać, zo bychu lěpše ludowe pěsnje hižom džěci a tež doroscena młodosc spěwali. Wulku dobrotu by tež serbski spěwnik wopokazał.

W tutej zběrce podawam najprjedy pěsnički z přistajenym hłosom, potom same texty a skončnje někotre varianty hłosow.

Njerjaduju pěsnje po wotdželenjach, kajkež so w Smolerjowej zběrce (w lěće 1841 a 1843) namakaju, dokelž je nadžija, zo so hišće wjacj delnołužiskich pěsnjow znapisa. Nowe rjadowanje njech so, kaž redaktor tuteho Časopisa radži, potom stanje, hdyž budže druge dospołniše wudaće serbskich ludowych pěsni móžne. Mjez tym njech so w Delnjej a Hornjej Łužicy pilnje zezběra, štož je so zdđeržało! Hdyž je tutón časopis, kaž tež Łužičan hižo wšelake dotal njecišćane pěsnje

a varianty hižo čiščanych podawał, hodži so myslić, zo je hišće něštožkuli napisanja hódne mjez serbskim ludom. Duž kedźbujće a hromadźće! Prašejće so přecy z nowa za pěsnjemi, byrnje so wam prajiło, zo žane wjac njejsu. Čitajće a spěwajće tam, hdžež chceće zběrać, hižo čiščane pěsnje, a husto so na pozabyte zasy dopomnja.

Skónčnje přispominam, zo je redaktor Časopisa notowe klichéje pola Teubnera w Lipsku wobstarał a za nje 33 markow sam zaplaćił, zo by Mačica trěbne wuložki při mojej zběrcy zalutowała.

1. Jezus we zagrože.

Pomalem a nutrnje.

Jezus ten žě - šo do za-gro-dy, swojom wósc-o-ju
mod-la - šo se.

Jezus ten žěšo do zagrody,
Swójomu wóscuju modlašo se.

Jezus ten słowka njedogroni,
Wóni wše dołoj spadachu.

Wóscu, ty luby wóscu mój,
Mogał ja bžez teje martry byś.

Na to wóni nic njedachu,
Ale su Jezusa popadnuli.

Synko, ty luby synko mój,
Bžez teje martry byś njamožo.

Petrus hušěgnu wótrý mjac,
Wótruba Malchusoju hucho přeje.

Wóno jo lěpjej, až ty sam,
Něžli ten cely swět šyrokí.

Njerubaj, Petrus njerubaj,
Ta wójna njej' z mjacom dobyta.

Jezus ten žěšo do zagrody,
Žož jogo Bóže pósly su.

Aby ja kšěl z mjacom wójowaś,
Njekšěl ja nic slabšy byś.

Wóni jano Jezusa hobwachuju,
K njomu přijzechu falšne žyži.

Ja kšěl mójogo wóscu prošys,
Aby wón kšěl mi pomogaś,

Pytašo wy Jezusa?
Ja som ten sam.

Aby wón kšěl mi připostaś
Dwanasto legijonow janželow.

2. Bogabójaznej wójaka.

I.

II. *)

The musical score is written on three staves in a single system. The first staff begins with a treble clef and a common time signature (C). The melody consists of eighth and quarter notes. The lyrics are written below the notes. The second staff continues the melody and lyrics. The third staff concludes the piece with a double bar line and repeat dots.

K spowjezi žěštej dwa cło - wjeka, Hale, hale-luja. K jad-
 nomu městu při - jžaštej, k jadnom' městu přižraš - tej,
 hale - halelu - ja.

K spowjezi žěštej dwa cłowjeka,
 Hale haleluja.
 K jadnomu městu přižraštej, :;
 Hale haleluja.

Nad nim tam žalosnje plakaštej, :;
 Hale haleluja.

Luže, gab' wy wše z nama byli, :;
 Hale haleluja.

Nad wašom městku stoji křawy mjac, :;
 Hale haleluja.

We wašom městku b'žo wjelika wójna, :;
 Hale haleluja.

Kónje te budu we křwi brožiš, :;
 Hale haleluja.

We wašom městku b'žo wjeliki głod, :;
 Hale haleluja.

Jana maš bužo swójo góle jěšć, :;
 Hale haleluja.

Hyšći jog' njebužo z měrom zjěšć, :;
 Hale haleluja.

Te wójnařske knechši budu jej wzešć, :;
 Hale haleluja.

*) Tudy so wše štučki spočinaja.

Chtož tu ten kjarliž humějo, ,:
Hale haleluja.

Ten dej jen spiwaš tři raz za žen, ,:
Hale haleluja.

Dwa wójaka stej jen humělej, ,:
Hale haleluja.

Tej stej jen spiwatej tři raz za žen, ,:
Hale haleluja.

Tyma jo Bog guadny byl, ,:
Hale haleluja.

3. K spanjeju. *)

Nikom' njej' górzej na swěše, ako tym chudym wudowam.

Nikom' njej' górzej na swěše,
Ako tym chudym wudowam.

Ako tym chudym wudowam,
Teke tym wbogim syrotam.

Nicht jich njebužo zagroníš,
Kuždy se nad nimi spogóršy.

Kristus je bužo zagroníš,
Stupil jo górze na njebjo.

Stupil jo górze na njebjo,
Ze přaweju nogu we Bóžy raj.

We Bóžem raju su janzele,
Wóni tam řednje spěwaju.

Wóni tam řednje spěwaju,
Zlych duchow dołoj chytaju.

Wóni tam dołoj lětaju
Ako te prochy z tog slyńca.

*) Hdyž je tutón khěrlušsk wuspěwany, du přelce z přazy domoj.

Bog daj nam lětneg' wječtarja,
Až nas tu noc tak hobwachujo.

Až našej wócy husujotej,
Hutřoba ty dejš wachowaš.

Hutřoba, ty dejš wachowaš,
Až šěto do grěchow njepadnjo.

Až šěto do grěchow njepadnjo,
A wjelikeje sromoty.

To nam pomogaj Bog wósc,
Bog wósc, Bog syn, Bog swěty duch.

4. Lažkuška.

Lětos bě-šo drogi lan, lětos bě-šo drogi lan, zejdom grejdom,

zende, lende, lětos bě-šo drogi lan.

Lětos běšo drogi lan ::
Zejdom, grejdom,
Zende, lende,
Lětos běšo drogi lan.

Daši jog' wjedu do riši ::
Zejdom, grejdom,
Zende, lende,
Daši jog' wjedu do riši.

Předaj sebje powjezmo ::
Zejdom, grejdom,
Zende, lende,
Předaj sebje powjezmo.

Z kamjenjami do njogo ::
Zejdom, grejdom,
Zende, lende,
Z kamjenjami do njogo.

Kupi sebje lubego ::
Zejdom, grejdom,
Zende, lende,
Kupi sebje lubego.

To zo himer buch a buch ::
Zejdom, grejdom,
Zende, lende,
To zo himer buch a buch.

Nět jog' wjedu ze jsy wen ::
Zejdom, grejdom,
Zende, lende,
Nět jog' wjedu ze jsy wen.

Ja mam hyšěi drugich třich ::
Zejdom, grejdom,
Zende, lende,
Ja mam hyšěi drugich třich.

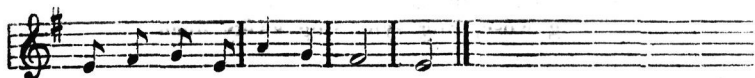
Kózla wójcka njeplašo ,:
 Zejdom, grejdom,
 Zende, lende,
 Kózla wójcka njeplašo.

Ja som plakała: mjek, mjek, mjek ,:
 Zejdom, grejdom,
 Zende, lende,
 Ja som plakała: mjek, mjek, mjek.

5. Daloke drogi po njewjestu.

Zdre-buj, zdre-buj bruny kónik, zdrebuj, zdrebuj bruny kónik,

bližej, bližej k Franforto - ju.

Zdrebuj, zdrebuj bruny kónik ,:
 Bližej, bližej k Frankfortoju.

W Kulowje jo hulowana, ,:
 W Budyšynje wérowana.

Do Frankforta přidrebowal, ,:
 Stawil kónja na gósrodu.

Přez Wórejce přejc wježona, ,:
 Do Popojc jo přiwježona.

Sam jo chóžil po jarmarku, ,:
 Drogu suknu skupujucy.

Do Popojc jo přiwježona ,:
 Před Rědnuškoje nowym dwórom.

Suknja běšo wjelgin droga, ,:
 Ale běšo wjelgin rědna

Tam jo wóna posażona ,:
 Tam su z njeju rejowali.

Ze žyžom jo štapowana, ,:
 Ze somotom bramowana.

Pyšnje su ju zwózowali, ,:
 Jeje luby z dala glěda.

Kóždy gólc dej janu měš, ,:
 Žo ga dej ju lejder wzyš?

Kak to žowčo rědnje běžy, ,:
 Žednej zemje njedosega.

Z kamjenja ju hurubaš, ,:
 Z tolarjami posażaš.

Žednej zemje njedosega ,:
 Ak z carnyma crejcyščoma.

Z tolarjami šyrokimi, ,:
 Ze złotymi ungorskimi.

Ak z carnyma crejcyščoma, ,:
 A z tym běłym nožyščom.

6. Młoda do domu.

Glej, gól - bjašk bětu nožku ma, jědy-woj, góleyk tu stawnu

lub-ku ma, jě-dy-woj, gól-cyk tu stawnu lub-ku ma.

Glej, gótbjašk bělu nožku ma,
 Jědywoj,
 Gólcyk tu stawnu lubku ma,
 Jědywoj,
 Gólcyk tu stawnu lubku ma.

Jog' lubcy gronje zowcyščo, jědywoj,
 Z tym prawym mjenim Hanica, jědywoj.

Mama wocynjajšo nowy dwór, jědywoj,
 A přistajšo ten swětly stoł, jědywoj.

Ja sebje wjedu góspozku, jědywoj,
 A wam tu młodu pomocnicu, jědywoj.

Njewjež mi synko młodeje, jědywoj,
 Ja mogu hyšće sama žélaš, jědywoj.

Ja wšak ší pilnje žélaš kcu, jědywoj,
 To běle tožo kcu ší słaš, jědywoj.

7. Njerodny kumpan.

Gaž ja na wójnu spošegnu, kom' ja mój' lubku přirucu?

Gaž ja na wójnu spošegnu, Wšykne te zowča do jšpy du,
 Kom' ja móju lubku přirucu? Jano ja rědna za žurja.

Nejpjerwej mójom' bratřoju, Och kak som lejder zastojana,
 Pótom mójom' kumpanoju. Gaž ten mój luby doma njej'.

Kumpanoj kcu wjele pjeujez daš, Luby ten jězo z wójny domoj,
 Wón dej móju lubku zastojáš. Po tejš mě góli zelenej.

Wón dej móju lubku zastojáš, Po tejš mě góli zelenej,
 Wón dej z nej reju rejowaš. Po tomž mě pólku wjasołem.

Wšykne te zowča na reju du, Přěni ten raz wón hustřěli,
 Jano ja rědna za nimi. Jog' lubka jog' gned hurozmě.

Drugi ten raz wón hustřěli,
Kumpan se chopi markowaś.

Hobcakaj jan' ty kumpan mój,
Kcomoj se něco hopřaśaś.

Kumpan ten chopi markowaś,
Chopi to žowčo nutř póraś.

Kcomoj se něco hopřaśaś,
Kcomoj se wěrnje huwitaś.

Pójj žgan ty ředna do jśpy nutř,
Kcu ja śi piśa šenkowaś.

Witaštej se gólca witaštej,
Nejjperwej z bělyma ruckoma.

Kcu ja śi piśa šenkowaś,
Kcomoj mój reju rejowaś.

Nejjperwej z bělyma ruckoma,
Pótom z nagima mjacoma.

Nět jan' se ze mnu pókoj daj,
Gaž ten mój luby domoj jo.

Nět grajśo mi gercy a bubnujśo
Na mójeje lubki pjenjezy.

Luby se póra do dwórn,
Kumpan se warta přez gumna.

Na mójeje lubki pjenjezy,
Na jeje twarde tolarje.

Wšyknym tym drugim k tuženju,
Mójej tej lubey k wjaselu.

8. Ředne fidle.

Hanka žěšo k hajnikojcom, damdali - ja, damda - lija,

Hanka žěšo k hajnikojcom, damdali.

Hanka žěšo k hajnikojcom,
Damdalija, damdalija,
Hanka žěšo k hajnikojcom,
Damdali.

Co ga ze tym sekercom?
Damdalija, damdalija,
Co ga ze tym sekercom?
Damdali.

Co ga we tych hajnikojc?
Damdalija, damdalija,
Co ga we tych hajnikojc?
Damdali.

Ředny dubeyk pódrubaś,
Damdalija, damdalija,
Ředny dubeyk pódrubaś,
Damdali.

Ředny sekerc hólowaś,
Damdalija, damdalija,
Ředny sekerc hólowaś,
Damdali.

Co ga nět z tym dubeykom?
Damdalija, damdalija,
Co ga nět z tym dubeykom?
Damdali.

Rědne fidle hutřugaś,
Damdaliya, damdaliya,
Rědne fidle hutřugaś,
Damdali.

Chtoga bužo na nje graś?
Damdaliya, damdaliya,
Chtoga bužo na nje graś?
Damdali.

Rědny gólc dej na nje graś,
Damdaliya, damdaliya,
Rědny gólc dej na nje graś,
Damdali.

Chtoga bužo rejowaś?
Damdaliya, damdaliya,
Chtoga bužo rejowaś?
Damdali.

Rědna Hanka Grožiškojc,
Damdaliya, damdaliya,
Rědna Hanka Grožiškojc,
Damdali.

Chtoga b'žo z njej rejowaś?
Damdaliya, damdaliya,
Chtoga b'žo z njej rejowaś?
Damdali.

Rědny Kito Kadlenkojc,
Damdaliya, damdaliya,
Rědny Kito Kadlenkojc,
Damdali.

Hobej jadtak rědnej stej,
Damdaliya, damdaliya,
Derje sebje rownja stej,
Damdali.

9. Spěw třich rědnych žowčow.

Dobru noc, lubka mója, ja musym śi puščiś, wót tebje

šejdo - waś do druge - go lan-du.

Dobru noc, lubka mója,
Ja musym śi puščiś,
Wót tebje šejdowaś
Do drugego landu.

Prašam ja ab' njeprašam,
Na glucy, žognowanju
Jo wšo lažane,
Chtož jo wěri.

Ja na tebje cakach
We rožowem gumnje,
We rožowem gumnje
We kwišenju.

Ten ak jo wěri, tuder njej',
Jo wurejtował,
Přijź witře zasej,
Rano abo pózdzej.

Na mnjo njetrjebaś cakaś,
Ži za bogatšeju;
Prašaj swójojo rownja,
Mi jo pRAWje.

W Ungorskej jo derje byś,
Tam pije te gólcy,
Tam pije te žowča
Słodke wino.

Wino jo dobre, słodke wino,   Wec ga ty mója lubka tak tužna sy?
 A dajšo nam piš   Gaž luže přašaju,
 A wjasole byś   Ty móžoś groniś,
 We kuždy cas.   Luby ty sy mój.

Ja njamgu žednje wjasola byś,   Chtož to spiwanje jo tichtował?
 Gaž luže spiju,   To su spiwali
 Musym wachowaś   Tři ředne žowča
 A tužna byś.   K dobrej noey.

10. Fryjarje.

Spěšnje.

W Popojcach běšo šośinka, řednu Hanku měja - šo,

ija - woj,   měja - šo.

W Popojcach (N. N.) běšo šośinka,   Njepytajšo šośinka witanja,
 Řednu Hanku mějašo,   Žo ta waša Hanka jo?
 Ijawoj, mějašo.   Ijawoj, Hanka jo.

Hanka mějašo fryjarja,   Naša ta Hanka doma njej',
 Gólkojskego (N. N.) kowala,   Wóna jo w kjarcmje na reje,
 Ijawoj, kowala.   Ijawoj, na reje.

Gólkojske jědu na fryje,   Gólca zahobrošitej bruneju,
 Pře wše pólka wjasole,   Brunej rejtowaštej do kjaremy,
 Ijawoj, wjasole.   Ijawoj, do kjaremy.

Do Popoje su přijěli,   Přijžo k nima kjarcmaj wen,
 Před šośic dwórom zastali,   W tajkom nowom kóžuše,
 Ijawoj, zastali.   Ijawoj, kóžuše.

Přijžo k nima šośinka wen,   Witajtej gólca z daloka,
 W takom nowom copenyšču,   Šośic Hanki fryjarja,
 Ijawoj, copenyšču.   Ijawoj, fryjarja.

Witajtej gólca z daloka,   Šośic Hanka wo jšpje jo,
 Našej Hanki fryjarja,   Pyšna so tam zložuju,
 Ijawoj, fryjarja.   Ijawoj, zložuju.

Gólca přez prog stupaštej,
Hanka chopi zwózowaš,
Ijawoj, zwózowaš.

Hanku tu ze jšpy wjezechu,
Štyrjo gercy grajachu,
Ijawoj, grajachu.

Zwózuj abo njezwózuj,
Mója doch dejš hordowaš,
Ijawoj, hordowaš.

Hanku tu na wóz sažachu,
Štyrjo bubony bijachu,
Ijawoj, bijachu.

Nět mě grajšo, bubnujšo,
Mójej lubcy k wjaselu,
Ijawoj, k wjaselu.

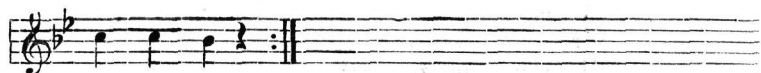
11. Wěnašk abo nic.

Ku gódam dejdy se nam přibli-ža, ku gódam^rdejdy se nam

přibliža. Rědne žowčo žalbju ma, rědne žowčo
Njeměj ty rědna žalbije, ale měj ty

žalbju ma.
dobru noc.

Ku gódam dejdy se nam přibliža ::

Rědne žowčo žalbiju ma. ::

Njeměj ty rědna žalbije,

Ale měj ty dobru noc.

Na gódy dejdy dejš ty ze mnu přeje ::

Na tog' swěteg' Šěčpana. ::

Mašefka dejdy břemje wězašo, ::

A žowčo žalosnje plakašo. ::

Wec ga ty płacoš lejder, lejder žowcycšo? ::

Wec ga ja płakaš njedebu? ::

Jo tebje luto Popojcow,

Ab' tych Popojckich gólcow?

Mě njej' lejder luto Popojcow

Tež tych Popojckich gólcow.

Mě jo lejder luto wěnaška, ,:
 Až som sebje jen zabyła,
 W komorje na scěnje wisajce.

Spóraj se lejder rědna po wěnašk! ,:
 Spóraj se abo njespóraj,
 Chóziš doch we njom njesměju.

Do Popoje dejdy du třeje wrota nutř, ,:
 Dwóje su tam zamcone
 A z janymi rědna přeje wježona.

12. Hoblutujucy.

Pomałem.

Ak ja tam wcora wjacor domoj žěch, přez jaden zeleny

rožk, hupytach tam žowcyščo, kenž mója lubka by-la jo.

Ak ja tam wcora wjacor domoj žěch,
 Přez jaden zeleny rožk,
 Hupytach tam žowcyščo,
 Kenž mója lubka byla jo.

Wóna mě tak wótre prašašo:
 Žo sy mój luby byl?
 Ja som był wcora wjacor na fryjach
 Ze swojim towarišom.

Som měnił, som se polěpšyl,
 Tuž som se pogóršyl.
 Na tu nejbližšu nježelku
 Kcu ja zas ku tebe přijš.

Ja som ší pjerwej dobra byla,
 Wěc z tobu njerožu.
 Ja wěm, ja wěm třoch drugich,
 Kenž gótbje pasechu.

Jaden jo z grodu pan,
 Ten drugi šosař sam,
 Tog' třeseğ' zwóliš njebudu,
 Ten jo mój luby sam.

13. Njewjesćine tuženje.

Spěšnje.

Před tym mě Rědnuškojc nowym dwórom, tam stoja štyri

brune přegnjone, na tež mě žowčo ca - ka - ju.

Před tym mě Rědnuškojc nowym dwórom,
 Tam stoja štyri brune přegnjone,
 Na tež mě žowčo cakaju.

Žowčo te ze jšpy wen wjezechu ;:
 Žowčo tak žalosnje płakašo.

Dobru noc, dobru noc nano mój;
 Ach mějšo žěk, mějšo žěk nano mój,
 Až sćo mě tak dlužko sklejdowali.

Dobru noc, dobru noc mama mója;
 Ach mějšo žěk, mějšo žěk mama mója,
 Až sćo mě tak wj-liku skubłali.

Młogu tu nocku njespali
 A mě na rukoma přenosyli.

A žowčo to z dwóra wen wjezechu,
 A žowčo tak žalosnje płakašo.

Dobru noc, dobru noc staršy bratr,
 Měj žěk, měj žěk staršy bratr,
 Až sy mě tak dlužko zagranjał.

A dobru noc, dobru noc młodša sotřa,
 Ach měj žěk, měj žěk młodša sotřa,
 Až sy mě tak dlužko sposłuchała.

Sposłuchała a njecynila
 A mě rědne žowčo rozgněwała.

Žowčo te ze jšpy wen wjezechu,
 Žowčo tak žalosnje płakašo.

Dobru noc, dobru noc zowča Popojske,
 Ach mějšo žěk, mějšo žěk zowča Popojske,
 Ja wěcej k wam přijš njebudu.

Přijdu ja k wam abo njepřijdu,
 We wěnašku ruśanem wěcej nic,
 A we tomž mě šlewjeru bělonem.

14. Žowčo a luby.

(Variant Smolerjowych pěśničkow č. 10, z druhim hłosom.)

Zlažka.

Coga te lu - že ku - li ma - ju, až wóni wót naju
 powje - da - ju, až wóni wót na - ju powje - da - ju.

Coga te luže kuli maju,
 Až wóni wót naju powjedaju. ::

Wót naju wěrných lubosćow,
 Až mej se tak lubo mějachmoj. ::

Mój nan a tek mója luba maś,
 Tej stej mě hobej zamrjetej. ::

A hyšćer jadnego bratřika mam,
 Ten jo se do cuzej' zemje dał. ::

Na ten bok k słyńcoju kcu se ja daś,
 A tam kcu ja jeho raz hogleđaś. ::

W kjarcnje za blidom sežecy
 A bańku tog' piwa pijucy. ::

Přimjeła jo jogo za rucycku,
 A wjadła jo jogo do komorki. ::

O lagú a spi ty mój nejlubšy,
 Njetrjebaš w kjarcnje za blidom spaś. ::

15. Žalowanje wo lubego.

Fryjował gólack fry-jo-wał swóju tu lubku sedym lět.

Fryjował gólack fryjował
Swóju tu lubku sedym lět.

Tak dlujko jo ju fryjował,
Až jo ju ejgen *) skrydował.

Mału chylu jo wón hu njeje byl
Pótom se wót njeje na wójnu dał.

Spód pólnocy bywašo,
Chopi se jej tak zéicha klapaš.

Chto móžo mě tak zéicha klapaš,
Až mě tak zlažka hubužijo?

Wót twójog' lubego su listy přišli,
Až wón jo w wójnje zabity.

Ty dejš jogo lěto žalowaš,
Wot ruty wěnašk dejš ty nosys.

Deb' ja wot ruty wěnašk nosys,
Keu ja jogo žalowaš sedym lět.

Smój mój tam stojalej w fryšnem dešću,
Až wšykne luže mimo du.

Som ja se wót płaca lozowała,
Až mě mój luby zgniwał jo.

Daš wón jo zgniwał, kaž jo kšěl,
Takich doch hyšće wěcej jo.

Skrydnu ja rědnejšu něžli sy ty,
Spoglědnu za tobu, zo ga sy ty.

*) Za tuto cuze slovo hodži so stajić: swóju.

16. Po kaľ. *)

Daj dobry wjacor Wam, my k Wam žomy po kaľ. *)

Daj dobry wjacor Wam,
My k Wam žomy po kaľ,
Dajšo skerje a ľepje nam,
Až my dalej přijžomy;
Dalej my přijžomy,
Wěcej zwarbujomy.

Ten dwór jo dlujki,
Ten dwór jo šyroki,
Wšyken cyły njemješony,
Co stej žowce žěľaľej,
Dwóru njejstej humjatľej?
Třawičku stej tergaľej,
Krowicam stej dawalaľej.

Daj se gósodarjeju na dobrem jacmjeń raziš;
Jacmjeń ako błoto,
Cysty ako złoto,
Jěderny ako kalnina,
Wót mandela brěmje,
Jacmjeń, ředny jacmjeń. **)

Daj se góspozy na dobrem lau raziš;
Lan ako murja,
Głowki ako kulki,
Běły ako šlewjeř,
Twardy ako rjemjeń,
Lan bžez pazzerja. ***)

17. Po kaľ.

Nět daj dobry wjacor Wam,
Ej, my přiwježomy rejku k Wam.
Naša rejka malička,
Ej, kšěli jeju społěpšys. ;:

*) Tuta pěseń zastupuje hornolužiske „stonanje“. Holey na přazy praja: „Comy hyš po kaľ,“ a hdžež přińdu, praja ludže: „Žowěa se póraja po kaľ.“ Pěseń spěwa so we jstwje.

**) Přěni ryněk třećeje a štwórteje štučki spěwa so tak, zo na wšitke sylby zynk e přińdže, na předposlednej pak e.

***) Tutaj ryněkaj spěwataj so synišo a na doľhe rozčěhnjenaj.

Stwaril jo nam Brjazyna nowu špu,
Ej, Popojskim žowčam wjetši rum ;:

Stwaril jo nam wjeliku,
Ej wjeliku,
Naslědku ten kałowy gumn. ;:

Dwa gólacka běštej,
Na póلكo źěštej,
Slězy njeju źěšo jeju lubcycka,
W šańkej košulce, běłanej šorcyce.

To běšo ejgen jeju lubcycka.
Som ja se myslil,
Som ja se starał,
Žo ja ju budu w pólu hupytaš.

Som ja ju wizel,
Som ja ju słušał,
Na wónej góree šanty šyjuicy, wěnki wijuicy,
Z drugim lubym gronjey, mója lubka!

Groń doch mě lubcycka,
Groń doch mě z cesću,
Póżywaj młodosći,
Třawka w fryšnosći.

Třawka jo fryšna,
Roža jo běła,
A ta cerwjena jo hyšcer řědnjejša. ;:

18. Gózdze ku křicowanju.*)

Spojšła jo ja-na celažin - ka, ;: a spojšła jo

k ja-nom' ko - wale - ju ;: ju.

Spojšła jo jana celažinka,
A spojšła jo k janom' kowaleju ;:

*) Tale pěseń bě tež pola Hornjołužičanow znata; sym wot jeneje spěwařki woprijete słyšał, ale dospołny text wot njeje dóstać njemóžach. Redaktor.

Kowal, luby kowal mój,
Nocujšo wy mje žinsa w noce. ;:

Kak ga ja ší deb' nocowaš,
Gaž ja žednego ruma njamam. ;:

Wo grožišću tam při skóšišću,
Tam kcu ja se derje nocowaš. ;:

Spód pól nocy bywašo,
Wucowa se tom' kowaleju,
Až Jezus jo se narožil.

Žowka, luba žowka mója,
Ži doch ty tam a hoglědaj. ;:

Žowka wócyni grožišću,
Ga grožišću běšo wšykne swětle ;:

Nano, luby nano mój,
Wy sćo žěłali tu cyłu noc,
A to jo była bóža noc.

A njejsćo wěc nie hužěłali,
Ako tři jano tupe gózdže. ;:

Z tymi bužo to žišetko martrowane,
A ruce a noze na křicu biš. ;:

Žowka, luba žowka mója,
Pódaj doch mě te žišetko. ;:

Kak ga ja ší pódaš debu,
Gaž ja ženeju rukowu njamam. ;:

We tom ak wóna hugronjašo,
Ga jej tej ruce narosćaštej. ;:

Žowka tak wjelgin plakašo,
A sebje tej ruce łamašo. ;:

Žowka mjelc a njeplac,
Mej kcomoj te gózdže derje schowaš.
Před Jeruzalem do stuženice.

Třižasća łokš jo dłumoka,
A styržasća łokš jo šyroka,
Tam kcomej te gózdže derje schowaš.

Styrnasćo dnjow před jatrami
 Žyži přez Jeruzalem šegnjechu,
 Swoje te kónje napowachu.

A sebje tu wódu pócerachu,
 A gózdže te górej splějachu. ∴;

My kcomy te gózdže derje brochowaś,
 My kcomy Jezusa křicowaś. ∴;

My kcomy Jezusa křicowaś,
 Ruce a noze na křicu zbiś. ∴;

19. W kolebkach zlubjona.

Spofolguj, spofolguj kónja bruneg' a swójej tej lubcy

do Gólkoje, jo do Gólkoje.

Spofolguj, spofolguj kónja bruneg'
 Swójej tej lubcy do Gólkoje.

Do Gólkoje jo přidrebował
 Před tym Rědnuškoje dwórom zastanuł.

Přijžo tam k njomu stara maś,
 A ta jo tog' žowča moterka. *)

Moterka luba stara maś,
 Žo ga ta waša Hanka jo?

Naša ta Hanka mačka jo,
 Spócakaj hyšće sedym lět.

Sedyme lětko bywašo,
 Rejtař ten kónja sedlašo.

Spofolguj, spofolguj konja bruneg'
 Swójej tej lubcy do Gólkoje.

*) Moterka = mašerka.

Do Gólkoje tam přidrebowal,
Před tym Řědnuškoje dwórom zastaštej.

Přijžo tam k njomu stara maś,
A to jo tog' žowča moterka.

Moterka luba stara maś,
Žo ta waša Hanka jo?

Naša ta Hanka doma njej';
Ta spód gajkom howsa grabjo.

Na tři dny jo sej klěba wzela,
A na nocku domoj njechóži.

A rejtář ten hobroši kónja bruneg'
A rejtowašo nimjer spód gajkom.

Bog kšěl ší tu spomogaś, ředne žowčo,
Ja keu ší pomogaś zawězaś.

Bžez pomocy jo posycone,
A bžez pomocy bužo zawězane.

Njedawaj žowčo gjardych słowow,
Ty sy mě malučka zlubjona,

Ako sy w kolebkach lažala,
Słowka sy groniś njamogala.

Žowčo to chyši nowe grabje
A ženješo domoj plakucy:

Moterka luba stara maś,
A co sćo wy kuli cynili.

Co sćo wy kuli cynili?
Až sćo mě rejtářej malučku zlubili?

Ako som w kolebkach lažala,
Ako som groniś njamogala.

Njeplac doch, njeplac doch, ředne žowčo!
Kcomoj mój rejtářej wótplašís.

Moterka pjenjezy licašo,
Blido se wšykne swěšašo.

Pjenjezy ja derje wozmys' keu,
Ředneje Hanki njewóstaju.

A rejtář ten pjenjezy grjebašo
A do kórcneg' měcha sypašo. —

20. Arija.

Daši te šy - fy nimjer jědu, ja wižim a słušym

mój foter se póra, a ten jo mě doch ten nejlubšy,

a ten jo mě doch ten nejlubšy.

Daši te šyfy nimjer jědu,
Ja wižim a słušym mój foter se póra,
A ten jo mě doch ten nejlubšy. ::

Foter, luby foter*) mój,
A zastaj doch za mnje tu kulu złota,
A retuj mě mójo žywjenje. ::

Kule złota ja njezastajiju
A žywjenje ja ší njeretuju,
Zalij se nimjer, ty rědne žowčo. ::

Daši te šyfy nimjer jědu,
Ja wižim a słušym mója mama se póra,
A ta jo mě doch ta nejlubša. ::

Mama, lubša moterka,
A zastaj doch za mnje ten złoty tolař,
A retuj mě mójo žywjenje. ::

Złoty tolař ja njezastajiju
A žywjenje ja ší njeretuju,
Zalij se nimjer, ty rědna žowka. ::

Daši te šyfy nimjer jědu,
Ja wižim a słušym mój bratřik se póra,
A ten jo mě doch ten nejlubšy. ::

Bratřik, luby bratřik mój,
A zastaj doch za mnje ten złoty pjeršćen,
A retuj mě mójo žywjenje. ::

*) Foter = nanik.

Zlotoj pjeršćeň ja njezastajiju
 A žywjenje ja ší njeretuju,
 Zalij se nimjer, ty ředna sotřa. :;

Daši te šyfy nimjer jědu,
 Ja wižim a słušym mója sotřa se póra.
 A ta jo mě doch ta nejlubša. :;

Sotřa, luba sotřa mója,
 Zastaj doch za mnje tu bělu šorcu
 A retuj mě mójo žywjenje. :;

A bělu šorcu ja njezastajiju
 A žywjenje ja ší njeretuju,
 Zalij se nimjer, ty ředna sotřa. :;

Daši te šyfy nimjer jědu,
 Ja wižim a słušym mój luby se póra,
 A ten jo mě doch ten nejlubšy. :;

Luby, luby lubšy mój,
 A zastaj doch za mnje te styri brune
 A retuj mě mójo žywjenje. :;

Styri brune ja zastajiju
 A styržasća tolař ja přidaju,
 A žywjenje ja ší retuju. :;

Mějšo žěk, wy šyfarje,
 Až sćo mě móju lubku hobzwarnowali,
 A njejsćo jej dali we mórju plěš. !;

Dejš ty mója lubka byś,
 A mója ta žona hordowaś,
 Mója ta žona hordowaś. :;

21. Roztyl.

Spošěgnjoš ty něto přeje, a mě wósta - jijoš?

tud'. Za twóju falšnu lu - bosć hopo - kažoš mě, za

twóju falšnu lu - bosć hopo - kažoš mě.

Spošěgnuoš ty něto přeje,
A mě wóstajijoš tuđ'.
Za twóju falšnu lubosć
Hopokažoš mě. ;:

Žěchmej mój tam na špacir
Pod zeleny bom,
A spěwachu tam pteški,
Stare a młode wše. ;:

Tebje bužo luto,
A tebjje bužo třach,
A gaž ty bužoš denkowaš
Na mójo přeje. ;:

Sydachmoj se dołoj
A spostuchachmoj je;
Spažo mě roža na mój nowy crej,
Cerwjena roža, zelena pjeprica.

Ja winšuju mójemu lubemu
Janu dobru mysl a wjele gluki tež,
Lětosu som tudy,
A za lěto hinži som.

22. Hujšeł.

Šeł jo mój lu - by na - zy - mu přeje, a ga ga wón
bu zo za - sej přijs?

Šeł jo mój luby nazymu přeje, Gaž linda bužo zelena bys,
A ga ga wón bužo zasej přijs? A mój^{ta}ta lubka cerwjena bys.

23. Jogo kco bys.

Před Po - poj - cam' jo lu - cye - ka, a na njej jo
třawicka ze - le - na, a na njej jo třawicka ze - le - na.

Před Popojcam' jo łucycka,
A na njej jo třawicka zelena. ;:

A chtoga tam na njej chójžašo,
Jan' to žowčo běle, cerwjene,

Přirejtował jaden rejtař k njej,
Na swójom kónju na brunem. :;

Přimjeł jo kónickoju za wuzdžičku,
A swójej tej lubce za rucycku. :;

A nět se mě spowjedaj mója byś,
A pjerwej se mě njedejš z městka gnuś.

A žowčo jo zlubiło, až jogo keo byś
A jogo ta hejgen*) hordowaś. :;

24. Našćokane.

Spiwaj ty žowčo wja - se - le, a twój głos jo słušaś
da - lo - ko.

Spiwaj ty žowčo wjasele,
Twój głos jo słušaś daloko.

A twój głos jo słušaś daloko,
A teke jo słušaś šyrocko.

Po cyłem krejsu Chósebuszkem,
A po cyłem póلكu Popojskem.

Kak deb' ja spiwaś a wjasęła byś,
Wšykne te žowča na reju du?

Wšykne te žowča na reju du?
Jano ja ředna sama doma.

Pójdu ja tam ab' njepójdu
A za žurjami doch tam stojaś debu.

Ředny ten chójži ze jśpy a do jśpy,
Z bócka wón na mnje poglědujo.

Z bócka wón na mnje poglědujo,
Razka mi piša nješenkujo.

*) ta hejgen = keo sama.

Wec ga se sromaš, luby mój?
Wec ga se sromaš njedebu?

Ty sy to služabne žowcyšćo,
A ja som tog' bogateg' bura syn.

Njejsy ga ty to pjerwej wěžel,
Až ja som to služabne žowcyšćo?

Až ja som to služabne žowcyšćo
A ty sy tog' bogateg' bura syn.

A njechóžil za mnu z pól nocy
A po tychž mě šmjatych wjacorach.

A po tychž mě šmjatych wjacorach
A po tychž mě šmjatych rano zajtřach.

A wuspal sebje swójo głowišćo,
A nještapał sebje swójjich nožyšćow.

A njepórał nanoju gramoty,
A mlódšej tej sotřy sromoty.

25. Manželstwo.

Nět postu-šaj-šo křescány, žo přijžo te manželstwo?

To mar - kuj - šo: Ze ćłowjec - neje mudrosćí? to

běšo jana bóža móc we pa-ra-di-zu, we pa-ra-diz.

Nět poslušajšo křescány,
Žo přijžo te manželstwo?
To markujšo:
Ze ćłowjecneje mudrosćí?
To běšo jana bóža móc,
We paradizu, we paradiz. .:.

Tog' muža luby Bog stwórił jo,
 Do spanja padnjeceg',
 Wjelgin mócnego.
 Wón weze z tog' šěła korabju,
 A stwórił jomu jog' žeńsku
 K tom' manželstwu, k tom' manželstwu. ;:

Ga markuj luby nawoženja
 A teke ty njewjesta,
 Na žinsajšny žeń.
 Waj' budu trjechiš wjasefeju,
 Ale teke we tužyce,
 We manželstwu, we manželstwu. ;:

Nět dobru noc nět mějšo wše,
 Wóstańšo wjasefe
 Swažbafske gósci.
 Na tu swažbu spominajšo,
 Kótraž bužo při Jezusu
 We nimjerstwu, we nimjerstwu. ;:

26. Wjacorne módlenje.

Ja du do mójeje komory,
 Ja se lagnu k wótpocynku.

Daj aby zajtřa ší mogła huchwališ
 A z wjaselim k mójomu zělu hyš.

Wódaj mě grěchy wše z gnadu,
 Žeń přeje šěžke cowanje.

To kšěl ty cyniš kněz Jezom Krist,
 Dokulaž ty mój wymožnik sy.

Rozcýń na nas swójej křidli
 A daj janželam byš z nami.

Ja du do mójeje póstole,
 Bog wě, lec do rowa nic.

Zwarnuj nas před hognjom a wódu,
 Před wójnu, napřisemeju smjeršu.

Gaby žgan ta mója slědna štanda
 Była južo gótowa.

Před zložejstwom a třachotu,
 Mje a te móje zwarnuj ty.

Wy janzele pójźco, přikřywajšo
 Mje z wašymi křidłami.

Z Jezusom chcu ja spat hyš,
 Och ty mój Jezus dobru noc!

27. Barwy.

Cerwjene, cerwjene wšykne móje mysli!
 Což cerwjene jo, to mě lube jo,
 Až mój luby, až mój luby flejšar jo.

Zelena, zelena wšykna mója barwa,
Zelene, zelene wšykne móje mysli!
Až mój luby, až mój luby gjatnař jo.

Běła, běła wšykna mója barwa,
Což běte jo, to mi lube jo!
Až mój luby, až mój luby młynik jo.

Carna, carna, wšykna mója barwa,
Což carne jo, to mi lube jo!
Až mój luby, až mój luby romkerař jo.

Šyra, šyra wšykna mója barwa,
Což šyre jo, to mi lube jo!
Až mój luby, až mój luby tkalc jo.

Bruna, bruna wšykna mója barwa,
Což brune jo, to mi lube jo!
Až mój luby, až mój luby piwař jo.

28. Reja. *)

Běła jo ta leluja,	Smej-li mej tej řednjejšej,
Ak wo tom bloše kwišo,	Ga dajšo nama prjezy hys,
Tak ředne jo to burske žowčo,	A grajšo nama tak řednje zlažka,
Kenž z tym gólcom do reje žo.	Až mój prjezy wóstanjomej.

29. Komandantowa žowka.

Spiwa se po głosu: Nět zakopamy te šěto.

Lubše cłowjeki poslušajšo,
Což ja wam něto groniš kcu:
We Wjelikem Wardajnu,
We tom Ungorskem lanže.

Ten komandant we tom měsće
Sploži janu žowku wěšće,
Cyzeri běšo jeje mě.
Wóna rosćašo k Bóžej cesći.

Staršyma k wjaselości,
Tak gněd ak přijžo k rozymu,
Na mše njeskomuži žednje.

*) To je započatk wot dlěšjeje pěsnje, tola njemóžach skónčenje nazhonić. J.

Bóžem' słowu gram njoběšo,
 Wjele wěcej Bóže słowo słušašo,
 Wěcej lušta mějašo
 K Jezusu tomu nawoženju.

Nichten jej rownja njoběšo,
 Do hoblica řědna běšo,
 Ak jaden kněžk mlody bogaty
 Jo sebje ju huzwolil za njewjestu.

Nan, ten spokojom běšo,
 Ta maš tej žowce gronjašo:
 „Togo njespušćaj ty wót se!“
 Žowka k mašeri wótgroni:
 „„Ja mam drugeg' nawoženja.““

„Ten how wót togo swěta njejo.““
 „Při tom njamožoš ty wostaš,
 Mej smej hobej starej cłowjeka,
 Pjenjezy dobytk mamej wót Boga,
 Po naju smjerši wšo twójo byš dej.“

Wšykno se k swazbje gótowašo.
 Žěšo ta njewjesta zajtra do gumna,
 Wóna tam spiwašo a bjatowašo,
 Ten młožeć k njej tam přižašo.

Slobrany pjeršćeh jej dawašo:
 Toś maš ty luba njewjesta,
 Měj ten pjeršćeh w twójima rukoma.

Wóna se sromašo wjelgin,
 Doch Jezusa hobejmowašo.
 Wónej se přimještej za ruki
 A žěštej k tej mani Bóžej.

Kwětaški tam tež tergaštej,
 Slobrane stužonki běžachu kuždy cas.
 Wóna žěšo tak tužna přeje. —

Nět sy ty mójo gumno hoglědała,
 Nět kcu ja ší přewoziš do nanowego domu.
 Ta wacha ju górej žaržašo:
 „Cogo ga ty se póžedaš?“

Ja se nic šělneg' njepožedam,
Ako do domu mójog' nana.
„Kak gronje twójom' nanoju?“
Ten komandant we tom měsće!

Ten wěc žednych žiši njama.
Wóni pytachu te stare pisma na prjedk,
Namakachu, až jana kněžna je była zgubjona;
Za teju liebu běšo sto dwačasća lět.

Ta kněžna běšo tak młoda,
Ak by pěšnasćo lět stara była.
Wóna sebje dała fararja hólowaš;
Žesedachu se za blido.

Hokoto dweju štundowu
Hordowa wóna blěda
A wusnu we měrje,
Až běšo dostała tu křej Kristusa,
A teke tuder tu zbóžnosć.

30. We Žemrju.

Běštej dwa fryjneje bratřika,
Janu tu sotřu mějaštej.

Sotřa ta k nima wen žěšo,
Dweju synowu mějašo.

Sotřa se jima wóženi,
Nimjer a naspjet do Žemrja.

Jadnog' jo wjadła za ruku,
Tog' drugego njasła na ruce.

Gaž stej do Žemrja nutř jětej,
Na zelenej górcy zastalej.

Witajtej bratřika hoboj dwa,
Co stej noweje přiwjadłoj?

Prašalej stej se prašalej:
Žo naju sotřy wjaža jo.

Mej njejsmej wam nic přiwjadłoj,
Ty dejš nět z nama drogowaš.

Třeša ta wjaža wot rinka
Tam waju sotřy wjaža jo.

Sotřa te brémješka wězašo,
A tak žalosnje płakašo.

Chopiķej stej se nutř klapaš
Z jany m ty m małym palackom,
Z pozłošanym pjeršćenjom.

Gaž su z tog' Žemrja wen jěli,
Na zelenej górcy zastali.

Joli naju sotřa tud nutři,
Daši wóna k nama wen přijžo.

Nět nama spowjedaj sotřička,
Žo su te naju šwogory?

Což we tom Žemrju kněžkow jo,
Te su wše waju šwogory.

31. Kermuška.

Wroś se nam kermuška,
My kcomy śi napjac mazańcka.

Och ty luba kermuška,
Wroś nam se zas,
Wroś źgan se źinsa zas,
Wroś źgan se witře zas.

32. Radnanje.

Gólack sebje myślašo,
Žo ta jogo lubka jo.

Wóna njejo daloko,
Teke njejo blisko.

Wóna rowno wo srježa,
Ja keu jej ten tolať daś.

Wóna dej ta mója byś,
Wóna nikul njokco.

Rědna Hanka Kochanoje
Rědny Hanzo Badakoje.

Hoboj jadnak rědnej stej,
Hoboj sebje rownja stej.

33. Sama. *)

Luby z kjaremy domoj źěšo,
Tak wjasele zajuska.

Swójej lubej lubeyccy
Dobry rozym dawašo.

Sy-li mój luby pjerwejšy,
Njeyń wěcej takego.

Tužycu mam wjeliku,
Zginuś musym chójžecy.

Po Popojcach tužecy
Wu Rědnuškoje we dworje,
We tej nowej komorje.

Tam ja debu, tam ja budu
Žinsa nocy sama spat.

34. Dobra rada.

Nakupował paprjeńcy,
Teke tych drobných wórješkow.

Wórješki naju přeraže
We naju nowej komorje.

We naju nowej komorje,
We naju nowej póstoli.

*) Tutón kus ma z wjetša za přenju štučku: „W zymje, w léše swjerbi,
Na lěto dej se drapaś.“

Njeboj se zowčo přerady,
Warnuj se młodych gólackow.

Góley te maju lasnu rěc,
W hutřobje nose wótrŕy mjac.

Wóne te zowčo hobgronje,
Po swójej mysli hobroše.

Chylu jo k narje poměju
Naslědku jo derje wóstaju.

Dosć dlujko som ší lubo měł,
Ak som tych drugich małko znał.

Nětk pak som drugich dosć póznał,
Z tebu ja wěc njerožu.

35. Wjelgin luba.

Lubcycka jo mě wórješkow zlubila
A nět jo mě kazała na js*) hys' lažat.

Ži a lań tam hegen sam,
A njechóž ty wěcej žednje k nam.

Třawičku ty nam spoteptajoš,
A rožycy ty nam zhobzlamujoš.

Rožycy ty nam zhobzlamujoš,
A doch rědneg' zowča njekrynjoš.

Njebě žedna chylycka
A skłapał jo wón tam wo žurka.

Hola, hola moterka,
A žo ta waša Hanka jo?

Naša ta Hanka bogata njej',
Wóna jo chudobna za tebe.

Daši jo chudobna, kakaž kco,
Doch žě mi wjelgin luba jo.

*) na js = na wjes.

36. Njerodny.

Na roli som wórał,	Tři tucent starych babow,
Na łucy som sykl,	Bog wódaj mě gréch,
P'la lubki som lazał,	K tom' žětu som links
Až kokot jo spiwał,	K tom' žranju som fix.

37. Kšěšo toris.

Kuččak jěže z góle domoj,	Daš ja mam ab' njamam,
Žowčko plějo lan. :;	A twója njebudu. :;
Žowčko maš te běle nogi,	Žowčo kšěšo gólca toris,
Dejš ta mója byś. :;	Njewěžašo z cym. :;

Škrabała jo marchwju
A wariła jo křěn. :;

38. Pjakarje.

Pjakarje rano stawaju	A wóno jo južo dawno cas,
A žowčo to górej wólaju.	A wóno juž běży z žěže kwas.
Staň doch ty górej řédne žowčo,	A daši ten stary nimjer běży,
A wóno jo južo dawno cas.	A kcomoj zas nowego napóraš.

A žowčo to w žěži měšašo,
A pjakať tu swěcku swěšašo.

39. Zwólenje.

Něto mě zwól ty řédne žowčo,
Kótara což ty mója byś?

Žednog' ja drugego njezwóliju,
Ako tych štyrjoch brunych ma.

Ženych ja štyrjoch brunych njamam,
Ako tej' dweju carnikowu.

Na janog' seň se ty řédne žowčo,
A na tog' drugeg' kcu ja sam.

Kcomoj rejtowaš z Popojc wen,
A z tychž mě wjaselych Popojc wen.

40. Dwanasće licby.

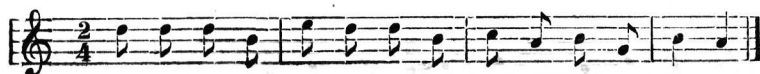
Hłós.

Spowjedaj z pismow spowjedaj, wjele jo jadn? jaden jo ten

wěrný Bog na górje Si na - i.

We tej wjažy na tej swažbje w Kana Gali - lejskej.

NB. Při pjeć přěních štučkach wospjetuje so kóždy raz na nowu ličbu hłós słowow: „Jaden jo ten wěrný Bog“, pola šesteje štučki přistaji so potom: We tej wjažy na tej swažbje w Kana Galilejskej, a z tym skónča so wšě štučki wot šesteje hač do dwanateje, a na to so te přěnje pjeć hišće raz spěwaju resp. pjata. Text pytaj w Smolerjowej zběrey strona 150.

41. Druhi hłós k pěsni: „Wšykne zelone kerjaški“.

Wšykne zelo - ne kerjaški rostu z teje zemje wen.

NB. Po štwórtej štučcy so přistaja:

Gluku ja śi winšuju,
Doch pak nikom' raziś njok.

Doch pak nikom' raziś njok,
Starej' baby žowčo braś.

Daś ta baba kakaž kco,
Jan' to žowčo rědne jo.

NB. Tež so přistaja wosebje wot hólcow:

Daś tu babu šinder drěl,
Gaby jan' to žowčo měl.

42. Druhi hłós. k pěnši: „Anka žěšo po wódu“.

Žowčo žěšo po wódu, žowčo žěšo po wódu
do bě-le-go jazora, žowčo žěšo po wódu do bělego jazora.

43. Powóženje, raj, hela.

Pomalem.

Před tym sudnym dnjom jo doch tak njewja - se - le.
Duj se ze mnu wě - třik, duj se ze mnu deš - ćik.

NB. Dalše słowa namakaš w Smolerjowej zběrey, str. 153.

Mjetele.

Wot *Michata Rostoka*.

Mjetele (Lepidoptera) su překasancy z dokonjanym přeměnjem, maja cycadło zawitkojće zawite a 4 skoro jenak wulke a z barbjenymi šupizkami pokryte křídla. Jich dodudki rěkaja husancy, maja čahle čěto, 16 abo 10 nohow, wot kotrychž stej dvě poslednej na kóncu čěta najšěršej a rěkatej čišćakaj (*Nachtfieber*). Nimaja ani čujawki, ani zestajane woči; w hubje maja sylne čelesna ke kusanju; wone su jara nažrane, žeru lisće, płody, druhdy tež drjewo a zwěrjace maćizny a su huto jara škódné. Hdyž so zadudkuja, dostanu twjerdšu rohojtu skoru abo pokóžku a nimo teho wuhotuja sebi husto hišće wokoło pokóžki wosebitu skhownicu abo zamotk. Mjetlace sančki znjesu jejka na tajke městna, hdžež wulehnjene husancy hnydom přisprawnu picu nadeńdu; hewak so dale wo mlode njestaraja. Z wuměnjem židženca su

wšě mjetele we jich přenim postajenju (jako husancy) mjenje abo bóle škódne a to čím škódníše, čím wjacj jich je, dokelž ludžom jich potrijeby zahubjuja. Zo bychu so tute škódne překasancy přez měru jara njerozplodžile, za to staraja so nimo člowjeka wšelake ptaki a wulka množina husančnikow (Schlupfwespen). Mjetele džěla so do: dnjownikow, směrknikow, nócnikow a drobnomjetelčkow.

a) Dnjowniki (Diurna, Tagfalter).

Dnjowniki su mjetele, kiž wodnjo létaja, najradšo, hdyž slóncó jasne swěci. Maja křídla zwjetša rjanych žiwych barbow, kotrež, hdyž mjetel sedži, runje horje steja. Jich čujawcy stej dołhej, nitkojtej a na kóncu hejkojtej. Zadnica je krótká a slaba a z křídłow won njestej. Někotre maja přenjej dvě nózcy skhri-pjenej. Jich husancy maja 16 nohow, su zwjetša hole abo z černikami pokryte; zadudkuja so bjez zapřadka a dudki wisaja pak wodorunje, pak z hłowu dele; dudki su hranite a dypkowane a maja často slěbro- abo zlotoblyšćate blaki; tejkje rěkaja zlotnicy (Chrysaliden).

aa) Mjetele ze 6 dokonjanymi nohami; dudki wisaja wodorunje a su z přéčnej nitku wopasane (Succincta, Gürtelpuppen).

1) Džěložćik hłohoncowy (Pieris crataegi, Baumweißling) ma 4 běle, pokulojte, skoro jenak wulke křídla, kiž su zwjěfcha kaž popróšene a z čornymi žilkami přéčehnjene. Kaž wšě dnjowniki ma tež wón na hłowje dołhej, na kóncu hejkojtej čujawcy, wulkej, wjelbowanej, zestajanej woči a zawite, zakryte cycadło. Hrudžne tři džěle su do jeneho krucha zro-scene, maja čornu barbu a su z hustymi koskami pokryte. Zadnica (žiwot) je wobručkata a wuzka.

Tutón wulcy jara škódnj mjetel pokazuje so kónc meje abo započatk junija a druhy sedži jich wjele stow hromadže na mokrym blóće při pučach abo na štomach. Swoje malé žolte jejká, kiž su mjenje dyžli jahłowe zornješka, znjese sančka na zwjěfchny bok łopjenow sadowych štomow a hižom srjedž julija lahnu so mlóde husancy, kiž hnydom łopjeno z pawči-nojnym přadłom počahnu a jeho pokóžku (zwjěfchnu kóžku) wotežrawaja. Dorosćena husanca je poldra palca dołha, po bokach a na brjuše módročěra, na khríbjeće čorna z dvěmaj žoltobrunymaj smuhomaj po dołhosći a nimo teho čorno- a bělo-

kosmata. Nazymu popřadu husancy wotežrane a suche lisíce z hustym přadłom k hałozam a dźělaja sebi hnězda, we kotrychž hromadže přezymuja. Zahe nalěto, k nowemu žiwjenju zbudžene, wotežrawaja młode lisícíka a kwětne pupki tak do čista, zo na sadowych zahrodach wšon sad we zarodku zahubja. Bórzy na to so zadudkuja a jich palc dołhe, hranite, nažolte a čornodypkowane a z nitku wopasane dudki wisaja skoro wodorunje na hałozach a wotnohach. Za 12 abo 14 dnjow pře-dřeje so mjetel z dudki a spuści někotre krepki čerwjeneje mokřiny a to je přičinu dawało k doměnliwemu krewjowemu dešću. Najlépši srědk přećiwo tutemu škódnemu njerodžej je tón, zo so husancy zaniča, hdyž su hišće małe abo hdyž su w hnězdze hromadže.

2) Dźěłošćik kalny (*Pieris brassicae*, *Roßweißling*) ma běle křídla bjez čornych žiłkow, jeno horne rózki přédknich křídłow su čorne a sančka ma nimo teho hišće wosrjedža dwaj čornaj blakaj pódla sebje; tež na zadnych křídłach je jedyn tajki čornaj blak.

Pokazuje so hižom zahe nalěto na zahrodach a znjese mnoho małych žołtych jejkow na łopjena kuchinskih rostlinow, wosebje pak na wšelake družiny a wotrody kału. Husancy su namódf zelene z mnogimi čornymi dypkami ze žołtej smuhu po khribjeće a po bokach, a su jara nažrane. Z hraniteje, nazeleń běle a čornje dypkowaneje dudki, kiž so na murjowe scěny, na planki a štomy pojša, wukhadža za dvě njedželi we juniju abo juliju, znjese jejka zwjetša de kału, z nich lahnu so we měsacu augusta husancy, kotrež zwjetša hišće wjacy škody načinja hač te na lěto a kał zežeru husto tak do čista, zo steji kaž khošća. Rozmjećenje jejkow a zběranje husancow je jenički srědk pře-ćiwo rozmnoženju tuteho škódnego njerodža; hewak pomhaja tež lumcy a wšelake ptaki, zo njeby so přez měru přisporiř, tola pak nic dosć.

Druhe mjeńše, tola runje tak škódné družiny tuteho rodu su: dźěłošćik rěpowy (*Pieris rapae*, *Rübenweißling*), kotrehož přédknej křidle stej zwjefcha na rózkach čornej a matej wosrjedža dwaj čornaj dypkaj; dźěłošćik rěpikowy (*Pieris napi*, *Grünader*) je na spódnym boku nažolć a ma zelene čornje

popróšene žilki. Husancy tuteju družinow su šedziwje zelene a žeru rěpu, rěpik a róžat. Najrjeniša z rodu džěložćikow je zerjawka žerchwjowa (*Pieris cardamines* = *Antocharis Aurora*, *Aurorafalter*); samc ma přédknej křidle do položcy čerwjenožoltej a zadnej křidle spody nazelen marmjelowane. — We horatych krajinach žiwy krasny mjetel apollo (*Doritis Apollo*, rothor *Augenspiegel*) je džěložćikam podobny, ma pak křidła skoro přewidne a na zadnymaj horka dvě, delka tři čerwjene woka. — Sem słuša tež libjowka žolta (*Colias rhamni*, *Citronenfalter*), kiž ma křidła z kóncojtyimi róžkami čisće žolte a na kóždym wosrjedza načerwjen bruny blečk; sančka je blědša. Pokaže so mjeze wšěmi mjetlemi najpřeniša, často hižom małego róžka a měrcu, hdyž je liwke wjedro. Jeje husanca je šěrozelená, po bokach bělo-smuhata a čornodypkowana a žiwi so na psowej jahodzinje a na křižowym drjewje.

3) Zmahownica blakata (*Papilio Machaon*, *Schwabenfalter*) je wulki a krasny dnjowny mjetel z třihranitimaj přédknimaj a wopušatymaj zadnimaj křidłomaj. Křidła su syrkoweje barby a maja koło wokoło šěroku čornu kromu, na zwonknym boku tuteje kromy steji rynek połmėsacojtych blečkow, na přédknym boku pak 4 wulke žolte blaki. Nimo teho matej zadnej křidle we znutřknym kućiku wulke čerwjene wóčko.

Jeje husanca je hoła, nazelen a ma čorne čerwjenodypkowate paski; swoju hłowu móže lohcy pod přenju wobručku hrudźnicy sčahnyć (skhować) a dwaj mjasnaj róžkaj won wustorčić. Žiwi so na wšelakich wokoličnatych rostlinach, wosebje na kopricy (*Genšel*). Prjedy hač so zadudkuje, přiwježe so z nitku, kotraž potom tež dudku dđerži. — Zmahownica smuhata (*Papilio Podalirius*, *Segelfalter*) podoba so prjedawšej, je pak blědša a ma jeno na zwonknej kromje křidłow šěroki čorný pas, přez žoltu čarku rozdžěleny; přédkna kroma křidłow je žolta a wot horka dele du čorne smuhi abo pasy. Zadnej dohowopušatej křidle matej při zwonknej kromje módre połmėsacojte blaki a we znutřnym boku módre wóčko. Husanca přebywa na sadowych štomach a na dubach. — We horech krajinach je mnoho družinow wulkich a jara krasnych mjetelow, kotrychž zadnej křidle stej tež do wopušow

podlěšenej. Jědyn z najwjětšich je priamus abo panoš zeleny (Papilio Priamus, Priamus) z narańšeje Indije, kiž je z rozpjatymi křidłami 7 palcow šěroki. — Do tuteho wotdžělenja słušeja tež módruški (Bläulinge) abo kukolečki, maće, jara něžne mjetelčki, kiž su zwjěrcha zwjetša blyščateje módreje barby a maja na rubo běle a čorne wóčka. Jědyn z najpowšěchnišich pola nas je módrušk tryčkowy (Lycaena Alexis, Gaubehelfalter). Jemu podobny je płomjenjowk złotorutowy (Polyommatus virgaurae, Ducatenvogel), kiž je zwjěrcha wohnjowje čerwjeny, pola sančki čornoblakaty a ma spody na zadnymaj křidłomaj někotre běle blečki.

bb) Jenó ze štyrimi dokonjanymi nóżkami; dudki wisaja z hłowu dele (Suspensa, Stürzpuppen).

4) Kadženc pawownik (Vanessa Jo, Tagpfauenauge) je jědyn z najrjěnišich našich mjetelow. Jeho křidła su rózgate, na zwonknej kromje njestajnje zubčowane, zwjěrcha brunočerwjene a w kóždym rózku z wulkim módrým wokom wudějene; na rubo su jara čěmne z mnoho čěnkimi čornymi smužkami a dvěmaj tošimaj hadžičkowanymaj smuhomaj na zadnymaj křidłomaj.

Čorna běłodypkata a z dołhimi, čornymi, wotnohatymi černikami wobrosćena husanca žiwi skoro cyłe lěto na wulkich kopřiwach a na khmjelu, powisnje so z hłowu dele, hdyž chce so zadudkować a na hranatej šěrej dudcy móžemy hižom cycađo, čujawcy a křidła spóznać.

5) Kadženc krewjowka (Vanessa Atalanta, Admiral) ma křidła zwjěrcha čorne kaž somot, na rubo šěre a stytkojće marmjelowane; přědknej matej z wobeju bokow přěčny čěmnočerwjeny pas a we přědknych rózkach běle blečki; zadnej stej z čerwjenej kromu wobrubjenej.

Jeje husanca je nažolć, plecowa, brunawa abo načorná a ma na sebi žolće wotnohate černiki a po boku žoltu, połměsacej podobnu smuhu. Žiwi so mjez zapředženymi łopjenami našich kopřiwow.

6) Kadženc žarownik (Vanessa Antiopa, Trauermantel) ma samočane, čěmnobrune, rózgate křidła, kiž su koło wokoło na zwonknej kromje běle abo žolće wobrubjene a maja před

wobrubom rynčk módrych blakow; dwaj běłaj blakaj stejitaj horka při kromje. Na rubo su čorne a čěmnje čarkowane. Husanca je čorna a z małymi, běłymi krepkami pokrepjena, jeno na khribjeće ma wjetše čerwjene blaki. Po cyłym čéle je z wótrymi čěrnikami porosćena. Žiwi so na wosycach, topołach, wjerbach a brězach. Do tuteho rodu słuša hišće: kadženc wjazowy abo wulka liška (Vanessa Polychloros, großer Fuchs); ma różkate, zwjercha brune a čornoblakate křídla, na přédknej kromje a wosrjedža křídłow pak 4 pokulojte blečki. Spody su křídla čěmne a połne różkojtych čarkow. Husanca je čorna, na khribjeće dwěsmuhata, po bokach běłodypkata a ma žolte wotnohate čěrniki po cyłym čéle. Žiwi so na wšelakich štomach a hdyž so jara rozplódzi, je sadowym štomam škódna. Jemu podobny je kadženc kopřiwowy abo mała liška (Vanessa urticae, kleiner Fuchs); wón je mjeńši a ma na přédknimaj křídłomaj jeno tři čorne blečki. Čorna, žolto- a zelenosmuhata husanca žiwi so na kopřiwach; kadženc běle C (Vanessa C-album, C-falter) ma na rubo zadnych křídłow běly, ľacanskemu pismikej C podobny blak; kadženc wóstowy (Vanessa cardui, Distelfalter) ma swětłobruno, čorno- a běłoblakate křídla, wosebje na rubo. Na spodnym boku zadnych křídłow ma 4 woka. Jeho husanca žiwi so na wóstach.

7) Přeblyšćowak wulki (Apatura Iris, Schifferfalter) ma čornobruno, na kromje wurězane křídla, kiž so při samcu do módreho přeměnjeja; na přédknich křídłach je běly přetornjeny pas. Na zadnich křídłach ma čerwjenowobrubjene wočko.

Přebywa najradšo we wložnych lisćowych lěsach a lěta spěšnje a vysoko. Pokaže so hakle we juliju. Husanca je zelena, po bokach překi žoltosmuhata a ma na różkojtej hłowje widličkojte kóncey, kiž su tež na zelenojtej dudcy widzić. Žiwi so jeno na belmje.

8) Pomróčnica trawowa abo trawnica (Epinephele Janica, Sandauge) ma čěmnobruno, pokulojte křídla z čornymi běłojadratymi woćemi we zwonknym kóncu přédknich křídłow na woběmaj bokomaj. Zadnej křídle stej šěrobrunej ze šěrokim jasnějším pasom.

Je jara powšěchna. Jeje kosmata, z blakami jasno- a

čěmnosmuhata husanca ma na kóncu dwaj rohaj a žiwi so na trawach. Krótká dudka ma přědku dwaj kónčkaj a wisy znak.

9) Damowka (*Hipparchia Galathea*, *Damenbret*) ma zuběkowane čorne křídla z nažoć bělawymi blakami. Přědknej křídle matej na rubo jene, zadnej pak 5 módrojadratyh wóckow.

Husto na łukach. Husanca je zelena a ma po bokach a na khribjeće nažoć smuhi po dołhosći; bywa na pasniku (*Phleum*).

10) Slěborowc malenowy (*Argynnis Paphia*, *Šajfermantel*) ma słabje zuběkate, žołtobrune křídla z čornymi a žołtymi blakami a smužkami. Zadnej křídle stej na rubo zelenej z přěčnymi slěbrojtymi pasami.

Z dołhimi žołtymi čěrnikiami poroscěna bruna husanca ma jasnje žołtu smuhu po khribjeće a žiwi so na malenach, konjacych fifonkach a kopřiwach. Tajkich slěborowcow, kiž maja na rubo zadnich křídłow slěbrojte abo parlowinje podobne blaki, je hišće wjacy družinow. Slěborowc wulki (*Argynnis Aglaia*, *großer Perlmutterfalter*) ma spody zelenej zadnej křídle a wjacy rynkow zelenje wobrubjenych slěbrojtych blakow. Slěborowc mały (*Argynnis Latonia*, *kleiner P.*) je spody wuherowje žołty a ma wjele wjetšich a mjeńšich slěbrojtych blakow a rynk brunych wóckow. Slěborowc najmjeńši (*Argynnis Euphrosyne*, *kleinster P.*) je čěrwjenožołty a čěrnoblakaty; zadnej křídle stej spody skoricowje brunej a matej jedyn slěbrojty blak při korjenju, jedyn wosrjedža a 7 při kromje a před nimi ryněk čěrných wóckow.

11) Šachownička srěnjoputnikowa (*Melitaea Athalia*, *Mittelmegerichfalter*) je jasno- abo čěmnočěrnobruna, z čěrwjenožołtymi blakojtymi pasami; zadnej křídle spody porjadu z jasnožołtymi a čěrwjenožołtymi čěrnje wobrubjenymi pasami, bjez čěrných dypkow na poslenim čěrwjenožołtym pasu.

Husanca je čěrna z běłymi dypkami, žiwi so na čěrnowcu a putniku. Jara powšěchna.

b) Směrkniki (*Crepuscularia*, *Abendfalter*).

Směrkniki létaja zwjetša při směrkanju, někotre pak tež na samym připołdnju. Jich wlět je jara spěšny a kwakulaty; rady so znošuja na wonjate kwětki a cycaja slódku brěčku, bjez toho zo bychu so posydyly (z wuměnjennom lampawy). Jich čělo je sylne, přědknej křídle stej dołhej a wuzkej, zadnej wjele mjeńšej a z pomocu twjerdyh kosmow z přědknimaj zjenočenej. Hdyž

sedža, kryja křídla čelo třechojce t. r. wone su dele spuščene. Čujawcy stej zwjetša krótkej, třihranitej, wosjedža najtošej a na kóncu zaso čenšej a kónčojtej. Jich wulke, hole husancy maja 16 nohow, na předposlednim člónku čela kónčojty roh a zadudkuja so zwjetša pod zemju bjez zapřadka we bruney, tołstej koži; dudki někotrych maja wustupowacu nóżničku cyncadłowu (Rüffelwulst).

12) Smjertnik (Acherontia Atropos, Todtenkopfschwärmer) ma sylne, tołste, ke kóncej won wužše, žolte a čornopasate čelo, na hłowje krótkej, třihranitej čujawcy a dołhe zawite cyncadło; zwjeřcha na hrudźnicy ma na šerobrunym dnje swětliše znamješko, kiž ma podobu smjertneje hłowy. Křídla su dołhe a wuzke; přédknej stej čornobruney a nažolc pokhmurjenej, zadnej hlinožoltej a z dvěmaj čornymaj pasomaj přečehnjenej.

Tutón wulki a nahladny mjetel wudawa ze sebje jasny trochu žalosćaty hlós, hdyž je popadnjeny; nadeńdže so po cylej srjedźnej a ćoplišej Europje, tola nihdže mnohotnje. Jeho husanca je jara wulka, hoła, žoltozelena a ma na předposlednim člónku do zady zhibnjeny różk. Žiwi so na běrnowej naci a na stražniku (Lycium); nazymu zalězuje do zemje a tudy so zadudkuje. Mjetel lěta junija a oktobra

13) Třepotak wóčkaty (Smerinthus ocellatus, Abendpfaunauge) je jedyn z najrjensišich směrnikow, ma wuzkej nitcy wurězanej přédknej křidle bruney a šereje barby; zadnej stej fikonkowje čerwjenej a matej zwjeřcha wulki, módry a čerwjenje wobrubjene a srjedža čorny blak we podobje woka.

Jeho porst tołsta husanca je škropawa, zelena a běle dypkata, a ma po bokach nakosne smuhi a čerwjene běle wobrubjene wuduchi (Luftlöcher). Žiwi so na wjerbach a topoľach, druhdy tež na jablonjach a zadudkuje so tež pod zemju. — Podobny je třepotak lipowy (Smerinthus tiliae, Lindenschwärmer), nima pak na křídľach žane wóčka, a jeho husanca bywa na lipach.

14) Brunčak khójnowy (Sphinx pinastri, Rieferschwärmer) ma křídla cyłokromne, šere, přédknej z třomi krótkimi čornymi smuhami. Zadnica je čorno- a bělopasata.

Jeho husanca je nazeleń, nažolc a běle smuhata, žiwi so w lěsach zwjetša na khójnach a je lěsam škódná. Na kóncu čela ma różk, kaž jón maja husancy druhich brunčakow a třepotakow. — Směrniky z cyłokromnymi křídľami su hišće: brunčak

mlóčencowy (Sphinx euphorbiae, Wolfsmilchschwärmer); jeho předknej křídle stej šerozelenej a běle a nažolc smuhatej; zadnej stej čornej z růžowym paskom; brunčak ptačnicowy (Sphinx ligustri, Ligusteršwärmer) ze šerobrunymaj předknimaj a kaž rōza čerwjenyj čornosmuhatymaj zadnimaj křídłomaj; čuóoranc serlicowy (Macroglossa stellatarum, Taubenšwanz) je jedyn z mjeńšich směrknikow, ma šerobrunej čornopasatej předknej a brunožoltej, brunowobrúbjenej zadnej křídle a na kóncu čěla hromadku kosmow we podobje hořbjaceje wopuše. Lěta tež wodnjo jara spěšnje a ze sylnym brunčenjom wokoło a cya z dołhim cyađłom a ze křídleškami machotajo brěčku z kwětkow.

15) Škleńčanka pčólojta (Sesia apiformis, Bienenšwärmer) podoba so po zwonkownym bóle pčole abo wosy dyžli mjetelej, ma křídla skoro cyle hołe a kaž škleńca přewidne, jeno kroma a žilki su brune. Čělo je skoro přez cyle jenak tolste a žolto- a čornopasate.

Lěta tež wodnjo; jeje blědožolta a po khribjeće čornosmuhata husanca žiwi so we zdónkach a korjenjach wšelakich topołow.

16) Lampawa tužebnikowa (Zygaena filipendulae, Blutströpperchen) je mały něhdže palc šeroke mjetel, kiž ma na čěmnómódrymaj a kowowje blyšcatymaj předknimaj křídłomaj 6 čerwjenyh krepkow abo blakow; zadnej křídle stej krejčerwjenej z wuzkim čornym wobrubom. Čujawcy stej dołhej, wosrjedza najtołšej a na kóncu kónčojtej. W léce je wšudžom na łukach a z njej podobne družiny. Krótka, kulešojta husanca žiwi so na tužebniku (Spiraea filipendulae), putniku a mjehkich trawach a zadudkuje so do čéňkeho, sudžikojteho zamotka (Cocon), kotryž na stołpiki přičini.

c) Nócni (Nocturna, Nachtfalter).

Nócne mjetele přebywaja wodnjo we khowankach na čěmnych městach a létaja w nocy, druhdy pak tež wodnjo. Jich čujawki su čéňke, nitkojte, pjerjojte abo česakojte. Barba křídłow je zwjetša čěmna. Do nich slúšeja najwjetše a najškódníše mjetele. Rozdžěluja so na: přadniki, sowki a pjedžicy. Lud je khodojty mjenuje.

aa) Přádniiki (Bombyces, Spinner).

Přádniiki su nóčne mjetele z tolstym céłom, malej hlówu a cénkimi čujawkami, kiž su pola samcow pjerjene, t. r. do dweju bokow kosmate, pola sančkow pak seršćojte. Sančki su sylniše dyžli samcy, ale mjenje žiwosćiwe. Husancy su zwjetša kosmate a zapřaduja so před zadudkowanjom do zamotka, kotryž z jeničkeje židžaneje nitki wobsteji. Maćiznu k temu bjeru z dweju wosebiteju žalzow; we nimaj je tuta maćizna běžita a lěpjata, roni so z małych wotwjerow pódla huby a na powětre stwjerdnje; husanca ju suka z pomocu přédnknych nóżkow a hlówu do toho a tamneho boka mjetajo wije zamotk.

17) Židženc morušowy (Bombyx mori, Seidenspinner) je njenahladny, běławy mjetel z tolstym céłom. Křidła su na kromje słabje wobkrane a njewuražnje paskowane. Samc ma čujawcy česakojtej, sančka pak nitkojtej.

Židženc je skoro jenički čłowjekej njeposřednje wužitny mjetel a je jedyn tych překasancow, kotrež čłowjek dla wužitka, kotryž jemu přinjesu, we wulkim množstwje haji a skoro kaž domjace zwěrjo zastara a wothlada. Jeho přenjatna domowina je China, hdžež su jeho ludžo hižom wot starodawnych časow sem we svojich domach hajili. Stari Grichojo a Romjenjo su sebi židu a židžane wěcy jara wysoko wažili a su za židu tak wjele złota plaćili, kaž wjele je žida wažiła, prjedy hač su zhonili, kak so ze židu po prawom ma; přetož z wopředka samo to njejsu wjedźeli, wot čeho žida sem přińdže. Hakle we 16tym lěstotetku (555) po Khrystusowym narodže přinjeseštaj dwaj grichiskaj mnichaj we svojich wužłobjenych kijach židžencowe jejka do Carohrodu (Constantinopel), z wotkalž je so pozdžišo hajenje tuteho wužitneho mjetela po cyłej Grichiskej, Włoskej južnej Francowskej a samo po Němcach rozšěriło, tak zo so nětko mnoho tysac ludži z přihotowanjom a wobdžěłowanjom židy žiwi, a židařstwo je nětko bohate źórło derjebyća wšelakich narodow. Wšudžom, hdžež podnjejbo zrostej běteje moruše tyje, hodži so židařstwo zawjesć; přetož husanca abo židžana wačka (Seidenwurm) ničo druge nježerje, hač lisce tuteho štoma. — Židženc wulěze z dudki kónc julija. Bórzy potom znjese sančka 200—300 namódf jejkow, tak wulkich kaž hłojčka hejkojteje jehły, a tute přetraja přez zymu bjez pře-

měnění. Nalěto, we druhej položcy meje, počínaja so z jejkow husancy lahnýc a to tak prawje runje w tym samym času, hdyž pola běleje moruše lisce wubiwa. Husancy su jara nažrane, rostu ruče a so 4 króc swlěkaja, prjedy hač su wudokonjane; k temu trjebaja něhdže 4 njedzele časa. Dorosćena husanca je 2½ palca dołha, hoła, běla abo trochu šědžiwa a ma na předposlednim člónku krótki rózku. Chce-li so zapřasć, přestanje žrać, bywa njeměrna, tam a sem wokoło lazy, hač na- deńdže změrne město mjez wotnožkami, hdžež hnydom počina swój zamotk abo kokon džělać; tutón, hdyž je hotowy, ma wulkosć a podobu hołbjaceho jeja. Najprjedy pleće z dweju žalzow pódla huby někotre tołše židžane niće a potom hakle twori swój woprawdny zapřadk. Wšě niće we zapřadku pak njejsu jenake. Zwonkna woršta nićow, kiž njeje twjerdže za- wita, dawa hubjenu, tak mjenowanu čwačkatu abo kosmatu židu (Florettseide). Potom přińdže woršta z jeneje jeničkeje na tysac stopow dołheje niće, kiž najlěpšu židu dawa. Nić je tak čěnka, zo hakle 180 tajkich nitkow su čarku tołste. Znutřkna woršta wokoło dudki je tak zašmatana, zo so njeda wotmotać; wona dawa tak mjenowanu židžanu watu. K dokonjenju zamotka trjeba husanca 4 dny časa, potom so zadudkuje. Po 18—20 dnjach je mjetel hotowy, kotryž, zo mohł so ze zamotka won wudrěć, tónsamy najprjedy z někakej brunej mokřinu z huby namača, zo so zmjehći a so lohko torha. — Při židařstwje ma so přede wšim na to kedźbować, zo so husancy njebychu prjedy wulahnyłe, prjedy hač je za nje na morušowych štomach dosć picy narostło a teje trjebaja jara wjele; kóždy husanca potrjeba we přeměrje dwaj lutaj čerstwego lisca. Ma so žida ze zamotka wotwić abo wotmotać, dha njesmě nič roztorhnjena býć; teho dla dyrbi so dudka prjedy morić; to so stanje zwjetša hižom džesaty džen pak ze suchej čoplotu, pak z horcej wodu. Horca woda rozpuści potom tež klij, kotryž niće hromadže dđerži. Jenó srjedźna woršta hodži so wotmotać; dokelž pak je jena sama nič jara čěnka, teho dla wozmu so hnydom 5—7 hromadže. Zamotki su běle, nažotc abo nazelen; najlěpšu židu dawaja běle kokony; tysac zamotkow waži 3½ punta a z 10—11 pun- tow namota so punt židy. — Dokelž židženc zymu njewutraje

a je všelakim khoroscám podčisnjeny, su so ludžo za druhimi mjenje pimplojtymi družinami wobhladowali, kiž bychu tež židu poskićowale a so dale lóžo zdžeržec a zakhowac. Tajke družiny drje so nadeńdu, žana pak njedawa tak ceńku a něžnu židu, kaž židženc morušowy; tajke su: židženc pajaslowy (*Bombyx Cynthia*, *Milanthus* spinner) a židženc skočencowy (*Bombyx Arryndia*, *Ricinus* spinner). Přeniši přikhadža tež z Chiny a jeho husanca žiwi so z lisćom pajaslowym (*Ailanthus glandulosa*, *Götterbaum*); druhu ma swoju domowinu we narańšej Indiskej, a jeho husanca žiwi so na skočencu (*Ricinus communis*, *Wunderbaum*), ale pak tež na drapačkach (*Dipsacus fullonum*, *Weberfarben*).

18) Pata pjeršćenca (*Gastropacha neustria*, *Ringel* spinner) je hlinožolta a ma na předknimaj křidłomaj dvě načerwjěńbrunej přečnej smuzy.

Lěta julija a sančka znjese brune z njerozpušćomnym kljom zljějene jejka koło wokoło všelakich młodych štomikow a wobnožkow we podobje pjeršćenjow a jene při druhim. Husancy lahnu so přichodne nalěce, wostanu hač do třećeho swlěkanja wšě hromadže we zhromadnym ředkim zamotku a potom so rozlězu; wone su po deli módročerwjene a žořtosmuhate, kosmate, po khribjeće z bělej čarku a na hłowje z dvěmaj čornymaj blečkomaj; žiwja so na wšěch sadowych štomach a su jara škodne. Junija zapřadu so mjez lisćom do ceńkeho a ředkeho zamotka.

19) Pata khójnowa (*Gastropacha pini*, *Riefers* spinner) je njelěpy, bruny mjetel z tořtym čělom. Předknej křidle stej šěrej a kaž pomróženej, z brunym přečnym pasom a wosrjedža z bělym blakom; zadnej křidle stej brunej.

Tutón khětro wulki mjetel žiwi so we jehlinatych lěsach, hdžež wjele škody načini. Lěta srjedž julija a znjese wulke jejka na jehliny a hařozy khójnow. Husancy wotežrawaja jehliny hač do nazymy, potom zalězu do mocha a přebudu tu cyłu zymu; nalěto žeru dale hač do junija, potom so mjez jehlinami abo na štomowych čělach do šěreho zamotka zapřadu. Dorosćena husanca je tři palcy dořha, kosmata, bruna z dvěmaj bělymaj dypkomaj po bokach hłowje a z dvěmaj čornymaj

smuhomaj na tyle. Hromadjenje a koncowanje husancow je skoro jenički srědk přećiwo dalšemu prisporjowanju tuteho jara škódneho mjetela.

We dubowych lěsach, tola nic wšudžom a tež nic kóžde lěto jenak husto, bywa pućowarka towařna (*Cnethocampa processionea*, *Brozeffionspinner*), kotrejež kosmate husancy we rjadach, jena po druhej lézywši po lěsu so šmóraja a štomy wotežrawaja. Čeńke kosmy z kótwičkami so lohcy łamaja, zaštapa so ludžom a skotu do kože a načinja strašne palate swjerbjenje a zahorjenje kože, wosebje na wložnych městnach; přińdu-li do woćow, móže ćlowjek wo widjenje přińé. Zadudkowanje stawa so we zhromadnym zamotku.

20) Drjewowc topołowu (*Cossus ligniperda*, *Weidenbohrer*) je tolsty mjetel čemnošereje barby a na předknimaj křídłomaj z mnoho počornojtymi, kaž sytka so zjenoćowacymi, hadzičkowanymi smužkami počehnjeny. Hdyž lěta, brunči.

Jeho wulka, hoła, načerwjeń husanca, kundrosej podobna, žiwi so tři lěta we starych wjerbach a topołach a rozkusuje drjewo do wšěch bokow. Na posledk so zadudkuje do zamotka, husto z rozkusaneho drjewa hromadže zlěpjeneho. — We jaworu, we lipje, we worješniku a w druhich štomach žiwi so runje tak škódny drjewowc jaworowy (*Cossus aesculi*, *Roßtaftanienspinner*). Husanca je žolta a jena jenička zamóže cyły štom skazyć. Mjetel ma na bělych křídłach mnoho čornomódrych dypkow a blakow a je po tajkim jara pisany.

21) Limbora różowa (*Ocneria dispar*, *Schwammspinner*) je po splahu rozdźělna; samc je wjele mjeńši a derje lěta, ma česakojtej čujawcy, šěru barbu a na křídłach čemne kwakulojte blaki. Sančka je wulka, ma tolsté, njelépe čěło, blědožoltu a trochu šědziwu barbu a seršćojtej čujawcy.

Njese jejka na štomowe čěła na hromadki a přikrywa je z čeńkimi kosmami swjeho čěła, tak zo maja tajke hromadki napohlad małych bjadłow abo hribikow. Husancy maja wulku, tolstu hłowu, po khribjeće šěroku módru smuhu a tři čeńke žolte čarki; zbytknje su šěrobrune. Žiwja so na lisćowych štomach a je druhdy do čista wotežeru. — Runje tak škódna je drěmotka złotozadkowa (*Porthesia chrysorrhoea*, *Golddafer*), kiž

je cyla běla a ma na kóncu čěta hromadku zlotožoltych kosmow, a kholowka wjerbowa (*Dasychira salicis*, Ringelfuß), kiž je blyščata a běla kaž sněh; wobě nadeńdzetaj so husto na wjerbach a topoľach. — Najškódnjša ze wšěch je pak samotnica (*Ocneria monacha*, Nonne). Ma přédknej křidle bělej, z mnoho čornymi kwakulojnymi blakami; zadnej stej bělawje šřej. Zadnica je růžowa. Lěta kónc junija we šmrěkowych a jědlowych lěsach. Jejka přezymuja a kosmate, brodawkate, bělošěre a čerwjeno- a mudrokrepkate husancy lahnou so kónc haprleje, překusaja a žeru jehliny wosrjedža, tak zo wjetša polojca jehliny na zemju pada.

22) Mjedźwjedźowc bruny (*Euprepia cava*, Bärenspinner) ma přédknej křidle brunej z bělymi hromadze spluwacymi smuhami; zadnej stej čerwjenej a matej 4 módre, čornje wobrubjene blaki.

Husanca tuteho rjaneho mjetela je čornobruna a ma dołhe huste kosmy, kiž we hromadkach z brodawkow wurostuja. Bywa wšudžom na trawnatych městach a njeje škódná.

23) Pawnica krušwowa (*Saturnia pyri*, große Raupfauenaug) je skoro najwjetši europiski mjetel. Ma šěre křidla z brunej smuhu a šěrokej bělawej kromu; wosrjedža kóždého nadeńdze so wulki blak we podobje woka.

Husanca, kiž je porědko, je žoltozelena a ma na sebi mnoho kosmatych brodawkow. Žiwi so na krušwinach a druhich sadowych štomach a čini sebi bruny a hruby zamotk. Ji jara podobna, tola pak wjele mjeńša je pawnica hrabowa (*Saturnia carpini*, kleine Raupfauenaug). Jeje husanca je na hrabowych štomach žiwa. — Jedyn z najwjetšich mjetelow na cylym swěće je atlas abo pawnica hobrská (*Saturnia Atlas*, Atlasfalter). Z rozpjatymi křidľami měri 9 palcow a hišće wjacy. Přédknej křidle stej kaž serp won zazhibnjenej; wužšej a mjeńšej zadnej křidle pak stej do zady sčehnjenej. Zwjetchny bok je čerwjenožolty a na zwonknej kromje z čornej žolmowanej smuhu wobrubjeny. Přez srjedziznu dze šěroki, bělawje šěry pas. Na kóždym křidle ma krušwje podobny přewidny blak, kaž mała wokenca. Husanca tuteho hobrského mjetela žiwi so w Chinje na pomerancach.

bb) Sowki (Noctuae, Gulen).

Sowki maja seršcojte čujawki, tolsté na kóncu čehše čéto, wuzkej a čémnje barbjeney přédknej a šěršej a swětlišej zadnej křidle. Jich husancy su zwjetša hołe, wodnjo skhowane a zadudkuja so w zemi bjez zapřadka.

24) Šěrach sywowy (Agrotis segetum, Winterfaateule) je srěnjeje wulkosće z wuzkimaj, žoltobrunymaj, čornopopróšenymaj a čornosmuhatymaj přédknimaj a bělawymaj zadnymaj křidłomaj. Čujawcy stej seršcojtej.

Tutón mjetel, kiž je wosebje žitam we sewjerneje Europje druhdy jara škódný, pokaže so w měsacu augusta a znjese swoje jejka do zemje. Hišće tu samu nazymu wulahnu so młode husancy a žeru nazymne žito; do zymy zalězu hłubšo do mělneje pódy a nalěto žeru dale. Dorosćene su dwaj palcaj dołhe, hołe, šěrozelené a čornodypkate a po dołhosći smuhate. Wone su čím škódnije, dokelž su wodnjo w zemi skhowane a jeno w nocy žeru. Zadudkuja so w zemi bjez zapřadka. — We sewjernišich krajach žiwi so z trawu na łukach zmórc trawowy (Charaeas graminis, Grašeule), we zelnicach mórawa zelinowa (Mamestra brassicae, Rožleule) a we khójnowych lěsach borownica khójnowa (Trachea piniperda, Rieferneule), kiž je we léce 1867 we Pruskej 22 tysac jutrow lěsa zahubiła. Wona ma brunawje čerwjenej přédknej křidle z dwěmaj bělawymi zubčkowanymaj přěčnymaj smuhomaj a bělawymi žiškami. Léta haprleje we khójnowych lěsach. Šěrokosmuhate hołe husancy žiwja so na khójnach, nazymu pak abo hdyž chcedža so zadudkować, du ze štomow pod moch na zemju. Před tutym njerodžom so najlěpje wobarnujemy, hdyž tajke ptaki hajimy, kiž tutón njerodž žeru abo hdyž nazymu swinje do tajkich lěsow začěrimy, hdyž je wjele tutech mjetelow. — Mosaznica gamma (Plusia gamma, Gammaeule) léta tež wodnjo a nadeńdže so w léce jara husto na łukach a na džećelach. Ma na přédknimaj popjelawymaj křidłomaj zlotoblyšćate znamješko we podobje grichiskeho pismika γ abo našeho g.

25) Wurupnica čerwjena (Catocala nupta, rožěš Ordensband) je wulki rjany mjetel z čerwjenymaj kaž cynobr zadnymaj křidłomaj, přez kotrejž so dwaj šěrokaj čornaj pasaj

čehnjetaj. Prědknej křidle stej namódf popjelawej z dvěmaj brunymaj zubčkowanymaj podwójnymaj smuhomaj.

Husanca je hoła, bruna a živi so na wjerbach a topołach — Jej podobna wuropnica módra (*Catocala fraxini*, blaues Ordenšbatt) ma zadnej křidle čornej a přez njej modry pas. Je ze wšěch sowkow najwjětša. Jeje husanca živi so na jasli.

cc) Pjedžicy (*Geometrae*, *Spanner*).

Pjedžicy maja dołhe, nitkojte čujawki, dołhe čénke čělo a poměrnje šěroke a čénke křidla, kiž su, hdyž mjetel sedži, rozpjate. Jich husancy, pjedžaki mjenowane, maja 10 nohow, přědku 6 hrudźnych a na kóncu čěla 4 brjušnych, wosrjedža pak žane; tehodla, hdyž laža, dđerža so z přědknymi nohami, potom sčahnu zadnje hač k přědknym a tak dale, štož ma na pohlad, jako by něchtó po pjedžach měřił; tehodla jich mjeno pjedžaki. Zadudkuja so mjez mochom, we trawje a w zemi bjez zamotka.

26) Mróznik zymski (*Cheimatobia brumata*, *Frostspanner*) je mały nócny mjetel, kotrehož bělawje šěra sančka ma skhripjene křidla, tak zo lětać njemóže. Samc ma přědknej křidle šěrobrunej z wjacym čěmnymi smuhami a zadnej bóle swětlišej, hewak pak přědknimaj podobnej.

Tutón sadowym štomam wulcy jara škódný mjetel pokaže so hakle kónc oktobra a započatk novembra. Bjezkřidlowna sančka zalěze na štom a znjese wokoło 200 jejkow na lisćowce a kwětkowe pupki. Na lěto lahu so jasno zelene husancy, kiž wosrjedža čěla žane nohi nimaja, wotežrawaja pupki, lisće a młody sad a pušćeja so kónc meje po pawčinojtych nitkach ze štomow, zo bychy so we zemi zadudkowały. Najlěpši srědk přeciwo tutemu škódnemu njerodžej je hajenje překasancojědźatych ptačkow; tež je derje, hdyž so štomy w juniju hač do septembra wobkopuja a so potom zemja potepce a hdyž so štomy nazymu z papjeru wobwjazaja, kotraž je so prjedy z kołmazu namazała; tak sančki na štom horje njemóža.

27) Čornoběłka kosmačkowa (*Abraxa grossulariata*, *Stachelbeerspanner*) podoba so skoro dnjownemu mjetelej, ma šěroke běłe a čornoblakate křidla. Zadnej křidle stej nažolě.

Husanca wulehnje so septembra, swlěka so dwójcy, potom přezymuje w zemi pod lisćom a je tehdy jeno dvě čarcy dołha. Na lěto žerje lisće kosmačkow a swjatojanskich jahodkow hač

do junija. Wona je skoro běla a pod brjuchom čerwjenožolta a čornodypkowana.

d) Drobnomjetelčki (Microlepidoptera, Kleinmettlinge).

Drobnomjetelčki su małe mjetelki, kiž maja čénke čéto, čénke dołhe čujawki a nohi a létaja zwjetša w noey. Jich je jara wjele družinow. Jich husancy su hode, 16-nohate, žiwja so z nutřka wšelakich mačiznow a zapřadu so we čénkich zamotkach. Sem slušeja: swětluški, wijaki, mole a pjeroduški.

aa) Swětluški (Pyrilidae, Zünsler).

28) Mučowka mučna (Asopia farinalis, Mehlzünsler) je mały, tola pak šikowanje barbjeny mjetel; přédknej křidle stej skoricowje brunej, zadnej pak popjelawje šerej. Čujawcy stej seršćojtej, masadła a zadnej nozy dołhej.

Wulětuje dwójcy za lěto z muki a ze škroba, hdžež jeho husancu nadeńdzemy. Jej podobne mjetelčki žiwja so jako husancy we skażenej butře a we tučnym, druhe we kołčach, hdžež měd a wósk žeru, někotre tež z nutřka we stołpikach, stwjelcach a čerstwych łuskach a trukach wšelakich rostlinow.

bb) Wijaki (Portricidae, Widler).

29) Sadnička jabłukowa (Carpocapsa pomonana, Apfelwidler) je mały mjetelk z namódt šerymaj přédknimaj křidlo-maj z mnohimi čénkami přéčnymi čarkami a na zwonknej kromje z wulkim zlotoblyščatym wóčkom. Zadnej křidle stej runje tak wulkej a jednorje brunej.

Tutón škódný mjetel lěta we meji a znjese swoje jejka na młode jablučka a krušwički. Wón je wina, zo je sad čerwiwy; přetož młode husancy (čerwje) wuwjeréuja mólčku skoro njewidomnu džěrku do młodeho sadu, wužeruja plód a wostanu tudy hač do nazymy. Potom so zaso z džěrki won přewjerca a zadudkuja so we bělawym zamotku mjez rozpukanej skoru na štomach abo tež we komorach, hdžež sad leži. Druhdy přińdu hišće junkróć a kaža potom zrały abo dozrałowjacy sad. Jenički srědk přeciwo tutemu škódnemu mjetelej je tón, zo so spadana a čerwiwy sad zezběra a prječ zwotnosy.

30) Wijk dubowy (Tortrix viridana, Eichenblattwidler) je něšto wjetši dyžli prjedawši, ma přédknej křidle nažolće zelenej, zadnej běložerej.

Husanca tuteho něžneho mjetelka žiwi so na dubowym liscu, kotrež do wijela zawiwa. We tajkim wijelu, kiž je z pawčinojnymi nicemi přitwjerdžiła, wužeruje łopjeno, hač so na posledk we nim tež zadudkuje.

31) Mola žitna (*Tinea granella*, Kornmotte) je mały mjetelk z wuzkimaj a sylnjeblyščatymaj přědknimaj křidłomaj šěreje barby a čornobrunje marmjelowaneje. Zadnej křidle stej jenak brunej.

Husanca tuteho njenahladneho mjetela je za žitne nasypy jena z najšškodnišich, ma krótke nózki, tak zo so čerwjěj podobu, lehnje so z jejkow, kiž je sančka na žitne zorna znjesła a zažerje so do zorna; potom zjenočuje (zapřaduje) wjacy zornow hromadže a zhromadki wužeruje jene zorno po druhim. We měsacu augusta a septembra je husanca doroscena, tehdy wulže ze žita, zo by so na scěnach a na hrjadach žitnych łubjow zadudkowała. Kóžda dudka tči we małym měšku, ke kotremuž su tež małe třěščički přiměšane. Mjetel wukhadža we meji, juniju a juliju. Přeciwo tutemu škódnemu njerodžej njepomha nič druhe, hač žito husto z łopaču přemjetować, a mole we nim zwuběrać a morić a často nowy powětr nutř pušćeć.

cc) Mole (*Tineadae*, Motten).

32) Mola drasćaca (*Tinea sarcitella*, Kleidermotte) je jara mały mjetel z blyščatymaj, blědožoltyymaj přědknimaj a šěrobrunymaj zadnymaj křidłomaj.

Lěta wot kónca haperleje skoro cyłe lěto po khěžach wokoło, tež lěta rady wokoło swěcy, hdžež sebi husto křidleška wopali. Wodnjo sedži z měrom we čěmnych kutach a šmarach we drastkhamorach a t. d. Husanca (mola) žiwi so we sukňanej drasće, we kožušinje, w pjerju a we kosmach wutykanych zwěrjatow; wona tči we małej cywcy, kotruž je sebi zhotowała z tych rozkusanych wěcow, we kotrychž bydli. Na sukňanym płáće čini dołhe khódby, druhdy tež džěrki. We cywcy, kotruž přeco sobu nosy, so tež zadudkuje. Přeciwo tutej škódněj moli so wobarnujemy, hdyž drastu husto na slónco nosymy abo won do powětra powěšamy, hdyž ju často wuklepamy a wučesamy abo do papjery a t. d. zawalimy. Sylnje wonjace zela, do drast-

khamorow kładžene, wjele njepomhaja. Nimo tuteje zdžeržuja so wě našich domach hišće druge a runje tak škódne mole, jako: mola kožuchowc (*Tinea pellionella*, *Belzmotte*) z rjanými, žłotobrunými, blyšcatými křidleškami; mola běloramješkata (*Tinea lactella*, *weißfüßulterige Motte*) z mlokobělými ramjenjemi; mola přepóznata (*Tinea spretella*, *verfannte Motte*) a mola wobwěškowa (*Tinea tapeziella*, *Tapetenmotte*).

dd) Pjeroduški (*Alucitadæ*, *Febermotten*).

33) Pjeroduška pječkřidleškata (*Aciptilus pentadactylus*, *Febermotte ober Geißchen*) je mały kaž sněh běly mjetel, kotrehož přédknej křidle stej na dwoje a zadnej na troje rozšćěpjenej.

Husanca žiwi so na slowěinach a na hłohoncu. — Hišće šikowaniša je swětluška mnohokřidleškata (*Alucita polydactyla*, *Geißblattfebermotte*); kóžde křidleško je do šěsć dželow džělene.

Zhubjeny syn.

(Pokhěrlušć z Łazka.)

Zdžělil *M. Róla*.

Běše pak, běše bohaty muž,
dweju wón synow mějese. ∴

Młódši pak syn naněj praješe:
„Dajće mi moje herbstwo won. ∴

Ja cheu so pušćić w cuzy kraj,
w cuzy kraj a cuzu zemju.“ ∴

Hólčik tón wšitko přečini
z lózými ludźimi, towaršemi. ∴

Hólčik tón džěše do města,
do města k jenom' bėrgarjej.*) ∴

„Bėrgarjo, luby bėrgarjo!
njech ja te twoje swinje pasu,
tež cheu te stóžizny z nimi jěsć.“

*) bėrgarj = měšćan.

Hólčik tón čěrješe swinje won
na tu mi horu wysoku,
na tu horn šěroku.

„Widžu ja widžu mojeho nana dom.
Woni tam maja božeho khlěba dosć,
a ja 'šće tu nimam tych słodžiznow dosć.“

Hólčik so zasy zawróci
k swojemu naney zasy domoj. ;:

Hólčik tón khodžeše při zahrodže,
a nan tón khodžeše po zahrodže. ;:

„Witaj ty, witaj ty, zhubjeny syn!
Ja chcu ći zhotować hosćinu. ;:

Tež chcu ći zarězać ćelatko
a hišće te pisane kózlatko.“ ;:

Na to so starši bratr rozhněwa,
k swojemu naney praješe: ;:

„Ja sym tu słužil wot młodosće,
a njejsće mi rězali ćelatko,
tež nic pisane kózlatko.“

Nekrologaj XVII. a XVIII.

Jakub Wels,

faraf emer. we Wotrowje a sobustaw M. S. wot jeje založenja.

* 26. novembra 1829. † 25. měrca 1874.

Serbja katholskeho wěrywuznaća maja w tu khwilu mało duchownych a duž je wobžarowanje powšitkowne, hdyž jim jedyn zemrje. Žarowanje pak bywa po zdobnosći ćim wjetše, hdyž sebi smjerc młodeho z duchownstwa wuzwoli, a najwjetše, hdyž tón samy jako swěrný džělačef we Knjezowej winicy so wopokazowaše, kotryž swoje duchowne a z wjetša tež swoje materialne srědky za swój lud nałoži. Tajki džělačef běše mój njeboh towarš Jakub Wels.

Wón narodži so 26. novembra 1829 na kuble swojeju staršeju w Hrubjelčicach, wopytowaše tachantsku wučěrnju w Budyšinje, a započa tudy w l. 1843 swoje gymnasiałne študije,

w kotrychž 1845 w Prazy na maľostronskim gymnasium pokračowaše hač do maturitneho pruhowanja w l. 1851. Nazymu mjenowaneho lěta zastupi do theologie w Prazy a wotědže jutry 1852 do Wrótsławja, hdžež na duchownskej fakulce doštudowa a tež praktiski kurs w alumnaće přeby. Džeň 11. junija 1855 dosta měšniksu swjećiznu a skutkowaše najprjedy w Budyšinje jako tachantski vikar a katecheta, wot oktobra 1856 jako kapłan při serbskej cyrkwi a skónčnje jako njedzelski němski předař a při tym serbski spowjednik w tachantskej cyrkwi. Před nastupjenjom poslednišeho zastojnstwa a w času teho sameho běše swojeje kibreje strowoty dla — wón měješe napady pľucneje khorosće hižo bórzy po swojej swjećiznje — někotre měsacy kapłan w Njebjelčicach a tež w Königshainje pola Ostritza. Po smjerci njeboh kanonika Wornača († 9. februara l. 1865) dosta wot tachantstwa faru we Wotrowje. Tudy skutkowaše spomožnje hač do čezkeje pľucneje khorosće, kotraž jeho w zymje 1869 z nowa nadpadže. Dokelž jeho ani lětnje wjedro njewustrowi, kaž běše so nadzijał, poda so w juliju do kupjelow we Salzbrunn. Wón drje so trochu posylnjeny domoj wróci, ale swoje zastojnstwo njemóžeše tola wobstarać. Tehodla wopuši w oktobru swoju wosadu a poda so do klimatiskeho strowjaceho městna w Davosu we Šwajcařskej. Wjacykróćne wróćenje khorosće a so přiwdawaca dybawosć, kotruž bě lékař za zwostawacu wuprajił, nuzowaše jeho k temu, zo skónčnje zastojnstwo zloží, kotrež bě hižo dvě léce dobroćiwje zastupowane. Nazymu 1871 wopyta hišće junu svojich přecelow a města swojeho duchownškeho skutkowanja. Khorosć nuzowaše jeho zasy do ćoplišich krajow a jeho zbože běše, zo měješe k temu ze herbstwa swojeho krejneho přecelstwa dosahace srědki. W zymje přebywaše w Davosu a w lětnim času w Tyrolskej a Bajerskej. Na posledku přesydlí so nazymu 1873 po lékařskej radže do Pisy w Italskej. Tu wopytowaše rady Bože služby a měješe sam 17. januara posledni króć kemše. W spoćatku měřca 1874 pak lehny so kruće na smjertne khoroložo. Poslednje krótko a z najwjetšim napinanjom pisane lišćiki běchu na biskopa Ludwika Forwerka adressowane; w nich wón mjenujcy swoju poslednju wolu nastaja. Potom přihoto-

waše so pobožnje na smjerc a daše so wot tamnišeho duchowneho domawobstarać. Z jeho bydla w „pension Ludwig“ přińdže skónčnje wot lěkarja Königswarta, a němskeho konsula ryčnika Cassini powjesć, zo je naš přecel Wels 25. měrca zbóžnje w Knjezu wusnył. Wón bu ze wšej česću tam pohrjebany. Njeh wotpočuje w měrje!

Njeboćički měješe horliwu wutrobu za naležnosće swojeje cyrkwe, svojich wěrybratrow a za swój serbski lud. To dopokazuju n. př. z teho, zo wón hižo 10 abo wjacy lět před smjercu 1000 toleri k załoženju kommunikantskeho hólceho wustawa w Budyšinje, pozdžišo 500 toleri za wotmyslenu cyrkej w Baćonju abo Čornecach, pódla tež nahladne dary k wudebjenju cyrkwe we Wotrowje a Königshainje dari. Tehorunja je khudym a potřebnym wjele rozdawał, kaž tež swoje zbytkne pjenježne zamoženje w poslednjeji woli cyłe k wšelakim dobroćerskim skutkam wotkazał.

Jeho lubosć k serbskemu ludu započá so hižo w Prazy, hdžež běše towarstwo Serbow w l. 1846 so załožiło. W lětnikach Serbowki do l. 1851—1852 namakaja so wot njeho serbske nastawki a přeložki. Jako dobry Serb bu a wosta wón tež sobustaw Maćicy Serbskeje a towarstwa ss. Cyrilla a Methoda w Budyšinje. Hdy budžeše dlěje žiwy a wosebje tež strowy był, budžeše tež tymajle wužitnymaj towarstwomaj, kotrejž sebi wysoko wažeše, džěl svojich pjenježnych srědkow woprował!

Jurij Cyž,

kandidat theol. a sobustaw M. S.

* 18. augusta 1848. † 9. hapryla 1874.

Naše serbske pismowstwo trjeba wučenyh a pilnych džělaćerjow a podpjerarjow. Duž je wolóžace spokojenje za přitomnych spisowarjow, hdyž so jim pomocnik přihotuje, na kotrehož smědža nadžiju stajeć, zo jim swěrný wostanje. Tajkeho nadžiju zbudžowaceho pak smy bohužel zasy zhubili w lubowanym njeboh Juriju Cyžu.

Njebocički bě so 18. augusta 1848 w Nowoslicach narodził, hdžež jeho nan Pětr, w swojim času zapósłanc na sakskim sejmje, burske kubło wobsedzi. Hdyž bě najprjedy w Ralbicach do šule khodził, pósła jeho nan jutry 1858 na měšćansku wučerňju w Kamjencu (wón bydleše pola swojeho wuja Michała Cyža, kiž 1860 zemrje) a jutry 1861 na tachantsku w Budyšinje. Jurij běše wubjerny šulef a chcyše študować, hačrunje jeho nan, kiž bě njezbožownje woslepił, doma zdžeržec žadaše. Kruta synowa wola doby nad nanom. Duž zastupi syn jutry 1862 do katholskeje pręparandy w Budyšinje, hdžež bě w serbšćinje mój najlěpši šulef, a džěše 1863 na gymnasium do Prahi jako serbski seminarist, hdžež so přecy mjez najlěpšimi wuznamjeni. Po derje wotbytej maturicę zastupi 1869 do theologije w Prazy a nazymu 1870 poda so na sławnu theologisku akademiu w Münsteru, z wotkelž mjez druhimi tež k Łusćanskemu a mi dopisowaše. Nazymu 1873 přihotowaše so tam na licenciat (doktorat) a chcyše do biskopskeho seminara zastupić. Ale wón ćerpješe hižo někotry čas na suchocinu a tehodla radzachu lękarjo, zo by študowanje přetorhnył a k staršimaj domoj pućował. Wbohi Jurij, za dališimi študijemi žedžacy, dyrbješe so z hórkim dyrbjenjom jednac a přijědže po nowym lęće 1874 do Nowoslic. Byrnje wot swojich najswěrnjšo wothladany, słabnješe dale a ze swjatosćemi cyrkwe na wěćnosć wobstarany wumrje 9. hapryla. Z powšitkownym žarowanjom a z wulkej česću bu 14. hapryla do Ralbic pohrjebany. Have pia anima!

Mojej wutrobje blizki Jurij běše swěrnj Serb a wjeseleše so nad wšitkim, štož so k spomoženju Serbowstwa sta, wosebje zajimowaše jeho serbske pismowstwo, naša Maćica a jeje wotmyslene přichodne srjedžišćo, maćičny dom. Jeho přenje literariske pospytki su w pražskej Serbowcy, dališe we Łužičanu (přeni w l. 1865) a katholskim Póslu. Wězo běchu jeho někotre městne powjesće ze Serbow a jeho přeložki z Anakreonta atd. jenož spoćatki literarneje džělawosće, ale nadzije poľne! Bohužel njejsmy jeho widžec móhli ani jako duchowneho, ani jako spisowarja we woćakowanej měrje. Ale z Bohom so spokojamy a prajimy ze słowami, w K. Póslu na Jurija Cyža naloženymi: *Placita erat Deo anima illius: propter hoc pręperavit educere illum.* (Mudr. 4, 14.)

M. Hórnik.

Wučahi z protokollow M. S.

1) Hłowna zhromadžizna, 8. hapryla 1874. Tuta wotbywaše so w salu hosćenca k winowej kići w přítomnosći 31 sobustawow pod wjedženjom k. Smolerja. Najprjedy čitaše k. Łusčanski lětnu rozprawu wo towařstwjje a wopomni, štož je w jednotliwych protokollach woprijate. Wudali běchmy protyku a Časopis. Wumrjełoj běštaj dwaj sobustawaj: k. Branžovský a k. Wels. Nowe sobustawy běchu: k. kubler Wojnař ze Smolic, k. měšćan Förster z Budyšina, k. prof. Kotlarjewskij, k. murjejski miřtr Wendler jun., k. Picka w Prazy, k. Dr. jur. Kaizl w Prazy, měšćanska bjesada w Pardubicach, k. fabrikant Felfel w Pardubicach, k. Albert z Rachłowa, k. stud. phil. Muka. Pokładnik k. Jakub poda druhu rozprawu, po kotrejž běše 594 tol. 19 nsl. 7 np. wudawkow, a 576 tol. 12 nsl. dokhodow. Dobrowólne dary za maćičny dom wunošachu 147 tol. 19 nsl. Knihownju bě k. wyšši seminarski wučer Fiedler do stareho domu M. S. wobstarał a tam zřjadował, za čož bu jemu zjawny džak wuprajeny. Pódlá knihownika běše tež k. farař Jenč za knihownju wšelake wěcy zběrał a wosebje stary delnjołužiski rukopis dobył. Na to dawaja předsydowje wotrjadow swoje rozprawy. Najwažniša za M. S. je rozprawa k. Smolerja wo ležownosći a maćičnym domje; twarić móže so wězo hakle tehdom, hdyž změjemy dosahacy kapital. Zo by so tajki kapital z darami a z požčenjom Maćicy skónčnje dostał, budže so k. Smoleř po móžnosći starać. Dale buchu ěi knježa z Ruskeje, kotřiž su w Smolerjowym přednošku (w Časopisu 1873, str. 65) z khwalbu mjenowani, za čestne sobustawy wuzwoleni. Mjez dalšimi namjetami přiwozmjje so tón, zo by so přichodnje za podate a za čišćenja hódne listno rukopisa 3 tol. (za originale) a 2 tol. (za přeložki) honorara płaćilo. Rozebranej knižcy „Jutrowne jejka“ a „Bohusław“ matej so při skladnosći z nowa čišćeć. Skónčnje slubi jedyn knjez 10 tol. k podpjeranju wudaća serbskeho spisa; za čož bu jemu sława wunjesea. Z tym so zhromadžizna wobzamkny.

2) Zhromadžizna wubjerka, 8. julija 1874. Přitomni: Smoleř, Fiedler, Hórník a Łusčanski. Wuradžuje so wo nowym wudawku knižki „Jutrowne jejka“, kiž ma so najprjedy do něčičešeho prawopisa přepisać. Nakład budže 500. Dale wuradžuje so wo protycy a wo serbskim spěwniku, kotryž k. Fiedler přihotuje. Tež wobstara k. Fiedler cirkular sobustawam wo płaćenju pjenježnych přinoškow.

3) Zhromadžizna wubjerka, 23. oktobra 1874. Přitomni: Smoleř, Jakub, Hórník a Łusčanski. Ryčič so z přenja

wo dokonjenju a předawanju protyki. Z druhého wobzamknje so nowe wudaće druhého zešiwka „šulskich spěwow“ wot Pjekarja, kotryž chce Hórnik pola Teubnera w Lipsku wobstarac a do korektury wzac. Knjez Pjekar dyrbi pak prašany byc, hač by chcył někotre spěwy přidac.

NB. Wot časa kupjenja ležownosće M. S. wjedu so wosebite akty towaršnistwa a je pozdžišo tež twarski wubjerk z wosebitymi statutami a prawami k twarjenju noweho domu wuzwoleny. Wo tym podamy rozprawy a zličbowanje přichodnje.

Wučahnył **M. Hórnik.**

Prinoški mačičnych sobustawow.

W běhu lěta 1874 zapłačichu swój přinošk tute sobustawy:

Na l. 1876: k. faraf Wjelan w Slepom.

Na l. 1875: k. faraf Brósk z Křišowa; k. kanonik kantor Kučank z Budyšina; k. faraf Hórnik z Budyšina; k. faraf Wjelan ze Slepoho; k. póstmistr Wawrik-Jězorka z Krimmitschawy; k. ryčnik Mosig Kłosopólski z Lubija.

Na l. 1874: K. Jan Broda z Budyšina; k. faraf Rychtaf z Kotec; k. faraf Smoła z Njebjelěc; k. šulski direktor Šolta z Budyšina; serbski seminar w Prazy; k. Rabowski z Pomorc; k. wučef Wagner z Bukec; k. faraf Brósk z Křišowa; k. progymnasialny direktor Buk z Draždžan; k. Hórnik z Budyšina; k. kapłan Łusčanski z Budyšina; k. kantor Michałk z Kotec; k. faraf Wjelan w Slepom; k. wučef Rostok z Drječina; k. stud. phil. Muka w Lipsku; k. wučef Jórdan z Popojc; k. překupc Jakob z Budyšina; k. stud. theol. Měrcink w Prazy; k. gymnasiast Delenčka w Prazy; k. faraf Duda w Rajcu; k. Josef Dürich w Prazy; Dr. jur. Kaizl z Prahi; k. Dr. med. Česla z Neweklowa; k. advokat Lenocho z Jičina; k. stud. philol. Holan z Lipska; k. předař Láb z Jičina; k. Fröhlich tam; gymnasium tam; měščanska bjesada tam; přemyslowe towarstwo tam; k. Wawrik-Jězorka z Krimmitschawy; k. ryčnik Mosig Kłosopólski z Lubija.

Na l. 1873: k. diakon Urban z Klukša; k. kantor Michałk z Kotec; k. Hórnik tudy; k. Wjelan w Slepom; k. kan. kantor Kučank tudy; k. Měrcink w Prazy; k. Wawrik-Jězorka z Krimmitschawy; k. Mosig Kłosopólski z Lubija.

Na l. 1872: k. Urban z Klukša; k. kan. kantor Kučank; k. Wawrik-Jězorka.

Na l. 1871: k. kapłan Kubaš z Königshaina; k. Wawrik-Jězorka.

Na l. 1870: k. Wawrik-Jězorka.

Zlićbowanje Maćicy Serbskeje we 28. lěće,

wot 1. januara 1874 do 31. decembra 1874.

A. Dokhody.

<p>I. Zbytk w pokładnicy. Vacat.</p> <p>II. Domwzate kapitale. Vacat.</p> <p>III. Dań wupožčenych kapitalow. W krajnostawskej nalutowarńi 2. 10. 4. Wot 6 akciow . . . . . 1. 15. — <hr/>3. 25. 4.</p> <p>IV. Přinoški sobustawow. Wot 33 sobustawow (mjez nimi jedyn 25 nsl.) . . . 43. 15. —</p> <p>V. Předzapłaćenje sobustawow. Z cyla (hl. Přinoški) . . . 9. 10. —</p>	<p>VI. Zapłaćenje zastatych přinoškow. Z cyla (hl. Přinoški) . . . 18. 5. —</p> <p>VII. Z předawanja knihow. Z cyla . . . . . 310. 8. —</p> <p>VIII. Dobrowólne dary. Vacat.</p> <p>Rekapitulacia.</p> <table border="0"> <tr> <td>Staw III.</td> <td>. . . . .</td> <td>3. 25. 4.</td> </tr> <tr> <td>„ IV.</td> <td>. . . . .</td> <td>43. 15. —</td> </tr> <tr> <td>„ V.</td> <td>. . . . .</td> <td>9. 10. —</td> </tr> <tr> <td>„ VI.</td> <td>. . . . .</td> <td>18. 5. —</td> </tr> <tr> <td>„ VII.</td> <td>. . . . .</td> <td>310. 8. —</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td><hr/>Do hromady 385. 3. 4.</td> </tr> </table>	Staw III.	. . . . .	3. 25. 4.	„ IV.	. . . . .	43. 15. —	„ V.	. . . . .	9. 10. —	„ VI.	. . . . .	18. 5. —	„ VII.	. . . . .	310. 8. —			<hr/> Do hromady 385. 3. 4.
Staw III.	. . . . .	3. 25. 4.																	
„ IV.	. . . . .	43. 15. —																	
„ V.	. . . . .	9. 10. —																	
„ VI.	. . . . .	18. 5. —																	
„ VII.	. . . . .	310. 8. —																	
		<hr/> Do hromady 385. 3. 4.																	

B. Wudawki.

<p>I. Zapłaćenje založka.</p>	
Pola pokładnika	18. 7. 4.
<p>II. Wupožćene pjenjezy. Vacat.</p> <p>III. Za čišćenje knihow. Časopis č. 47 . . . . . 59. 5. — Wustawki (500) . . . . . 1. 20. — Časopis č. 48 . . . . . 52. 27. 5. Za 5000 protykwow . . . . . 86. — — <hr/>199. 22. 5.</p> <p>IV. Wudawki za protyku. Papjera . . . . . 70. 21. 5. Wobrazy wot Schönleina . . . 27. 7. — Dawki . . . . . 1. — — <hr/>98. 28. 5.</p>	<p>V. Honorar. Vacat.</p> <p>VI. Za wjazanje knihow. Časopis (500) . . . . . 5. — — Bibl. Stawizny (100) . . . . . 10. 8. — Protyka (4525) . . . . . 22. 18. 7. <hr/>37. 26. 7.</p> <p>VII. Za wšelčizny. Zawěšćeńska polica . . . . . 4. 5. — Nawěštki pola k. Monse . . . 1. 10. — Wułožki za knihownju . . . . . 2. 18. 2. Porto pola pokładnika . . . . . 1. 11. 8. <hr/>9. 15. —</p>

Rekapitulacia.	
Staw I.	18. 7. 4.
III.	199. 22. 5.
IV.	98. 28. 5.
VI.	37. 26. 7.
VII.	9. 15. —
Do hromady	364. 10. 1.

Přirunanje.	
Wřitke dokhody	385. 3. 4.
Wřitke wudawki	364. 10. 1.
Potajkim zbytk	20. 23. 3.

Zamoženje Maćicy Serbskeje.

W krajnostawskej nalutowarni na knižki č. 36	70. — —
Na maćičnym domje	70. — —
Šěšć akciow na S. Nowiny	30. — —
Zbytk pola pokladnika	20. 23. 3.
Z cyła	190. 23. 3.

W Budyšinje, w měrcu 1875.

Wylem Jakob, pokladnik.

Porjedženka w delnołužiskich pěsnjach.

Pěseń 1. W 2. taktu čitaj město poslednjeju notow jenu (dwa); w 3. taktu wumaraj podlěšacy dypk; w spočatku 2. klauzy č. pauzu před 1. notu: 9. štučka 9. č. piju. 10. 8. č. rej. 12. zwózujo t. r. spočina rejwač; wjeróí so. 16. hwěz-dzičicy č. na kóncu 1. rjadka. 17. 12. č. wjetšy. 18. 15. je dwajrjadkowa; duž réka 16. takle: Před Jeruz. je stuženica, třizasća lokš jo dhumoka. 19. 13. gajko. 24. W 7. taktu č. notu b m. d. 25. 1. č. to; paradizu. 29. 4. nawožení; 6. nawoženju; 16. až č. ak. 37. 1. jězo.

W o b s a h.

Jus primae noctis. Wot Žarina	str.	3.
Pjeć basni. Wot Žarina	"	5.
Serbskim přecelam na puč do Lipska. Wot H. Seilerja	"	8.
Wlečaki abo reptilije. Wot M. Rostoka	"	9.
Pismowstwo kath. Serbow (pokračow.). Wot Dučmana	"	18.
Rukopisne serbske spěwařske. Podał K. A. Jenč	"	44.
Přehlad spisow H. Seilerja. Wot K. A. Jenča	"	58.
Nekrolog XVI. (H. Seiler.) Wot M. Hórnika	"	63.
Delnołužiske ludowe pěsnje. Napisał H. Jórdan	"	65.
Mjetele. Wot M. Rostoka	"	98.
Zhubjeny syn. (Z luda.) Wot M. Róle	"	116.
Nekrologaj XVII. a XVIII. (J. Wels, J. Cyž.) Wot M. Hórnika	"	117.
Wučahí z protokollow M. S.	"	121.
Přinoški maćičnych sobustawow	"	122.
Zličbowanje Maćicy Serbskeje we 28. léće	"	123.
Porjedženka	"	124.